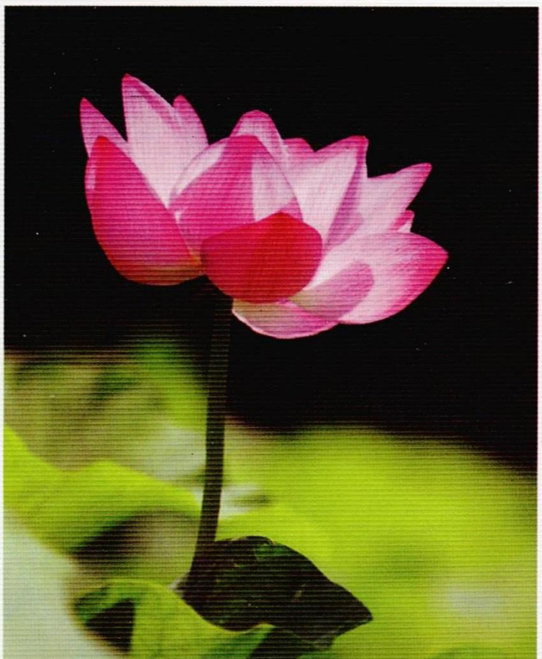
การบริจาคร่างกาย
ตามหลักพระพุทธศาสนา

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก

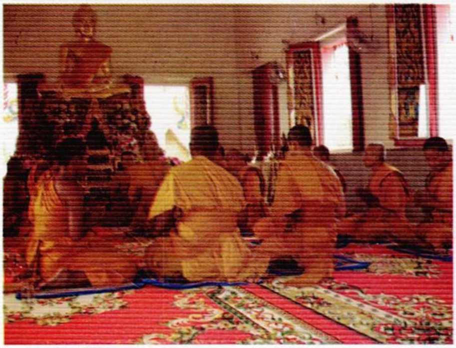
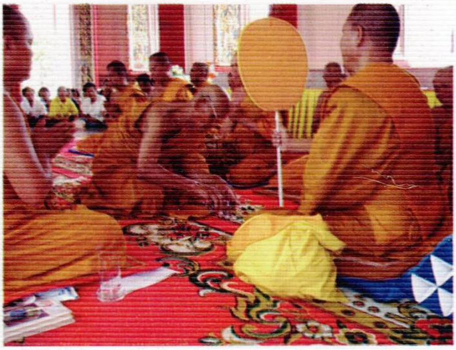
ณ เมรุวัดช่อระกาวราราม ต.ช่อระกา อ.บ้านเหลื่อม จ.นครราชสีมา

๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๕

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๕

คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก แต่เดิมได้ดำเนินการทำหนังสือเดินทาง จัดเตรียมวีซ่าแล้ว เพื่อร่วมเดินทางไปแสวงบุญที่สังเวชนียสถานประเทศอินเดีย กับพระลูกชาย แต่ไม่สามารถไปได้ ด้วยเหตุผลในเรื่องสุขภาพในขณะนั้น ด้วยความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา คุณพ่อสมจิตรจึงได้ตัดสินใจ เข้ารับการอุปสมบทครั้งที่ ๒ ณ พัทธสีมาวัดด่านใน อำเภอด่านขุนทด จังหวัด นครราชสีมา เพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรม ทั้งเป็นพุทธบูชา เป็นเวลา ๑๕ วัน เมื่อต้นเดือนเมษายน ๒๕๕๒.

การบริจาคร่างกาย ตามหลักพระพุทธศาสนา

พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก) ป.ธ.๗, ดร.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก

ณ เมรุวัดช่อระกาววราราม ตำบลช่อระกา อำเภอบ้านเหลื่อม

จังหวัดนครราชสีมา

๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๕

เรื่อง : การบริจาคร่างกายตามหลักพระพุทธศาสนา

ผู้เขียน : พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ ป.ธ.๗, ดร.

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มิถุนายน ๒๕๕๕

จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

คณะบรรณาธิการ : พระมหาธานินทร์ อาทิตฺตวโร ป.ธ.๘, ดร.

พระมหาอุดร สุทฺธิญาโณ ป.ธ.๙, ดร.

พระครูพิพิธปริยัติกิจ (ชยันต์ พุทฺธธมฺโม) ป.ธ.๓, ดร.

พระมหาสมพงษ์ สนฺตจิตฺโต ป.ธ.๗, ดร.

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด

๕๔/๖๗, ๖๘, ๗๑, ๗๒ ซอย ๑๒ ถนนจรัญสนิทวงศ์

แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

โทร. ๐-๒๘๖๔-๐๔๓๔-๕, ๐๘-๑๙๒๓-๘๘๒๕, ๐๘-๑๘๓๖-๘๔๑๘

โทรสาร ๐-๒๘๖๔-๓๕๔๐

E-mail : sahadham@hotmail.com, sahadhammik@gmail.com

คำปรารภ

ในการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ **คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก** ซึ่งท่านได้บริจาคร่างกายให้แก่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อเป็นครูใหญ่ ตั้งแต่วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ทางคณะแพทยศาสตร์ได้ศึกษาร่างกายของท่านแล้วเป็นเวลา ๓ ปี จึงได้ประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพ ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๕ เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวที บุตรธิดา ภรรยา และญาติมิตรจึงได้นำร่างของท่านมาทำพิธีฌาปนกิจที่วัดช่อระกาวราราม วัดบ้านเกิดของท่าน ในวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๕ เพื่อเป็นการระลึกถึงและบูชาอุปการคุณของท่านที่ได้มีต่อวัด ต่อพระศาสนาและประชาชนโดยทั่วไป ในการนี้จึงได้รวบรวมประวัติคุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก และประวัติวัดช่อระกาวราราม ที่คุณพ่อสมจิตรบันทึกไว้ด้วยตนเอง ประวัติวัดเขียนไว้ประมาณ ๑๐ ปีก่อนที่ท่านจะเสียชีวิต (พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๕๐) ประวัติส่วนตัวเขียนไว้ประมาณ ๒ ปีก่อนเสียชีวิต (พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๒) ภาษาและสำนวนเป็นของท่านเองทั้งหมด นอกจากนั้นท่านยังได้เขียนจดหมายขอขมาโทษพระลูกชาย และนายแพทย์ปิโยรส ปรียานนท์ ผู้นำเที่ยวแสวงบุญที่ประเทศอินเดีย และได้เขียนคำขอบคุณยายอัมพร กิ่งนอก ที่ให้ลูกหลานมาพักที่บ้านซึ่งอยู่ไม่ไกลโรงพยาบาล เพื่อเฝ้าไข้ในระหว่างนอนป่วยที่โรงพยาบาลมหาราช นครราชสีมา (๒๒ มิ.ย.-๑๔ ก.ค. ๒๕๕๒) เป็นคำสุดท้ายก่อนเสียชีวิต และต่อท้ายด้วยงานสารนิพนธ์เรื่อง การบริจาคร่างกายตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นงานค้นคว้าในระหว่างศึกษาในระดับปริญญาเอก ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-

ราชวิทยาลัย ของพระมหาบูรณะ ชาตเมโธ ผู้เป็นบุตรชายคนแรกของคุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านที่จะให้เห็นความสำคัญของการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันหรือในประวัติของตน และจะเป็นกำลังใจเพิ่มพูนความศรัทธาในการบริจาคอวัยวะร่างกายให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่น เพราะว่าโยมพ่อได้บริจาคร่างกายให้แก่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อเป็นครูใหญ่ ด้วยความเชื่อมั่นในบุญกุศลของท่าน ขอบุญกุศลทั้งมวลที่คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก ได้บำเพ็ญมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสียชีวิตแล้วยังบริจาคร่างกายให้เป็นครูใหญ่ และบุญกุศลทั้งมวลที่โยมแม่และบรรดาลูก ๆ ได้บำเพ็ญให้เป็นไป ขอบุญกุศลเหล่านี้ทั้งมวลจงมารวมกันเป็นกุศลทักษิณาทานอุทิศส่งผลดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของโยมพ่อจงรับทราบและอนุโมทนาบุญ มีความสุขในสุคติโลกสวรรค์และเป็นปัจจัยส่งให้เข้าสู่พระนิพพานในอนาคตกาลเบื้องหน้าด้วยเถิด

พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก)

ในนามบุตร-ธิดา

สารบัญ

ประวัติ
คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก

(จากบันทึกของผู้วายชนม์เอง)

คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีวอก ณ บ้านช่อระกา ตำบลวังโพธิ์ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นบ้านช่อระกา ตำบลช่อระกา อำเภอบ้านเหลื่อม จังหวัดนครราชสีมา เป็นบุตร คุณพ่ออินทร์ คุณแม่ปิ โพธิ์นอก มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๓ คน คือ

๑. นายแหน่น เนยสันเทียะ *(ยังมีชีวิตอยู่/ใช้นามสกุลมารดา)*
๒. นายสมจิตร โพธิ์นอก *(เสียชีวิต/ใช้นามสกุลบิดา)*
๓. นายเทียน ก่องนอก *(เสียชีวิต/ใช้นามสกุลบิดาเลี้ยง)*

บิดาเสียชีวิตตั้งแต่อายุได้ ๕ ขวบ ต่อมามารดาได้แต่งงานใหม่กับพ่อบุญ ก่องนอก มีน้องร่วมมารดาเดียวกันอีก ๔ คน

๑. นายแบน ก่องนอก *(เสียชีวิต)*
๒. นายสร้อย ก่องนอก
๓. นางกี คำกำพุต
๔. นายเอี่ยม ก่องนอก *(เสียชีวิต)*

การศึกษา

พ.ศ. ๒๔๘๓ เมื่ออายุ ๘ ขวบ ครบเกณฑ์เข้าโรงเรียน คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก ได้เข้ารับการศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนบ้านช่อระกา ตำบลวังโพธิ์ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๔๘๘ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้านช่อระกา

พ.ศ. ๒๔๘๘ บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดช่อระกาววราราม ตำบลวังโพธิ์ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม (ธรรมะ) จำพรรษาอยู่ที่วัดช่อระกาววราราม ๑ ปี สอบได้นักธรรมชั้นตรี

พ.ศ. ๒๔๘๙ พรรษาที่ ๒ ไปจำพรรษาที่วัดตระกุดคงคา (บ้านโค้งน้ำตับ) ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สอบได้นักธรรมชั้นโท

พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๔๙๓ ไปจำพรรษาที่วัดบ้านปรางค์ ตำบลบ้าน-ปรางค์ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา สอบได้นักธรรมชั้นเอก พร้อมกันนั้นก็ยังมีความสามารถในการเรียนธรรมกถึก (นักเทศน์) จนสามารถแสดงธรรมโปรดญาติโยมได้ดี สามารถไปแสดงธรรมแทนอาจารย์ได้ และยังเป็นนักสวดพระอภิธรรมมัตถสังคหะได้อย่างช่ำชอง และเป็นนักเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกได้อย่างช่ำชองหลายกัณฑ์ เช่น กัณฑ์กุมาร กัณฑ์มัทรี กัณฑ์จุลพน กัณฑ์มหาพล และกัณฑ์มหาราช สามารถถวายความรู้แก่พระภิกษุสามเณรในเรื่องการเทศน์มหาชาติได้เป็นอย่างดีและได้ถวายความรู้เรื่อยมา

ในช่วงนั้นอายุได้ ๑๙ ปี ได้ลาสิกขาออกมาสร้างบ้านให้แม่อยู่ ๑ หลัง เสา ๑๖ ต้น แล้วเสร็จพอใช้การได้ คืออยู่ได้ เมื่อสร้างบ้านเสร็จแล้ว ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดช่อระกาววราราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ บวชได้ ๑ พรรษา เดือนเมษายน ก็ได้เข้ารับการตรวจทหารเกณฑ์ ถูกเกณฑ์เป็นทหารเลย ไปผลัด ๑ ทหารในปีนั้น เอามาก บ้านช่อระกาเข้ารับคัดเลือก ๑๓ คน ถูก ๑๐ คน เขาจัดรับเข้าเป็น ๖ ผลัด รุ่นรับอาวุธ

ใหม่ หน่วยจัสแมค อเมริกาเข้าในปีนั้น เป็นทหารอยู่ ๑ ปี ๖ เดือน ก็ได้ออกก่อนเพื่อน ๆ ในปี ๒๔๙๗ เดือนตุลาคม มาอยู่บ้านเดือนเศษ

ชีวิตครอบครัว

คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก ได้สมรสกับ แม่นกเอี้ยง กิ่งนอก มีบุตรธิดา ๗ คน ดังนี้

๑. พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก)
๒. นางอุบล โกฏพระแก้ว
๓. นายสกล โพธิ์นอก
๔. นางวิลาวรรณ หาญนอก
๕. นางสาววราภรณ์ โพธิ์นอก
๖. นางดวงสมร เสาเจริญ
๗. นางนฤมล รุ่งเรือง

งานด้านสังคม

พ่อสมจิตร โพธิ์นอก เป็นคนที่มีจิตใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารีต่อญาติพี่น้อง พวกพ้อง ตลอดทั้งสังคมเป็นอย่างดี มีความซื่อสัตย์ใจบุญใจกุศล จนชาวบ้านให้ความไว้วางใจ และเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง จึงได้รับยกย่องให้รับตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านมา ๑ สมัย ต่อมาสุขภาพไม่อำนวยจึงได้ลาออก พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่-บ้านอีกตลอดมา พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้รับเลือกเป็นสารวัตรกำนัน ตลอดมาถึง พ.ศ. ๒๕๒๒ จึงขอลาออก และช่วงระหว่างนี้ ก็ได้รับเลือกเป็นกรรมการโรงเรียนบ้านช่อระกา เป็นประธานกรรมการโรงเรียนบ้าน-

ช่อระกา เป็นกรรมการ คปต. ประจำตำบลช่อระกา เป็นช่างสภาตำบล เป็นกรรมการสหกรณ์การเกษตรอำเภอบ้านเหลื่อม เป็นเหรัญญิก สหกรณ์การเกษตร เป็นเลขานุการสหกรณ์การเกษตรบ้านเลื่อม มาจนถึง พ.ศ. ๒๕๓๐ จึงขอลาออก เพื่อต้องการจะช่วยงานในด้านพระพุทธศาสนา

งานด้านพระพุทธศาสนา

ร่วมจัดสร้างอุโบสถขึ้น พร้อมทั้งเป็นธุระในการติดต่อกับช่างก่อสร้าง เป็นธุระจัดหาทุนทรัพย์ร่วมกับคณะสงฆ์ กรรมการวัด ชาวบ้านและประชาชน รวมทั้งติดตามการก่อสร้างอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งอุโบสถแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ และมีพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ เสร็จบริบูรณ์

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้สร้างศาลาการเปรียญขึ้น ๑ หลัง เสา คาน ชั้นล่างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ชั้นบนเป็นไม้ มุงกระเบื้อง กว้าง ๑๗ เมตร ยาว ๒๗ เมตรครึ่ง แล้วบริบูรณ์ใช้บำเพ็ญกุศลมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ ถูกไฟไหม้เสียหายหมดทั้งหลัง พ่อสมจิตรก็ได้ปรึกษาชาวบ้านให้เอากุฏิเก่าด้านทิศตะวันตก ครึ่งหนึ่งมาปลูกสร้างศาลาขึ้นใหม่ ๑ หลัง คือหลังปัจจุบัน เป็นช่างพาชาวบ้านทำอยู่ประมาณ ๓ เดือนเศษ ก็แล้วเสร็จใช้บำเพ็ญกุศลได้มาจนทุกวันนี้

การทำงานในวัดปกติแล้ว พ่อสมจิตรจะไม่เอาค่าจ้างรางวัล ทำด้วยจิตใจเลื่อมใสและศรัทธาอย่างยิ่ง งานในวัดช่อระกานี้ได้ทำมาแต่เมื่อครั้งยกกุฏิเพิ่มหลังเก่า เสา ๑๖ ต้น แล้วเสร็จ แต่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙-๒๕๐๐ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้สร้างหอระฆังขึ้นหลังหนึ่ง และสร้างมณฑป

ขึ้นอีก ๑ หลัง สมัยพระอุปัชฌาย์พรหม สมาหิโต เป็นเจ้าอาวาส ก็ได้เป็นช่างช่วยทำงานมาจนแล้วเสร็จ ส่วนหลังคานั้นให้ท่านอาจารย์สุนทร บ้านตาเนิน (พระครูอรรถธรรมโกศล) มาทำโครงหลังคาให้ ได้ทำยอดหลังคากับอาจารย์ชิด บ้านนา ทำอยู่จนมุงแล้วเสร็จ และจ้างช่างอื่น ๆ อีกมาช่วยทำลวดลายให้จนแล้วเสร็จ และต่อมาได้สร้างห้องน้ำห้องส้วม โรงครัว จนแล้วเสร็จ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงวิ่งหาปัจจัยมาช่วยบริการเป็นช่างดูแลทำทุกอย่างจนแล้วเสร็จ ได้ใช้มาจนทุกวันนี้ และใน พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้ปลูกสร้างกุฏิขึ้นอีก ๑ หลัง กว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๓๒ เมตร ได้เป็นช่าง สร้างแบบสร้างแปลนให้ ทุกชิ้นทุกส่วน จะเป็นผู้เขียนออกแบบให้ทั้งหมด โดยไม่คิดมูลค่าเลย

คอยเป็นที่ปรึกษาให้ นายจวน กะสันเทียะ เป็นช่างควบคุมดูแลการก่อสร้างมาโดยตลอด ด้วยน้ำใจเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงยอมเสียสละ ทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญาความคิด และกำลังทรัพย์ ตามที่พอจะทำได้ เพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและสังคมตลอดไป

ขออานิสงส์ดังที่กล่าวมานี้ จงเป็นบารมีอุปนิสสัยปัจจัยให้ข้าพเจ้าพ้นจากภพจากชาติ เข้าสู่พระนิพพานในอนาคตกาลโน้นเทอญ

ประวัติการเจ็บป่วย (ลูกหลานบันทึก)

คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก เป็นบุคคลที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงตลอดมา ท่านจะออกกำลังกายทุกเช้า ด้วยการวิ่งออกกำลังกายรอบบึงหนองสรวงซึ่งเป็นบึงใหญ่เนื้อที่ถึง ๗๕ ไร่ ที่อยู่กลางหมู่บ้านทุกวัน จนลูกหลานไม่เคยคิดว่าท่านจะมาป่วยเป็นโรคเนื้องอกในสมองขั้นที่ ๔ ซึ่งเป็นระยะสุดท้ายจนไม่อาจจะเยียวยารักษาได้ทัน

เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๒ ท่านได้เตรียมตัวไปสักการบูชาสังเวชนียสถานของพระพุทธเจ้ายังประเทศอินเดียเป็นเวลา ๑๐ วัน แต่ก็ต้องผิดหวังไป เนื่องด้วยท่านป่วยกะทันหัน มีอาการมึนศีรษะ ตาฝ้า หายใจแน่นหน้าอก นอนไม่หลับ ในตอนรุ่งเช้าของวันนั้นลูกสาว (นฤมล หาญนอก) ที่อยู่กรุงเทพฯ ได้พาไปหาหมอที่โรงพยาบาลธนบุรี หมอตรวจแล้วบอกว่า ไม่เป็นอะไรมาก หมอจะให้ยาไปกินเดี๋ยวก็หาย แต่ตัวท่านก็ไม่แน่ใจจึงบอกลูกสาวว่า กลับบ้านเถอะ ลูกสาวก็พาท่านกลับมาส่งที่บ้านลูกชาย (นายสกล โพธิ์นอก) ที่อำเภอสูงเนิน หลังจากนั้นเมื่อท่านได้พักอยู่ที่บ้านลูกชายที่สูงเนิน ท่านก็ได้บวชอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสั่งสมบุญกุศลให้กับตนเองเป็นระยะเวลา ๑๕ วัน เมื่อท่านลาสิกขาไม่นานท่านก็เริ่มมีอาการซึม นั่งอยู่เฉย ๆ นาน ๆ ลูกหลานเรียกให้กินข้าวท่านก็บอกว่ากินแล้ว ลูกสาว (วิราวรรณ และดวงสมร) และหลาน ๆ เห็นผิดสังเกตจากอาการที่ท่านเคยปฏิบัติตัวมาเป็นประจำ จึงได้พาท่านไปตรวจเช็คสมองที่ศูนย์เอกซเรย์ชัยภูมิ เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๒ เมื่อผลการเอกซเรย์ออกมา ปรากฏว่าพบก้อนเนื้ออยู่ในสมองทั้งสองข้าง

วันจันทร์ที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๒ ลูก ๆ ได้พาท่านเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลมหาราช จังหวัดนครราชสีมา โดยมีคุณแม่อัมพร กิ่งนอก (น้องสะใภ้) เป็นธุระเรื่องต่าง ๆ ให้ จนกระทั่งแพทย์รับตัวท่านเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมหาราช และแพทย์ที่รับการรักษาท่านก็อ่านผลการตรวจให้ลูกสาวและแม่อัมพรได้รับทราบว่า พ่อสมจิตร โพธิ์นอก ท่านได้ป่วยเป็นโรคเนื้องอกในสมองขั้นที่ ๔ ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของโรคนี้ และวิธีการรักษาก็คือการผ่าตัดเอาก้อนเนื้องอกออก คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก เข้ารับการรักษาอยู่โรงพยาบาลมหาราชเป็นเวลา ๑๗ วัน ท่านก็ได้รับการผ่าตัดเพื่อนำชิ้นเนื้อส่งตรวจ เมื่อวันศุกร์ที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๒ เวลา ๑๐.๐๐ น. หลังจากนั้นเมื่อท่านออกจากห้องผ่าตัดแล้ว ท่านก็มีอาการที่น่าเป็นห่วงมาโดยตลอด จนเมื่อวันอังคารที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒ เวลาประมาณ ๑๓.๒๐ น. ท่านก็ได้จากลูกหลานไปด้วยอาการอันสงบ ท่ามกลางความโศกเศร้าเสียใจของลูกหลานญาติมิตร ที่ไปเฝ้าอาการของท่าน สิริอายุได้ ๗๗ ปี ๒ วัน

จดหมายถึงพระลูกชาย

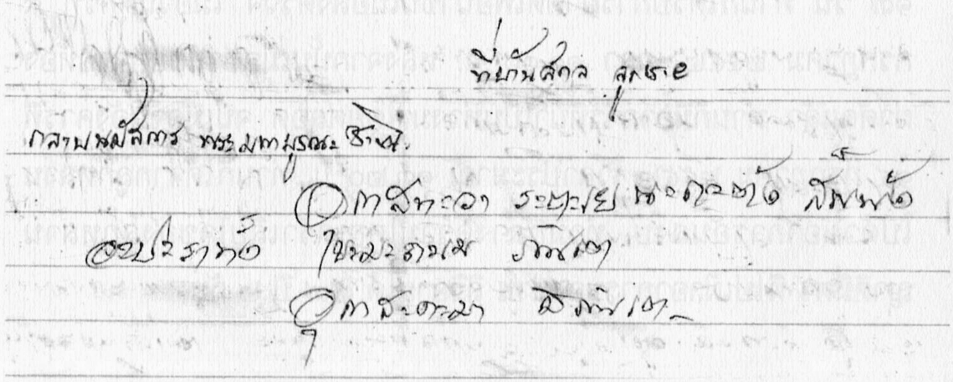
ที่บ้านสกล ลูกชาย

กราบนมัสการ พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ

อุกาสะ ทะวาระตะเยนะ กะตัง สัพพัง

อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต

อุกาสะ ขะมามิ ภันเต

ที่บ้านสกล ลูกชาย

กราบนมัสการ พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ

อุกาสะ ทะวาระตะเยนะ กะตัง สัพพัง

อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต

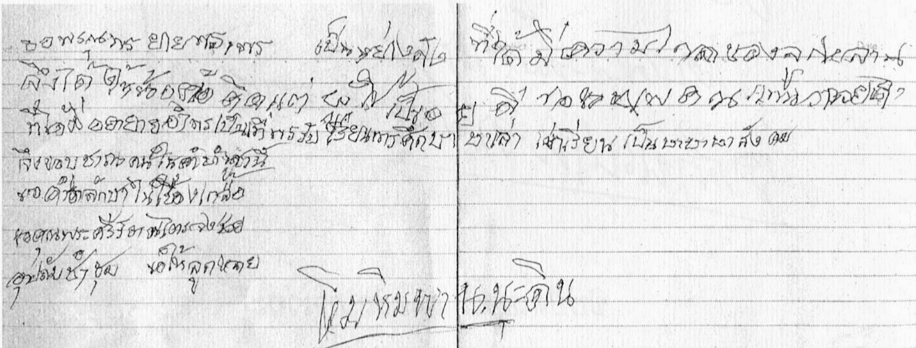
อุกาสะ ขะมามิ ภันเต

โยมทำหนังสือมาขอโทษ โยมเสียใจมาก ๆ ตลอดทั้งโยมให้ความอนุเคราะห์สงเคราะห์ช่วยเหลือ และแพทย์ผู้จัดท่องเที่ยวแสวงบุญในครั้งนี้ ได้ผิดหวังตั้งใจจะให้กระผมได้ไปบูชาพระสังเวชนียสถานของพระพุทธเจ้า แต่ก็ผิดหวังไป คือคืนที่จะไปนั้น ได้ป่วยกะทันหัน มึนศีรษะเวียนศีรษะ ตาฝ้า หายใจแน่นหน้าอก นอนไม่หลับ หลับลงนิดเดียวตอนหัวค่ำ ตื่นขึ้น ๖ ทุ่มเหงื่อแตกพัก เปิดประตูออกมานอนนอกห้องก็ไม่หลับ เพราะมึนหัวหลาย ไม่หลับอีก จนถึงตี ๒ กว่า กลับไปนอนในห้องอีก

ก็ไม่หลับ ยิ่งมึนหัวและเวียนหัวมากขึ้น ตาก็ฝ้าลง หายใจไม่อิ่ม ก็นอน
ไม่หลับ ยิ่งมึนหัวและเวียนหัวมากขึ้น ตาก็ฝ้าลงหายใจไม่อิ่ม กลับมา
นอนนอกห้องอีก ตี ๓ ไม่หลับก็นอนทนจนตี ๕ จึงเล่าให้พระฟัง ว่าโยม
เป็นอย่างนี้จะไปด้วยได้หรือ ไม่รู้สาเหตุการเป็น กลัวจะไปเป็นภาระของ
หมู่คณะ ทำให้จิตใจไม่สงบ ก็จะพลอยไม่เป็นบุญเป็นกุศลไปด้วย และคิด
อีกทีหนึ่ง ถ้าไปเป็นมากข้างหน้าจะเป็นอย่างไร ฉะนั้นจึงได้ตัดสินใจถอน
ตัว ขอโทษมาก ๆ พระ-คณะที่จัดการท่องเที่ยวแสวงบุญครั้งนี้มาก ๆ
ถ้าข้างหน้ามีอีกผมจะขอเสียสละไปตายเอาดาบหน้าเลย ขอแต่ให้ได้ไป
บูชาปูชนียสถานของพระพุทธเจ้าก็พอแล้ว ในเช้าวันนั้นเอง ลูกสาวมา
ถึงพอดี ได้นำไปโรงพยาบาลธนบุรี หมอตรวจว่าไม่เป็นไรมาก หมอจะ
ให้ยาไปกินก็หายนะ แต่ผมไม่แน่ใจ จึงบอกลูกสาวว่ากลับบ้านเถอะ
ลูกสาวก็เก็บข้าวของพาไปส่งที่บ้านลูกชายที่อำเภอสูงเนิน ขามทะเลสอ
ลูกชายพาไปหาหมอที่คลินิกหน้าตลาดสีจาน ขามทะเลสอ หมอถามไป
ถามมาว่าเคยแพ้ยาอะไรไหม จึงนึกได้ว่าเคยแพ้ครั้งหนึ่ง เมื่อคราวผ่าตา
ต้อกระจกที่โรงพยาบาลค่ายสุรนารี หมอจึงบอกว่าแพ้ยา หมอบอกว่า
ก่อนหน้านี้ ๒-๓ วัน ได้กินยาแก้ไอ และยังได้กินยาแก้ปวดเข้าไปอีก
คงทำให้อาการเพิ่มขึ้นก็ได้ ส่วนเหงือกนั้นหมอบอกว่าเป็นแผลด้วย อาจ
รักษาหลายวัน

โยมขอโอกาสนี้ น้อมขอโทษ โยมเสียใจมาก ๆ ตลอดทุกปีโยมให้ความสงเคราะห์ สงเคราะห์ช่วยเหลือ และแพทย์ผู้จัดท่องเที่ยวแสดงบุญในครั้งนี้ โดยผิดหวัง ตั้งใจจะให้กระผมได้ไปบูชาพระสังเวชนียสถาน ของพระพุทธเจ้า แต่ก็ผิดหวังไป. ตั้งแต่ต้นปีที่จะไปนั้นได้ป่วยกระทันหัน มึนศีรษะ เวียนศีรษะ ตาพร่า หัวใจเต้นแรงหอบ นอนไม่หลับ. หลังจากไปเดินเที่ยวตอนหัวค่ำ ตื่นขึ้น 1 ทุ่มเหงื่อแตกพลั่ก เปิดประตูออกมานอนนอกห้อง ก็ไม่หลับ เพราะมึนหัวหลาย. ไม่หลับอีก จนถึงตี 2 กว่ากลับไปนอนในห้องอีก ก็นอนไม่หลับ. ยิ่งมึนหัวและเวียนหัวมากขึ้น ตาก็พร่าลงหายใจไม่อิ่ม. ก็นอนไม่ได้ ยิ่งเวียนหัวมึนหัวมากขึ้น ตาก็พร่าลง หายใจไม่อิ่ม. กลับมานอนนอกห้องอีก ตี 3 ไม่หลับ ก็นอนทนจนตี 5 จึงเล่าให้พระฟัง ว่าโยมเป็นอย่างนี้จะไปด้วยได้หรือ. ไม่รู้สาเหตุการป่วย กลัวจะไปเป็นภาระของหมู่คณะ ทำให้จิตใจไม่สงบ ก็จะพลอยไม่เป็นบุญเป็นกุศลไปด้วย และคิดอีกทีหนึ่ง ถ้าไปเป็นมากขาดใจตายจะเป็นอย่างไร จึงไม่ไปได้ตัดสินใจตอนนั้น ขอโทษมาก ๆ พระ-คณะที่จัดการท่องเที่ยวเพื่อบุญในครั้งนี้มาก ๆ ถ้าชาตินี้ยังมีอีก ผมจะขอเสียสละไปตายเอาดาบหน้าเลย ขอแต่ให้ได้ไปบูชาปูชนียสถาน ของพระพุทธเจ้า ก็พอแล้ว - ในเช้าวันนั้น ต้อง ลูกสาวมารับตอนนี้ ได้พาไปโรงพยาบาลชนบท หมอตรวจว่าไม่เป็นอะไรมาก หมอจะให้ยาไปกินก็หายนะ แต่ผมไม่เชื่อใจ จึงบอกลูกสาวว่ากลับบ้านเถอะ ลูกสาวก็เก็บห่อของพาไปส่งที่บ้านลูกชายที่อำเภอ [illegible] ลูกชายพาไปหาหมอที่คลินิคแพทย์ตลาด สี่แยก ขามทะเลสอ หมอตามไปถามมาว่าเคยแพ้ยาไหม. จึงนึกได้ว่าเคยแพ้ครั้งหนึ่ง เมื่อตอนผ่าตาต้อกระจกที่โรงพยาบาล [illegible] หมอจึงบอกว่าแพ้ยา บอกหมอว่าก่อนหน้านี้ 2-3 วัน ได้กินยาแก้ไอ หมอเข้าใจว่าคงแพ้ยานั้น และยังได้กินยาแก้ปวดเข้าไปอีก ตอนที่ให้อาหารเพลียขึ้นก็ได้ เสียเหงื่อออกหมด บอกว่าเป็นแพ้ [illegible]

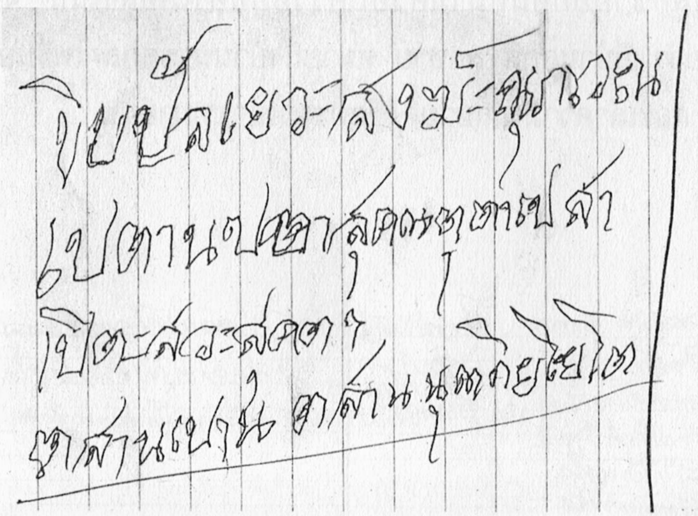
หมายเหตุ จดหมายฉบับนี้ โยมพ่อเขียนเมื่อปลายเดือนมีนาคม ๒๕๕๒ เพื่อขอขมาโทษพระลูกชาย (พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ) และนายแพทย์ปิโยรส ปริยานนท์ (ผู้ออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้) สาเหตุเพราะนายแพทย์ปิโยรส จะนำไปไหว้พระที่ประเทศอินเดีย เล่าเหตุการณ์ในคืนก่อนเดินทาง ซึ่งพักอยู่ที่พระลูกชายในกรุงเทพฯ เดิมจะเดินทางในเดือนธันวาคม ๒๕๕๑ แต่ไปไม่ได้เนื่องจากสนามบินสุวรรณภูมิถูกยึด จึงเลื่อนการเดินทางเป็นวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๒ แต่เมื่อถึงเวลาเดินทางจริงๆ กลับไม่สบายจึงไม่กล้าเดินทาง ลูกสาวที่อยู่กรุงเทพฯ จึงรับตัวกลับไปบ้านช่อระกา อำเภอบ้านเหลื่อม จังหวัดนครราชสีมา แต่ไปแวะพักบ้านลูกชายอีกคนที่มามีครอบครัวอยู่ที่อำเภอสูงเนิน จึงขึ้นต้นจดหมายว่า ที่บ้านสกล ลูกชาย หมายถึงบ้านนายสกล โพธิ์นอก บุตรคนที่ ๓ และเล่าความไม่สบายดังข้อความในจดหมายนั้น

คำขอบคุณแม่อัมพร กิ่งนอก

(พ่อสมจิตร โพธิ์นอก เขียนครั้งสุดท้ายหลังจากการผ่าตัดแล้ว)

ขอบพระคุณยายอัมพร เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มีความห่วงใยของลูกหลาน จึงได้ให้ข้อคิดแต่ผู้ไปเป็นอยู่ดี ขอขอบพระคุณแทนด้วยดี ที่ได้มีคนอย่างยายอัมพรเป็นที่พรชัย การเรียน การศึกษาเล่าเรียนเป็นภาษาสังคม จึงขอบูชาคุณคนในคำนำบูชานี้ ขอคำอารักษาในเบื้องเกลื้อ ขอคุณพระรัตนตรัยจงช่วยอุปถัมภ์ชำชุบ ขอให้ลูกหลาน **หิมหิมพาน, นะดิน**

ขิปปัลเยวะ สังฆะณุภาเวนะ

เปตานปตาสุคณตุตาเปสา

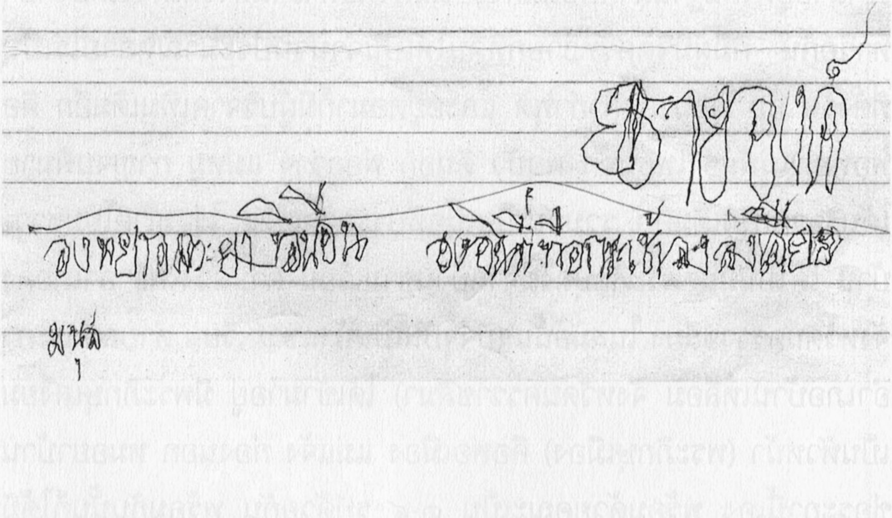
เปิตะสวะสุคตา

ตสานเปาน ตสานนุตภิยโยโต

ยายองค์

องค์พระยารอพระยางอนอื่น องอินท์ถือกระเช้าลงสงเสียง มนุสะ

(โยมพ่อเขียนได้เท่านี้ จากนั้นมาก็ค่อย ๆ อ่อนแรงหมดความรู้สึกและ ถึงแก่สิ้นใจโดยลำดับ)

ประวัติวัดช่อระกาววราราม โดยสังเขป

บันทึกโดย คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก เมื่อ ๒๕๕๒

ประวัติวัดช่อระกาววราราม โดยสังเขป จัดทำและค้นหาข้อมูล โดย พ่อสมจิตร โพธิ์นอก อันดับแรกเริ่มตั้งวัด เมื่อมีประชาชน ได้อพยพเข้ามาอยู่ตั้งถิ่นฐานมากพอสมควร มั่นคงพอที่จะจัดตั้งวัดได้จึงได้ปรึกษาหารือกัน ก็มีผู้มีจิตศรัทธายกที่ดินให้เป็นจำนวนประมาณหลายไร่เป็นที่ตั้งวัด คือ พ่อนาค คำกำพุต และอยู่ต่อมาก็มีผู้บริจาคเพิ่มเติมอีก คือ พ่อทุย แม่พันธ์ โพธิ์นอก พ่อบัว ดีนอก พ่อกว่าง แม่หมู กาญจนพิมาย ได้บริจาคเพิ่มเติมอีก รวมกันเป็นเนื้อที่ประมาณ ๑๕ ไร่ ญาติโยมชาวบ้าน ได้ไปนิมนต์พระภิกษุสงฆ์จากบ้านขามเวียน ตำบลวังโพธิ์ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา ในสมัยนั้น (ปัจจุบันเป็นบ้านขามเวียน ตำบลช่อระกา อำเภอบ้านเหลื่อม จังหวัดนครราชสีมา) ได้เข้ามาอยู่ มีพระภิกษุเสงี่ยม เป็นหัวหน้า (พระภิกษุเมือง) คือพ่อเมือง แม่แจ้ง ก่องนอก หมอยาบ้านช่อระกานี้เอง พร้อมด้วยคณะเป็น ๓-๔ รูปด้วยกัน พร้อมกันนั้นก็ได้มีญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาได้ยกเรือนให้เพื่อเป็นที่ปลูกสร้างที่อยู่กุฏิของสงฆ์ คือ พ่ออาน แม่พูน หาญนอก ๑ หลัง และแม่เชย สมรูป อีก ๑ หลัง ได้ปลูกสร้างศาลาขึ้น ๑ หลัง พอเป็นที่บำเพ็ญกุศลได้ อยู่มาจนถึง พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้มีพระภิกษุช้าง ซึ่งเป็นลูกหลานในหมู่บ้านนี้ ได้บรรพชาอุปสมบทเข้ามาด้วยจิตศรัทธาอันแรงกล้า จึงได้พยายามศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยตามสำนักเรียนหลายแห่ง จนกระทั่งในตัวเมืองโคราช ท่านได้เข้าไปศึกษาเล่าเรียน จนสำเร็จนักธรรมชั้นเอก แล้วท่านก็กลับมาอยู่ยังวัดบ้านเกิดของท่าน เพื่อพัฒนาการศึกษาและถาวรวัตถุ เริ่มด้วยการเปิด

สอนพระปริยัติธรรมขึ้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อยู่มาจนอายุพรรษาได้ ๑๖ พรรษา ท่านก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ต่อมาท่านได้ปฏิบัติภารกิจหลายๆ อย่าง เช่นการเปิดสอนพระปริยัติธรรม (แผนกนักธรรม) แก่พระภิกษุสามเณรจนมีชื่อเสียงโด่งดัง ได้มีภิกษุสามเณรต่างถิ่นได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นท่านยังได้สร้างกุฏิสงฆ์ กว้างประมาณ ๑๘ เมตร ยาว ๔๒ เมตร ๑ หลังไปพร้อมกัน ขั้นสุดท้าย ท่านได้สร้างโรงเรียนประชาบาลขึ้นอีก ๑ หลัง จำนวน ๕ ห้องเรียนจนสำเร็จ เป็นโรงเรียนเอกเทศในอำเภอคงในสมัยนั้น แต่อุโบสถได้สร้างเพียงก่อฝาได้ครึ่งเดียว และได้ทำการผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิต เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ และอยู่ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ท่านก็ได้ลาสิกขาจากสมณเพศไปใช้ชีวิตอย่างฆราวาส เมื่อสิ้นภารกิจของอุปัชฌาย์ช้างแล้ว ยังมีลูกศิษย์อาวุโสได้เข้าทำหน้าที่รับตำแหน่งแทน

พระอาจารย์โชติ ชินปุตฺโต เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๓ ภารกิจ ของพระอาจารย์รูปนี้ ก็ยังไม่มีอะไรปรากฏ เพราะอยู่ร่วมกับอุปัชฌาย์มาโดยตลอด จึงไม่ค่อยมีงานเป็นชิ้นเป็นอันเกิดขึ้น และได้อยู่ในเวลาอันสั้นอีกด้วย เพียงแต่พาพระภิกษุสามเณรอยู่มา ๑ พรรษา ท่านก็ได้ลาสิกขาไปเป็นฆราวาสอีก ต่อจากนั้นยังหาพระพอที่จะเหมาะสมรับตำแหน่งสมภารไม่มี จึงได้ไปอาราธนานิมนต์พระอาจารย์ยัง ยสวณฺโณ ที่วัดสิทธาราม (บ้านตะโก) ตำบลวังโพธิ์ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมาสมัยนั้น มาเป็นสมภาร

พระอาจารย์ยัง ยสวณฺโณ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘ พระคุณเจ้ารูปนี้ เมื่อท่านได้เข้ามาอยู่เป็นสมภารแล้ว ได้กระทำบำเพ็ญกรณียกิจหลาย ๆ อย่าง เป็นต้นว่าได้เปิดสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้เป็น

ประเพณีสืบต่อมา ได้มีพระภิกษุสามเณร ต่างถิ่นพากันเข้ามาศึกษาเล่าเรียนมิได้ขาด และท่านได้บูรณะกุฏิเพิ่มเติมโดยหาไม้ฝามากั้นเป็นห้อง ๆ เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้เข้าอยู่ เดิมไม่มีห้องจะโล่งโถงทั้งหมด และยังได้พาญาติโยมสร้างศาลาการเปรียญใหม่อีก ๑ หลัง กว้าง ๑๗ เมตร ยาว ๒๐ เมตร พื้นเสร็จเรียบร้อย แต่หลังคามุงแฝก ใช้บำเพ็ญได้ตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๘ ท่านก็ขอลาญาติโยมกลับบ้านเดิม และได้ลาสิกขาไปเป็นฆราวาสต่อไป เมื่อขาดสมภารเจ้าอาวาสลง ญาติโยมได้ไปนิมนต์ พระมหาประถม ปุญฺญกาโม ที่สำนักวัดสิทธารามบ้านตะโกนั้นอีกมาเป็นสมภาร

พระอาจารย์มหาประถม ปุญฺญกาโม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๔๙๒ ท่านสมภารรูปนี้ เมื่อท่านได้เข้ามาอยู่แล้ว ท่านก็มีกรณียกิจอีกเหมือนกันเป็นต้นว่า ทำการเปิดสอนพระปริยัติธรรมให้เป็นประเพณีของวัดสืบต่อมาชั่วระยะกาลที่ท่านอยู่ มีภิกษุสามเณรได้เข้ามาเรียนกันเป็นปกติเหมือนทุก ๆ สมภาร และท่านยังพาภิกษุสามเณร ญาติโยม บูรณะซ่อมแซมหลังคาอุโบสถ ที่มุงด้วยหญ้าแฝกได้ผุพังไป ให้ใช้การได้ตลอดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๙๒ ท่านก็ได้ลาสิกขาไปอีก

พระอาจารย์โต๊ะ ปุญฺญวุฑฺโฒ พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๔๙๖ ท่านเป็นพระลูกวัดบ้านนี้ แต่ท่านได้เที่ยวไปอยู่บ้านอื่นบ้าง กลับมาอยู่บ้านของตัวบ้าง เพื่อแสวงหาการศึกษาเล่าเรียน ต่อมาเมื่อสมภารวัดได้ว่างลงญาติโยมจึงได้นิมนต์ให้ท่านอยู่เป็นสมภารสืบต่อพระอาจารย์มหาประถม ปุญฺญกาโม กรณียกิจของท่านก็มีดังนี้ ได้เปิดสอนพระปริยัติธรรมตลอดมาจนหมดสมัยของท่าน เพื่อให้เป็นประเพณีของบ้านสืบต่อมามิให้ขาด และท่านได้บูรณะซ่อมแซมถาวรวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมให้ใช้การได้ ต่อมา

ท่านได้พาญาติโยมรื้อ ย้ายศาลาการเปรียญหลังที่ท่านอาจารย์ยังปลูกสร้างไว้ทางเหนือของวัด ย้ายมาปลูกใหม่ทางทิศใต้ของวัด มุงด้วยสังกะสีจนสำเร็จให้บำเพ็ญกุศลได้ อยู่มาถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ท่านก็ลาสิกขาไปเสียอีก หน้าที่สมภารก็ว่างลง ญาติโยมจึงได้นิมนต์พระอาจารย์เพิ่ม เขมธโร ซึ่งท่านเป็นพระลูกวัดลูกบ้านนี้ ท่านบวชมานานอยู่ร่วมหลายอาจารย์ เที่ยวไปอยู่บ้านอื่นจึงได้นิมนต์ให้ท่านอยู่เป็นสมภาร ท่านก็ยอมรับอยู่ให้ต่อจากอาจารย์โต๊ะ แต่ท่านก็เคยนำพระภิกษุสามเณรอยู่มาก่อนอาจารย์โต๊ะอยู่แล้ว

พระอาจารย์เพิ่ม เขมธโร พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๔๙๘ กรณียกิจของท่าน ได้พาพระภิกษุสามเณร อยู่มาเป็นปรกติ ทำการเปิดสอนพระปริยัติธรรมแก่ภิกษุสามเณรทุก ๆ ปี และได้พาญาติโยมว่าจ้างช่างให้มาผ่ากระเบื้องไม้สำหรับมุงหลังคาอุโบสถจนพอหลัง และได้เลื่อยไม้เครื่องโครงหลังคาไว้เป็นบางส่วนแล้ว ท่านก็ได้ลาสิกขาไปเสียอีก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ต่อจากนั้นญาติโยมได้ไปนิมินต์พระภิกษุพรม ปญฺญาทีโป ซึ่งเป็นพระลูกหลานหมู่บ้านอีก ท่านองค์นี้ ท่านบวชมาอายุพรรษายังน้อยอยู่ให้เป็นหัวหน้าสมภารต่อจากอาจารย์เพิ่ม เขมธโร

พระอาจารย์พรม ปญฺญาทีโป พ.ศ. ๒๔๙๙-๒๕๐๓ กรณียกิจของท่านก็เหมือน ๆ กับทุกองค์ที่ผ่านมา มีเปิดสอนพระปริยัติธรรมแก่ภิกษุสามเณรต่อเนื่องมิได้ขาด นับว่าการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมของวัดนี้ ได้ถือเป็นประเพณีสืบเนื่องกันมามิได้ขาดสาย และยังได้พาญาติโยมสร้างกุฏิครอบนอกชานที่ว่างให้เชื่อมกันกับหลังใหญ่ขึ้น ๑ หลัง กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๑๒ เมตร เสา ๑๖ ต้น สำเร็จใช้การได้ ท่านอยู่มาถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ก็ลาสิกขาไป

พระอุปัชฌาย์พรหม สมาหิโต พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๑๓ พระคุณเจ้ารูปนี้ก็เป็นบุตรลูกหลานของหมู่บ้านนี้อีกองค์ ท่านบรรพชาอุปสมบทมาหลายพรรษา แต่ท่านได้เที่ยวศึกษาเล่าเรียนในที่ต่าง ๆ หลายแห่ง เรียนพระปริยัติธรรมบ้าง จนสำเร็จนักธรรมชั้นเอก ยังได้เรียนธรรมกถึก (คือนักเทศน์) แสดงธรรมจนมีชื่อเสียงอีกด้วย เมื่อญาติโยมนิมนต์ให้เป็นสมภาร ท่านก็รับนิมนต์กลับมาอยู่บ้านเกิดเมืองนอนของตน ต่อมาท่านก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสอย่างเป็นทางการ ในนามพระอธิการพรหม สมาหิโต และยังได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลในกาลต่อมาอีกด้วย คือเป็นเจ้าคณะตำบลวังโพธิ์ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา ในสมัยนั้น อยู่มาก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ในเขตตำบลวังโพธิ์อีก ก็นับว่าท่านเป็นพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจนสมควรได้รับตำแหน่งหลาย ๆ อย่าง ดังนี้ กรณียกิจในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งอยู่นั้นท่านได้กระทำหลาย ๆ อย่าง เป็นต้นว่าครั้งแรก ท่านได้จัดข้าวของเสนาสนะทั้งเก่าและใหม่ที่ไม่เป็นระเบียบให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเข้าที่เข้าทาง ตลอดทั้งระเบียบการปฏิบัติของภิกษุสามเณรภายในวัดให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยเป็นอย่างดี และท่านก็ได้วางตัวของท่านอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ปฏิบัติหน้าที่สมภารวางตนอยู่ในทางสายกลาง ดูเป็นที่น่าเคารพเลื่อมใสของพระภิกษุสามเณร และญาติโยมทั้งหลายยิ่งนัก ท่านได้นำการเปิดสอนพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมแก่พระภิกษุสามเณรทุกปีมามิได้ขาดสาย นับว่าเป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานพอสมควร

พระคุณเจ้ารูปนี้ท่านเป็นผู้มีจิตใจเป็นนักพัฒนา หวังให้วัดวาอารามบ้านช่อง ตลอดทั้งพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง ท่านก็ได้แสวงหา

ญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาให้มาบำเพ็ญกุศล เพื่อพัฒนาวัดวาให้เจริญรุ่งเรือง ก็ได้มีโยมจากกรุงเทพฯ นำแท็งก์น้ำฝน-ระฆัง-และรอยพระพุทธบาทจำลองมาถวายวัดช่อระกาววรารามเป็นครั้งแรก ต่อมาท่านก็ได้ก่อสร้างมณฑปเป็นที่ไว้รอยพระพุทธบาทจำลองขึ้น ๑ หลัง สร้างจนสำเร็จ ได้ฉลองเปิดปิดทองรอยพระพุทธบาทจำลองเป็นงานประจำปี ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน และยังได้ทำรั้ววัดด้วยเสาไม้ ล้อมลวดหนามตลอดเขตของวัด ได้หาไม้เครื่องเพิ่มเติม เพื่อมุงหลังคาอุโบสถด้วยกระเบื้องไม้ ที่พระอาจารย์เพิ่ม เขมธโร ได้ทำไว้ก่อนแล้วแต่ยังไม่พอและได้มุงจนสำเร็จเรียบร้อยใช้การได้ตลอดมา มาถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ท่านตั้งใจจะสร้างศาลาการเปรียญหลังใหม่ขึ้น เพื่อทดแทนหลังเก่าที่ชำรุดทรุดโทรม จึงได้หาเงินเพื่อเตรียมการไว้ได้ประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาทเศษแล้ว (หนึ่งหมื่นบาทเศษ) พอดีท่านได้ล้มป่วยลง (คงจะเป็นด้วยพิษแผลตะปูตำ) ได้ไปรับการรักษายังโรงพยาบาลชัยภูมิ เป็นเวลาแรมเดือนแต่ก็ไม่ดีขึ้น จึงได้ย้ายเข้ากรุงเทพฯ เข้าโรงพยาบาลศิริราชโรงพยาบาลสงฆ์ กลับเข้าโรงพยาบาลศิริราชอีก อาการก็ยิ่งแต่ทรุดกลับลงในที่สุดท่านก็ได้มรณภาพลงที่โรงพยาบาลศิริราชนี้เอง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ต่อมาได้นิมนต์พระภิกษุชุม วฑฺฒนธมฺโม ซึ่งเป็นพระลูกวัดขึ้นเป็นสมภารต่อพระอุปัชฌาย์พรหม สมาหิโต

พระอธิการชุม วฑฺฒนธมฺโม พ.ศ. ๒๕๑๓ - พ.ศ. ๒๕๔๘ ท่านรูปนี้เมื่อท่านได้เข้ารับตำแหน่งเจ้าอาวาสอย่างเป็นทางการแล้ว ท่านก็ได้นำภิกษุสามเณรอยู่มาตามปกติ ครั้นต่อมาท่านก็ได้รับตำแหน่งแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะตำบลแทนอุปัชฌาย์พรหม สมาหิโตอีก คือเจ้าคณะตำบลวังโพธิ์ อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา ต่อมาทางการได้

แบ่งแยกออกจากอำเภอคง มาเป็นอำเภอบ้านเหลื่อม หมู่บ้านช่อระกา จึงได้เปลี่ยนมาเป็นเจ้าคณะตำบลช่อระกา อำเภอบ้านเหลื่อม จังหวัดนครราชสีมา จนปัจจุบัน

กรณียกิจของท่าน ได้เปิดสอนพระปริยัติธรรมติดต่อกันมาทุก ๆ ปี มิได้ขาด ท่านเป็นประธานสงฆ์อยู่แล้ว และยังได้เป็นประธานในการปลูกสร้างเสนาสนะถาวรวัตถุต่าง ๆ หลายอย่าง ที่ญาติโยมทั้งหลายพร้อมใจกันหามาปลูกสร้างขึ้น ด้วยแรงกายและแรงศรัทธา แรงทรัพย์และแรงกำลังปัญญา เพื่อให้บ้านช่องและวัดวา พระศาสนาเจริญทัดเทียมบ้านอื่นเขา เป็นต้นว่า สร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง กว้าง ๑๗ เมตร ยาว ๒๒ เมตร โรงครัว ๑ หลัง กว้าง ๙ เมตร ยาว ๑๘ เมตร และห้องน้ำห้องส้วม สำเร็จเรียบร้อยใช้การได้ตลอดมา ในระยะนี้ท่านยังได้รับพระราชทานการแต่งตั้งให้เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรี ในราชทินนามที่ *พระครูโพธิวัฒน์* ต่อมายังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์อีกด้วย ครั้นเมื่อถึง พ.ศ. ๒๕๓๐ ญาติโยมทั้งหลายได้ประชุมพร้อมใจกันบูรณะต่อเติมเสริมสร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้น เพื่อให้แน่นหนาถาวรมั่นคงสวยงาม และจะได้เป็นที่บำเพ็ญกิจของสงฆ์โดยสะดวก ในช่วงการก่อสร้างนี้ท่านยังได้รับพระราชทานการแต่งตั้งเพิ่มอีก คือได้รับพระราชทานเป็นพระครูชั้นโท อยู่มาถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ ก็ได้เกิดอุบัติเหตุไฟไหม้ศาลาการเปรียญมอดไปหมดทั้งหลัง เมื่อไม่มีศาลาเป็นที่บำเพ็ญกุศล ญาติโยมทั้งหลายจึงได้ประชุมปรึกษาหารือกัน ก็เห็นพ้องต้องกันว่า รื้อเอากุฏิสักครึ่งหนึ่งมาปลูกสร้างศาลาการเปรียญขึ้น ญาติโยมก็ทำจนสำเร็จใช้การบำเพ็ญกุศลได้ตลอดมา ส่วนอุโบสถก็สร้างเรื่อยมาเป็นลำดับ จนแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๔ คณะกรรมการและชาวบ้าน จึง

ได้จัดงานผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิตขึ้น เมื่อวันที่ ๑๒-๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕

และอีกส่วนหนึ่งยังมีผู้จิตศรัทธาได้บริจาคเงินเพื่อก่อสร้างถาวรวัตถุไว้เป็นจำนวนเงินอีก ๒๐๐,๐๐๐ (สองแสนบาท) คือ คุณแม่เขียน ขุนทอง และญาติจากจังหวัดนนทบุรี เงินจำนวนนี้ คณะกรรมการเห็นสมควรให้สร้างกุฏิน้อยขึ้น ๑ หลัง กว้าง ๖ เมตร ยาว ๙ เมตร เสริมเหล็กก่ออิฐถือปูน ๒ ชั้น สิ้นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาท) ยังไม่แล้วเสร็จ ได้ประมาณ ๖๐% ทางพระครูโพธิวัฒน์ ก็ได้เอาเงินส่วนตัวก่อสร้างต่อ และหาผ้าป่าเพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง จนแล้วเสร็จ ใช้การอยู่อาศัยได้ตลอดมาจนปัจจุบัน จนถึงมรณภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗

ต่อมาทางคณะสงฆ์ได้แต่งตั้งพระเกลี้ยง เนมิตฺตโก ซึ่งเป็นพระลูกหลานชาวบ้านช่อระกาขึ้นเป็นเจ้าอาวาส ท่านนำพระสงฆ์และญาติโยมอยู่มาตามปกติ และได้อบรมสั่งสอนพระปริยัติธรรมตลอดมา ต่อมาท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะตำบลช่อระกา และได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ พระครูบวรธรรมนิมิต ท่านได้ดูแลบำรุงวัด นำสาธุชนสร้างกุฏิหลังใหม่ แต่ยังไม่แล้วเสร็จ ยังดำเนินการอยู่จนปัจจุบันนี้

การบริจาคร่างกายตามหลักพระพุทธศาสนา[๑]

โดย พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก) ป.ธ.๗, ดร.

ทานกับการบริจาคร่างกาย เป็นอย่างไร

"ทาน" เป็นวิธีการทำบุญชนิดหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา มีหลายระดับตั้งแต่การบริจาควัตถุทาน ไปจนถึงการบำเพ็ญทานบารมีในระดับต่าง ๆ ซึ่งในครั้งอดีตกาลพระโพธิสัตว์ใช้การบริจาคอวัยวะร่างกาย ชีวิต เลือดเนื้อให้เป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างบารมี ซึ่งส่งผลเป็นความเชื่อแนวคิดประการหนึ่งของชาวพุทธในการสร้างทาน และบารมีในปัจจุบัน แต่มีเหตุการณ์ทางการแพทย์ที่มีความก้าวหน้าในเรื่องการปลูกถ่ายเปลี่ยนอวัยวะ รวมไปถึงการใช้ร่างกายเพื่อประโยชน์ในการศึกษาทางการแพทย์ ซึ่งก็มีสถิติว่าไม่เพียงพอต่อประโยชน์ในการศึกษาดังปรากฏเป็นสถิติในปัจจุบัน[๒] ในมุมมองทางพระพุทธศาสนา การบริจาคอวัยวะและร่างกายให้เป็นทาน หรือเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นปรากฏในคัมภีร์ชินาลังการฎีกา ที่รจนาโดยพระพุทธรักขิตาจารย์ว่า

---

[๑] ดัดแปลงจากงานสารนิพนธ์ของพระมหาบูรณะ ชาตเมโธ เรื่อง "ศึกษาการบริจาคร่างกายในพระพุทธศาสนา" **สารนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต.** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

[๒] จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, "การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการบริจาคอวัยวะในสังคมไทย", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

พระพุทธองค์ได้บริจาคพระบาทเป็นทาน เพื่อก้าวสู่โพธิมณฑล ด้วยพระบาท ๒ ข้าง ให้พระหัตถ์เป็นทาน เพื่อให้พระสัทธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายเพื่อถอนจากโอฆะ ๔ ให้พระกรรณและพระนาสิกเป็นทาน เพื่อได้ความศรัทธา ให้พระเนตรเป็นทาน เพื่อได้จักขุทิพย์ สามารถมองเห็นความทุกข์ของสรรพสัตว์ได้ ให้พระมังสะและโลหิตเป็นทาน เพื่อนำประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์ตลอดกาลทั้งปวง...[๑]

แต่ในเวลาเดียวกัน ความเชื่อในเรื่องการบริจาคอวัยวะร่างกายบางส่วนหรือทั้งสรีระให้เป็นทาน[๒] โดยเฉพาะการบริจาคเพื่อใช้ประโยชน์ในวงการแพทย์สมัยใหม่นั้น[๓] ยังมีความเห็น และข้อวิพากษ์วิจารณ์แตกต่างกันอยู่โดยทั่วไปทั้งในวงการศาสนาและวงสังคม บางส่วนเชื่อว่าเมื่อบริจาคแล้ว ถ้าเกิดชาติหน้าจะทำให้มีอวัยวะไม่สมบูรณ์ ทำให้เป็นคนพิกลพิการ[๔] บางส่วนมีความเห็นว่า ถ้าได้บริจาคแล้ว หากจะต้อง

---

[๑] พระพุทธรักขิตาจารย์,**คัมภีร์ชินาลังการฎีกา**, รังษี สุทนต์ และคณะ แปลเรียบเรียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๑๙.

[๒] นภดล ทองมั่น, “การศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะทางประชากรศาสตร์และการเปิดรับสื่อที่มีต่อความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมต่อเรื่องการบริจาคอวัยวะของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์วารศาสตรมหาบัณฑิต,** (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า บท คัดย่อ.

[๓] พระมหาสมโชค คำแก้ว, “การศึกษาเปรียบเทียบทรรศนะเรื่องการบริจาคอวัยวะของพระสงฆ์กับฆราวาสในกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

[๔] พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนากับการบริจาคอวัยวะ, ให้สัมภาษณ์แก่ นายแพทย์วิศิษฎ์ ฐิตวัฒน์ ผู้อำนวยการศูนย์รับบริจาคอวัยวะสภากาชาดไทย ที่วัดญาณเวศกวัน จังหวัดนครปฐม, เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๔๒ เวลา ๑๔.๐๐ น.

กลับมาเกิดอีกก็จะทำให้มีร่างกายงดงามสมส่วน[๑] บางส่วนไม่ได้มุ่งถึงชาติหน้าภพหน้า แต่มุ่งถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่คนอื่น เมื่อตนตายไปแล้วจึงทำการบริจาคอวัยวะร่างกายหลังจากที่ตนเองตายไปแล้ว

ในประเด็นปัญหาที่ปรากฏ ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษา ให้เกิดความกระจ่างในแนวคิดทัศนะเหล่านั้นว่า มีทัศนะใดที่ควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อถืออย่างไร ผู้วิจัยสนใจประเด็นการทำความเข้าใจในเรื่องความเชื่อ และประเด็นปัญหาความเชื่อที่ถูกต้องตามทัศนะของพระพุทธศาสนา จึงได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อเกิดเป็นองค์ความรู้ที่มีหลักฐานทางคัมภีร์ยืนยันได้ว่าการกระทำอย่างนี้ถูกหรือผิด เพื่อเป็นแนวทางการวินิจฉัยของท่านที่สนใจในการบริจาคอวัยวะให้เป็นทานเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นอีกต่อไป รวมทั้งให้มีทัศนะและท่าทีที่ถูกต้องต่อความเชื่อ[๒] ผลของความเชื่อ[๓] อันเนื่องต่อไปถึงการบริจาคทาน[๔] โดยเฉพาะร่างกายตามหลักปฏิบัติและคติในทางพระพุทธศาสนา[๕]

---

[๑] ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๕๒-๗๖/๓๓๓-๓๓๖, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๕๒-๗๖/๔๗๘-๔๘๒.

[๒] ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๕๒/๗๖/๓๓๓-๓๓๖, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๕๒-๗๖/๔๗๘-๔๘๒.

[๓] ในแง่หลักฐานทางคัมภีร์แสดงว่า พระพุทธเจ้า เมื่อเป็นพระโพธิสัตว์ทรงบริจาคนัยน์ตา ก็เป็นเหตุให้พระองค์ทรงได้สมันตจักษุ คือ พระเนตรหรือดวงตาเป็นสิ่งพิเศษสุดของพระพุทธเจ้า ซึ่งเราแปลว่าเป็นดวงตาที่สามารถมองเห็นโดยรอบ ไม่ใช่ดวงตาที่เป็นวัตถุอย่างเดียว แต่หมายถึงดวงตาทางปัญญาด้วย ในแง่พระคัมภีร์ก็สนับสนุนชัดเจนว่าชาติหน้ามีแต่ผลดี ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๓๓๓-๓๓๖, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๕๒-๗๖/๔๗๘-๔๘๒.

[๔] ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๕๒-๗๖/๓๓๓-๓๓๖/ ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๕๒-๗๖/๔๗๘-๔๘๒.

[๕] ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๕๒-๗๖, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๕๒-๗๖/๔๗๘-๔๘๒.

แนวคิดการบริจาคทานตามหลักพระพุทธศาสนา

การบริจาคทานในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งในหลักการบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ[๑] คือ ๑) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทาน หมายถึง การทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของแก่ผู้อื่น ๒) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีล หมายถึงการทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติตามระเบียบวินัย ๓) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนา หมายถึงการทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจเจริญปัญญา ในอรรถกถาขยายเพิ่มเป็น *อปจายนมัย* ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน *เวยยาวัจมัย* ทำบุญด้วยการขวนขวายรับใช้ *ปัตติทานมัย* ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น *ปัตตานุโมทนามัย* ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น *ธัมมัสวนมัย* ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้ *ธัมมเทสนามัย* ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ และ *ทิฏฐุชุกรรม* ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง[๒] การประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน และการช่วยขวนขวายรับใช้จัดเป็นศีล การให้ความดีและยินดีในความดีของผู้อื่นจัดเป็นทาน การให้ธรรมการฟังธรรมเป็นภาวนา ส่วนการทำความเห็นให้ตรงจัดเป็นทั้ง ๓ โดยหลักการทำบุญจึงมี ๓ ประการ คือ ทาน ศีล ภาวนา

---

[๑] องฺ. ติก (ไทย) ๒๓/๓๖/๒๙๔. (บุญกิริยาวัตถุ หมายถึง การบำเพ็ญบุญอันเป็นเหตุให้เกิดอานิสงส์ (องฺ.อฏฺฐก.อ. (บาลี) ๓/๓๖/๒๕๖-๒๕๗, องฺ.อฏฺฐก.ฏีกา (บาลี) ๓/๓๖/๒๙๒-๒๙๓) และดู ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๐๕/๑๙๓-๑๙๖, ขุ.อิติ. (บาลี) ๒๕/๖๐-๖๑/๑๗๘.

[๒] ที.ปา.อ. (บาลี) ๓/๒๔๙/๑๙๕.

หลักคิดเรื่องการบริจาคทาน

ทาน หมายถึง การให้ การแบ่งปัน การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ หรืออีกความหมายหนึ่ง คือ วัตถุที่พึงให้ ที่อาจหมายถึง การให้วัตถุที่ควรให้ การให้ความรู้ ทั้งยังรวมไปถึง การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์อื่น[๑] ตามความหมายนี้ คือ การงดเว้นจากเวรภัย ได้แก่ การรักษาศีล มีเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น การให้ทาน ตามเจตนารมณ์ทางพระพุทธศาสนาต้องเป็นการให้ด้วยจิตใจที่ดีงาม มุ่งเพื่อบูชาพระคุณ เช่นที่ให้แก่บิดามารดา ถวายแก่พระสงฆ์ เป็นต้นบ้าง มุ่งเพื่อสงเคราะห์ เช่นที่ให้แก่คนตกทุกข์ได้ยาก ให้แก่คนทั่วไปด้วยความกรุณาสงสารบ้าง[๒] ทานเป็นบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่า **"ทานมัย"** คือบุญที่เกิดจากการให้ เป็นสังคหวัตถุ คือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ได้ และเป็นบ่อเกิดแห่งบารมีที่เรียกว่า ทานบารมี

ทานในความหมายของการให้วัตถุที่พึงให้ ย่อมาจาก **"ทานวัตถุ"** หมายถึงสิ่งของสำหรับให้สำหรับเสียสละให้ผู้อื่น ได้แก่สิ่งของที่ถวายพระ สิ่งของที่ควรนำไปให้เพื่อตอบแทนบุญคุณแก่ผู้มีพระคุณ เช่นบิดามารดา ครู อาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ เรียกว่าไทยทานบ้าง ไทยธรรมบ้าง มี ๑๐ อย่าง ได้แก่ อาหาร, น้ำ, เครื่องนุ่งห่ม, ยานพาหนะ, มาลัยและ

---

[๑] อภิ.กถา. (บาลี) ๓๗/๒๘๙-๒๙๐/๔๘๐, อภิ.กถา. (ไทย) ๓๗/๒๘๙-๒๙๐/๔๕๕.

[๒] พระมหาอานนท์ ชวนาภิภู (แสนแป้), "การศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทยฺยิกานํ จิตฺตํ อภิภวิตุ สมตฺถา เตปิฏเก ทานกถาวีมํสา", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บาลี)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗.

ดอกไม้ ของหอม (ธูปเทียน), เครื่องลูบไล้ (สบู่เป็นต้น), ที่นอน, ที่อยู่อาศัย, และประทีป (ไฟหรือไฟฟ้า) การให้ทานวัตถุ ๑๐ อย่างนี้มีผลอานิสงส์มาก เพราะเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์อย่างเดียว ไม่มีโทษ ไม่มีพิษภัยแก่ผู้รับ การเลือกของที่จะให้บัณฑิตสรรเสริญ ด้วยจิตใจที่ดีงาม การให้ทานมีวัตถุประสงค์สำคัญในการคลายความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ความโลภในจิตใจมนุษย์ ส่งผลให้เกิดความ ใส สว่าง สะอาดของจิตใจขึ้นมา

กล่าวโดยสรุป ทาน หมายถึง การให้ การให้ธรรมะเป็นทาน การแบ่งปันสิ่งที่เป็นวัตถุและสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุแก่สรรพสัตว์ เพื่ออนุเคราะห์ สงเคราะห์ ตอบแทนและบูชาคุณ ด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนนั่นเอง รวมถึงการให้อภัยด้วย[๑]

ประเภทและขอบข่ายของทาน

การให้ทานในพระพุทธศาสนา มีหลายประเภท แบ่งออกตาม วัตถุที่ให้และบุคคลที่รับ ในเบื้องต้นในทานสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงทานไว้ ๒ อย่าง[๒] ดังนี้ คือ

๑) อามิสทาน การให้สิ่งของเป็นทาน คือการให้วัตถุสิ่งของ การให้ปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

---

[๑] พระมหาอานนท์ ชวนาภิภู (แสนแป้), "การศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทยฺยิกานํ จิตฺตํ อภิภวิตุ สมตฺถา เตปิฏเก ทานกถาวีมํสา", หน้า ๗.

[๒] ขุ.อิติ. (บาลี) ๒๕/๙๘/๓๑๙, ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๙๘/๔๗๓.

๒) ธรรมทาน การให้ธรรมเป็นทาน คือ การให้คำแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่ว หรือการแสดงธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศแล้ว อันเป็นเหตุสิ้นทุกข์และนำสุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เพื่อจะให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่น ๆ

พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญธรรมทานว่ามีผลเลิศกว่าอามิสทาน ดังปรากฏในทานสูตร ขุททกนิกาย อิติวุตตกะว่า "ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๒ อย่างนี้ คือ อามิสทาน ๑ ธรรมทาน ๑ ภิกษุทั้งหลาย บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ"[๑] ในทานที่เป็นหลัก ๒ ประการนี้ อาจจัดให้ต่างออกไปได้ ดังนี้

ก. จัดตามประเภทของผู้ให้ ตามที่ปรากฏในอรรถกถาจริยาปิฎก พระอรรถกถาจารย์ จำแนกทานไว้ ๓ ประเภท[๒] คือ

๑) *วัตถุทาน* การให้วัตถุที่ควรให้ ให้ปัจจัย ๔ เครื่องเลี้ยงชีวิต

๒) *ธรรมทาน* การให้พระธรรมคำสั่งสอน หรือการให้ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต

๓) *อภัยทาน* การให้อภัยแก่คนหรือสัตว์ งดเว้นการทำร้ายโดยประการทั้งปวง

ข. จัดตามลักษณะและวิธีการให้ การให้อามิสทาน คือการให้วัตถุสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตแบ่งตามลักษณะและวิธีการให้ ๓ ประเภท คือ

---

[๑] ขุ.อิติ. (บาลี) ๒๕/๑๐๐/๓๑๙, ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๙๘/๔๗๓.

[๒] ขุ.จริยา.อ. (บาลี) ๑/๓๕๒, ขุ.จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๖๑๘.

๑) *สามีทาน* การให้ของที่ดีกว่าของที่ตนเองบริโภคใช้สอย ทานเช่นนี้มีผลมาก

๒) *สหายทาน* การให้ของที่เหมือนกับของที่ตนบริโภคใช้สอย ทานเช่นนี้มีผลปานกลาง

๓) *ทาสทาน* การให้ของที่เลวหรือของที่ตนเองไม่ใช้แล้ว เช่น ที่ให้แก่คนใช้ หรือให้แก่สัตว์เดรัจฉาน ทานเช่นนี้มีผลน้อย[๑]

ค. จัดตามประเภทของผู้รับ มี ๒ ประเภท คือ

๑) *สังฆทาน* ทานที่ให้เพื่อส่วนรวม ไม่เจาะจงผู้ใดผู้หนึ่ง ถวายเป็นสงฆ์ ทานนี้มีผลมาก

๒) *ปาฏิปุคลิกทาน* ทานที่ให้เจาะจงแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง[๒] ทานนี้มีผลน้อย

ธรรมทาน มี ๒ ประเภท[๓] คือ

๑) *วิทยาทาน* คือ การให้ความรู้ แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ความรู้ทางโลกและความรู้ทางธรรม การให้ความรู้ทางโลก คือ การสั่งสอนให้เกิดความรู้ความสามารถในเชิงศิลปวิทยาเพื่อนำไปประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงชีวิต

---

[๑] องฺ. ปญฺจก.อ. (บาลี) ๓/๓๔/๒๒, องฺ. ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓/๘๑.

[๒] ม.อุ. (บาลี) ๑๔/๓๗๙-๓๘๐/๓๒๓-๓๒๕, ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๓๗๙-๓๘๐/๔๒๗-๔๓๐.

[๓] นฤชิต จุสะปาโล, ร.ต.อ., "การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทานในพระพุทธศาสนากับเศาะกะดะ-เกะอ์ ในศาสนาอิสลาม", **ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗-๑๘.

ส่วนการให้ความรู้ทางธรรมจัดเป็นธรรมทานแท้ คือ การให้ธรรมเป็นทานนั้น เปรียบได้ว่าเป็นการให้ขุมทรัพย์ที่อมตะติดตัว บัณฑิตกล่าวว่า การให้ธรรมทานเปรียบเหมือนการให้ขุมทรัพย์หรือประทีปที่จะเป็นเครื่องส่องทางชีวิต ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องดีงามนำชีวิตไปสู่ความสุขความเจริญ เมื่อยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ ย่อมเป็นผู้ไม่ตกต่ำ ย่อมมีชีวิตที่ดีงามเกิดในสุคติภพ เมื่ออบรมบ่มบารมีแก่กล้าแล้ว ย่อมละกิเลสได้โดยสิ้นเชิงเข้าถึงพระนิพพานได้

๒) *อภัยทาน* คือ การให้ความปลอดภัย ความไม่มีภัยแก่ตนและผู้อื่น ไม่ถือโทษโกรธเคืองในการล่วงเกินของผู้อื่น ไม่มีเวรไม่ผูกเวรกับผู้ใด ทั้งยังมีจิตเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่นเป็นนิตย์ การให้อภัย เป็นการให้ที่ไม่ต้องลงทุนอะไรเลย เป็นการให้ที่ง่าย แต่คนเราทำได้ยาก เพราะมีกิเลสอยู่ในใจ ต้องอาศัยการฟังธรรม ประพฤติธรรมบ่อย ๆ จนเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง ผู้ที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดก็คือตนเอง เพราะทุกครั้งที่ให้อภัยได้ จะรู้สึกปลอดโปร่ง เบากายสบายใจ สดชื่นแจ่มใส มีความสุข

จัดตามเป้าหมายของการให้ทานมี ๒ คือ

๑) *วัฏฏทาน* หรือวัฏฏคามินีทาน การให้ทานที่ปรารถนามนุษย์สมบัติและสวรรค์สมบัติ ๒) *วิวัฏฏทาน* หรือวิวัฏฏคามินีทาน การให้ทานที่ปรารถนาการออกจากทุกข์ในสังสารวัฏ ในการให้ทาน ๒ อย่างนี้ ผู้ที่ให้ทานแล้วปรารถนามนุษย์สมบัติและสวรรค์สมบัตินั้นมีอยู่มาก แต่ผู้ให้ทานแล้วปรารถนาความพ้นทุกข์มีอยู่น้อย เว้นพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์นั้นทำทานครั้งใดจะปรารถนาเพื่อความพ้นทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

เราได้สร้างโรงทานจตุรมุข ๔ แห่งแล้วได้บำเพ็ญทานที่ศาลานั้น แก่หมู่เนื้อ นก และคนเป็นต้น บำเพ็ญมหาทาน คือ เครื่องนุ่งห่ม ที่นอน ข้าว น้ำ และโภชนะ ไม่ขาดสาย เหมือนเสวกรับใช้นาย เพราะเหตุแห่งทรัพย์ ย่อมแสวงหานายที่ตนพึงให้ยินดีได้ด้วย กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ฉันใด เราก็ฉันนั้นเหมือนกัน จักแสวงหา พระสัพพัญญุตญาณในภพทั้งปวงจึงให้สัตว์ทั้งหลาย ได้อิ่มหนำด้วยทาน แล้วปรารถนาพระโพธิญาณอันอุดม ฉะนี้แล[๑]

ในบางภพบางชาติพระโพธิสัตว์แม้เกิดในกำเนิดสัตว์เดรัจฉาน ก็ยังชักชวนคนอื่นให้ทาน และตนเองถึงยอมสละชีวิตให้ทาน ความ ปรากฏในสสปัณฑิตบัณฑิต ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าพระจริยาในอดีต ชาติของพระองค์ว่า

...น้ำเย็นอันผู้ใดผู้หนึ่งดำลงแล้วย่อมระงับความกระวนกระวาย และความร้อน ย่อมให้ความยินดีและปีติได้ ฉันใด ในขณะที่เรา เข้าไปยังไฟที่ลุกโพลง ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เหมือนดำลงไปใน น้ำเย็น ความกระวนกระวายทั้งปวงระงับไป เราได้ให้ร่างกาย ทั้งสิ้นโดยไม่เหลือ คือผิว หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก และชิ้นเนื้อ หัวใจแก่พราหมณ์ ฉะนี้แล[๒]

---

[๑] ขุ.จริยา. (บาลี) ๓๓/๔๑-๔๔/๕๘๗ ขุ. จริยา (ไทย) ๓๓/๔๑-๔๖/๗๓๓.

[๒] ขุ.ขุ.จริยา. (บาลี) ๓๓/๑๔๒-๑๔๓/๕๙๙, จริยา (ไทย) ๓๓/๑๔๑-๑๔๓/๗๔๕.

ระดับของทาน

การให้ทานในทางพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๓ ระดับ[๑] คือ

๑. ทานระดับต้น คือ อามิสทาน การให้ปันสงเคราะห์กันด้วยวัตถุสิ่งของหรือปัจจัย ๔

๒. ทานระดับกลาง คือ ทานวิรัติ (หมายถึงศีลด้วย) ได้แก่ การงดเว้นจากการทำบาป โดยปฏิบัติตามศีล ๕ ซึ่งจัดเป็นมหาทาน ดังปรากฏในอภิสันทสูตร อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาตว่า

ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญกุศล ๘ ประการนี้ ย่อมนำสุขมาให้มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์ เพื่อสิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ห้วงบุญกุศลมีอารมณ์เลิศ ๘ ประการ คืออะไรบ้าง คือ ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ยึดถือพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ เป็นผู้งดเว้นปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร มุสาวาทและการดื่มสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๕ ประการนี้ เป็นมหาทาน อันบัณฑิตรู้ว่าเป็นเลิศมีมานาน เป็นเชื้อสายแห่งพระอริยะ เป็นของเก่าอันสมณพราหมณ์ผู้เป็นวิญญูชนไม่คัดค้าน[๒]

---

[๑] กรีสุดา เทียรทอง, "การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญและบาปในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาและผลของความเชื่อนั้นที่มีต่อวิถีดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนและคริสตศาสนิกชน", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓.

[๒] องฺ. อฏฺจก. (บาลี) ๒๓/๓๙/๒๐๑-๒๐๒, องฺ. อฏฺจก. (ไทย) ๒๓/๓๙/๒๙๙-๒๓๐.

ข้อความในพระสูตรนี้ ได้กล่าวถึงการหวังผลบุญ ๘ ประการ ๓ ประการแรก หมายถึง การยึดถือพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง และ ๕ ประการหลัง คือ การประพฤติตามศีล ๕ จัดเป็นมหาทาน เพราะเป็นอภัยทาน คือการให้ความไม่มีเวร ความไม่มีภัย แก่สัตว์ทั้งหลาย ทั้งเป็นไปเพื่อความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมด้วย ทานประเภทนี้ จัดเป็นศีล เพราะมีผลมากกว่าทานทั้งปวง ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสทานประเภทนี้ว่าเป็นมหาทาน

๓. **ทานระดับสูง** คือ อภัยทานและธรรมทาน อภัยทาน ได้แก่การไม่ผูกพยาบาทอาฆาตจองเวร การชนะความชั่วด้วยความดี ส่วนธรรมทานมีอยู่ ๒ ระดับ คือ *ระดับโลกียะ* หมายถึง การแสดงธรรมที่เกี่ยวกับเรื่องโลกธรรม และ *ระดับโลกุตตระ* หมายถึง การแสดงธรรมที่เป็นเครื่องปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นจากวัฏฏะ ผลแห่งทานก็จะต่างระดับกัน คือ ระดับโลกุตตระ ผลของทานก็คือทำให้พ้นจากสิ่งที่มิใช่ประโยชน์และทำให้ก้าวล่วงวัฏสงสารเสียได้ ส่วนระดับโลกียะนั้น ผลของธรรมทานระดับนี้ ก็เพื่อเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นแห่งการให้ทานทุกประการ และเป็นเหตุอันเป็นต้นเค้าเพื่อการได้ทรัพย์สมบัติทุกอย่าง การให้ธรรมทั้งสองระดับ จัดเป็นทานที่เลิศ ดังปรากฏในทานสูตรว่า “ในทาน ๒ อย่างนั้น คือ อามิสทาน และธรรมทาน ธรรมทานนั้นเป็นเลิศ”[๑]

ลักษณะของการให้ทาน

วิธีการให้ทานในทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในสัปปุริสทานสูตร[๒] ที่กล่าวถึงลักษณะของการให้ทานไว้ ดังนี้

---

[๑] ขุ.อิติ. (บาลี) ๒๕/๙๘/๓๑๖, ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๙๘/๔๙๓.

[๒] องฺ.ปญฺจก. (บาลี) ๒๒/๑๔๘/๑๖๒, องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

๑) ให้ทานด้วยศรัทธา หมายความว่า มีความเชื่อผลของทานนั้น ว่าให้แล้วจะดีมีประโยชน์และเป็นไปเพื่อการเกื้อกูลต่อผู้อื่น โดยผลของการให้ทานด้วยความศรัทธาในพระคัมภีร์ท่านกล่าวถึงผลของการให้ทานไว้ว่า "ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษครั้นให้ทานด้วยศรัทธาแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนักในที่ที่ทานนั้นเผล็ดผล"[๑]

๒) ให้ทานโดยเคารพ[๒] หมายความว่า การให้ทานนั้นต้องเคารพทั้งต่อผู้รับทานและผู้ให้ แสดงความนอบน้อมต่อทานนั้น มิใช่ลักษณะของการให้เพราะไม่เต็มใจให้ ถูกบังคับ ไม่อยากให้ แต่เป็นการเคารพต่อผู้รับทาน และแสดงความเคารพต่อวัตถุที่ให้ด้วย ในคัมภีร์กล่าวถึงผลของการให้ทานโดยเคารพว่า ครั้นให้ทานโดยเคารพแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้ที่บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ และกรรมกรตั้งใจฟังด้วยดี เงี่ยโสตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้[๓]

๓) ให้ทานตามกาลอันควร ผลจากการให้ทานตามควรในคัมภีร์กล่าวว่า ครั้นให้ทานตามกาลอันควรแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมากและเป็นผู้มีความปรารถนาที่เกิดขึ้นตามกาลบริบูรณ์ในที่ที่ทานนั้นเผล็ดผล[๔]

---

[๑] องฺ.ปญฺจก. (บาลี) ๒๒/๑๔๘/๑๖๒, องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

[๒] ให้โดยเคารพ หมายถึงให้โดยเคารพทั้งในไทยธรรมและในพระทักขิไณยบุคคล (องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓/๑๔๗/๕๗).

[๓] องฺ.ปญฺจก. (บาลี) ๒๒/๑๔๘/๑๖๒, องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

[๔] องฺ.ปญฺจก. (บาลี) ๒๒/๑๔๘/๑๖๒, องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

๔) เป็นผู้มีจิตอนุเคราะห์ให้ทาน ครั้นเป็นผู้มีจิตอนุเคราะห์ให้ทานแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีจิตน้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ สูงยิ่งขึ้นในที่ที่ทานนั้นเผล็ดผล[๑]

๕) ให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น[๒] หมายความว่า การให้ทานไม่เข้าไปก้าวก่าย ไม่ไปกระทบทั้งตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งในคัมภีร์กล่าวถึงผลของการให้ทานโดยไม่กระทบตนเองและผู้อื่นไว้ว่า "ครั้นให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่นแล้ว ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีโภคทรัพย์ ไม่มีภยันตรายมาแต่ที่ไหน ๆ คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราชา จากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก หรือจากทายาทในที่ที่ทานนั้นเผล็ดผล[๓] นอกจากนี้ ในอรรถกถาได้กล่าวถึงวิธีการให้ทานอีกข้อหนึ่ง คือ

๖) เห็นผลที่จะพึงมาถึงจึงให้ หมายถึงเชื่อกรรมและผลของกรรมแล้วให้ทานด้วยคิดว่า "ทานนี้จักเป็นปัจจัย แห่งความมีในอนาคต"[๔]

ทาน จัดเป็นวิธีการทำบุญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่มีเป้าหมายหลักเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเกื้อกูลกันในสังคม โดยทาน มีความหมายถึง การให้ การแบ่งปัน การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ หรืออีกความหมายหนึ่ง คือ วัตถุที่พึงให้ โดยเป็นการให้ที่มีองค์ประกอบด้วยจิตใจที่ดีงาม มุ่งเพื่อบูชาพระคุณ เช่นที่ให้แก่บิดามารดา ถวายแก่

---

[๑] องฺ.ปญฺจก. (บาลี) ๒๒/๑๔๘/๑๖๒, องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

[๒] ให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น หมายถึง ให้ทานโดยไม่ลบหลู่คุณของตนและผู้อื่น (องฺ.ปญฺจก.อ. ๓/๑๔๘/๕๘).

[๓] องฺ.ปญฺจก. (บาลี) ๒๒/๑๔๘/๑๖๒, องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๘/๒๔๕.

[๔] องฺ.ปญฺจก. (บาลี) ๒๒/๑๔๘/๑๖๒, องฺ.ปญฺจก.อ. (ไทย) ๓/๑๔๗/๕๗.

พระสงฆ์ เป็นต้นบ้าง มุ่งเพื่อสงเคราะห์ เช่นที่ให้แก่คนตกทุกข์ได้ยาก ให้แก่คนทั่วไปด้วยความกรุณาสงสารบ้าง[๑]

พระมหาสง่า ไชยวงศ์[๒] กล่าวถึงอิทธิพลของพระเวสสันดรชาดก ต่อสังคมไทยและการให้ทานตามคติแห่งพระเวสสันดร ว่า

> *ในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการสอนเรื่องการสร้างบุญกุศลในทางศาสนาที่ได้บุญมาก คือการบริจาคทาน... การทำทานในสังคมไทย ส่วนหนึ่งมาจากการสอนเรื่องชาดกในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ชาดกได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาหลายยุคหลายสมัย นับแต่ผู้นำประเทศจนถึงชาวบ้านธรรมดา เพราะเป็นเรื่องที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และมีตัวอย่างให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เช่น ภาพสลักต่างๆ หรือภาพปั้นโบราณที่เล่าเรื่องราว ซึ่งนักโบราณคดีได้สันนิษฐานจากลักษณะทางประติมาณวิทยาว่า เป็นชาดกในพระพุทธศาสนา*
>
> *จริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเรื่อง (เวสสันดรชาดก) อยู่ที่เน้นให้เห็นอานุภาพของความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ปลูกฝังนิสัยเรื่องความเมตตากรุณาต่อกัน เห็นใจกัน ผู้รับฟังก็จะมีนิสัยโน้มเอียงไปทางพระเวสสันดร เพราะต้องการเอาอย่าง เมื่อเป็น*

---

[๑] พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด,** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๐.

[๒] พระมหาสง่า ไชยวงศ์, “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทานในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑), หน้า ๕๐-๕๕.

เช่นนี้ ความโลภ ความเห็นแก่ตัวก็จะน้อยลง รักที่จะเสียสละเอื้อเฟื้อกัน มีการปลูกฝังให้เห็นภาพ และปรารถนาสังคมในอุดมคติอย่างในสมัยพระอริยเมตไตรย โดยใช้การสร้างแรงจูงใจว่า แม้ไม่ได้ทำทาน แต่ใครก็ตามที่ตั้งใจฟังธรรมเรื่องเวสสันดรตั้งแต่ต้นจนจบ ๑๓ กัณฑ์ ก็สามารถปรารถนาพระนิพพาน หรือไปเกิดในสมัยพระศรีอริยเมตไตรยได้เช่นกัน

ทานเป็นบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่า "ทานมัย" คือบุญที่เกิดจากการให้ เป็นสังคหวัตถุ คือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ได้ และเป็นบ่อเกิดแห่งบารมีที่เรียกว่า ทานบารมี

การให้ทานมีวัตถุประสงค์สำคัญในการคลายความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ความโลภในจิตใจมนุษย์ ส่งผลให้เกิดความ ใส สว่าง สะอาดของจิตใจขึ้นมา

ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยสรุปพระพุทธศาสนาสังเคราะห์ทานประเภทต่าง ๆ เป็นการให้ทานที่จำเพาะไปส่วนที่เป็นวัตถุ และทานที่เป็นการให้ความรู้ หรือเรียกว่าธรรมเพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาต่อไป ซึ่งท่านจำแนกไว้ ดังนี้

๑) อามิสทาน หมายถึงการให้สิ่งของคือปัจจัย ๔ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช[๑] คือการให้วัตถุสิ่งของ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ข้าว (อาหาร) และน้ำเป็นทรัพย์โดยปรมัตถ์ สิ่งอื่นเป็นทรัพย์โดยบัญญัติ เพราะเกิดจากการสมมุติของคนที่ทำให้เกิดความจำเป็น เช่น เสื้อผ้าถ้าใส่กันอาย เงินทองเพชรที่กินไม่ได้และไม่มีประโยชน์

---

[๑] องฺ.ทุก.อ. (บาลี) ๒/๑๔๒/๖๘.

๒) ธรรมทาน คือการให้ความรู้ทางธรรม คือการให้ความรู้โดยเฉพาะความรู้ทางพุทธศาสนา ชื่อว่าให้ทุกอย่าง ในทางพระพุทธศาสนาจัดทานนี้เป็นส่วนหนึ่งของทานอันสำคัญ และถือว่าเป็นทานอันสูงสุดในพระพุทธศาสนา[๑]

ในทานทั้ง ๒ ประเภทที่กล่าวมาท่านยกย่องให้ความสำคัญต่อธรรมทาน ที่เป็นสาระความรู้ในทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นทานอย่างยิ่งยอด เป็นทานที่มีเป้าหมายเพื่อการปฏิบัติไปสู่เป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

นอกจากนี้ การให้ทานถือว่าเป็นการบำเพ็ญบารมีอย่างหนึ่งในบรรดาบารมี ๑๐ อย่างในพระพุทธศาสนา พระโพธิสัตว์ทั้งหลายล้วนบำเพ็ญทานบารมีเป็นอันดับแรก ก่อนที่จะบำเพ็ญบารมีอย่างอื่น เพราะทานบารมีเริ่มจากการสละสิ่งของภายนอกจนกระทั่งสละสิ่งของภายในจากสิ่งของที่หยาบจนถึงขั้นละเอียด ถึงขนาดสละได้แม้กระทั่งชีวิตของตน ทั้งนี้เพื่อให้บารมีสมบูรณ์และที่สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งสัพพัญญุตญาณอันเป็นเป้าหมายหลักของพระโพธิสัตว์[๒]

การให้ทานของคนทั่วไปนั้น ถือเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เป็นการให้ทานที่สละได้ไม่ยากนัก เพราะสิ่งของที่ให้ทานนั้นไม่ใหญ่โตและมีค่าน้อย แต่การให้ทานของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย

---

[๑] ขุ.อิติ. (บาลี) ๒๕/๑๐๐/๓๑๙, ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๐๐/๔๗๗ (พราหมณธัมมยาคสูตร).

[๒] ดูเพิ่มในสุเมธกถา ใน ขุ.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๑-๑๘๗/๔๔๗-๔๖๖ และ ขุ.ชา.อ. (บาลี) ๑/๓-๑๑๓.

โดยเฉพาะพระเวสสันดรที่ยอมสละพระชายา พระโอรสและพระธิดา เพื่อให้เป็นทาสแก่พราหมณ์ชูชกนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากยิ่ง เพราะนอกจากจะสูญเสียสิ่งอันเป็นที่รักแล้ว พราหมณ์เฒ่ายังแสดงอำนาจบาทใหญ่เฆี่ยนตีพระโอรสและพระธิดาต่อหน้าต่อตาอย่างไร้ความปรานี ซึ่งสถานการณ์อย่างนี้ย่อมสร้างความเจ็บปวดรวดร้าวทางจิตใจของผู้เป็นบิดาอย่างมาก ถ้าเป็นสามัญชนคงกระทำได้ยากหรืออาจทำไม่ได้เลย แต่พระเวสสันดรได้ผ่านการทดสอบและพิสูจน์ถึงความมีพระทัยแน่วแน่มั่นคงในการให้ทานอย่างดีเยี่ยมจนประสบความสำเร็จมาแล้ว

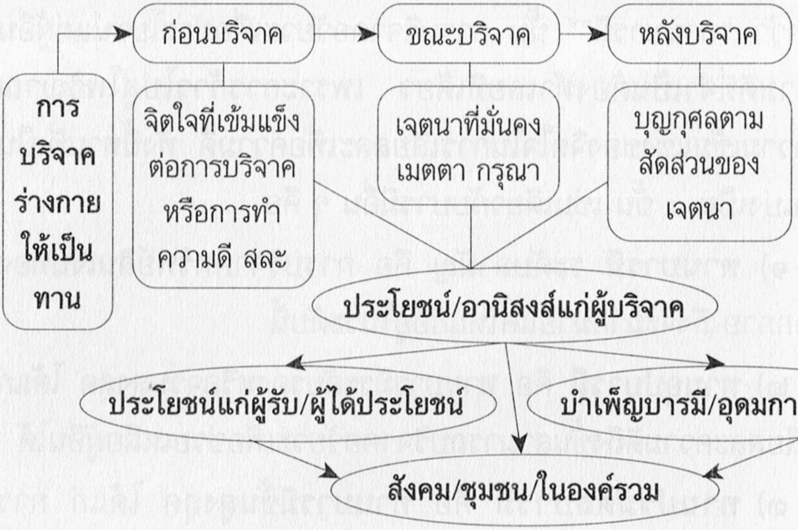
การให้ทานโดยทั่วไป เช่นการให้ข้าวน้ำ เป็นต้น มีอานิสงส์ ๑๘ ประการ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถามโนรถปูรณี สีหสูตร[๑] ดังนี้ คือ การบริจาคโลหิต เป็นปรมัตถทานบารมีสูงสุดที่มนุษย์สามัญทั่วๆ ไปพึงทำได้ เพราะเป็นการให้ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชีวิตตนเพื่อนำไปช่วยต่อชีวิตให้ผู้อื่น ผู้ให้ย่อมเกิดความปีติ ความสุขทางใจ จากผลบุญของการให้ไม่มีขีดจำกัด อาทิ ทำให้ชีวิตมีความสุข เป็นรากฐานของสมบัติ เป็นบ่อเกิดของโภคทรัพย์ เป็นต้น[๒]

---

[๑] องฺ.อฏฺฐก.อ. (บาลี) ๓/๑๒/๒๓๕-๒๓๖.

[๒] มีข้อมูลว่าท้าวสักกะทำบุญมาก ทำให้มีชื่อเรียกตามบุญที่เคยทำ เช่น ท้าวปุรินททะ, ท้าวมฆวา (เป็นมาณพชื่อมฆะ) 'ท้าวสักกะ' เพราะให้ทานโดยเคารพ ท้าววาสวะ เพราะให้ที่อยู่อาศัย เป็นต้น สํ.ส. (ไทย) ๑๕/๒๕๘/๒๗๖. (ทุติยเทวสูตร).

กระบวนการอันเป็นแนวทางในการให้ทาน ปรากฏตามแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภาพ : กระบวนการอันเป็นแนวคิดในการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน

ในส่วนของการบริจาคร่างกาย ก็จัดเป็นทานในทางพระพุทธศาสนา แต่เป็นทานอันยิ่งที่ทำได้ยาก ดังปรากฏแนวคิดดังกล่าวเป็นทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) แต่ในเวลาเดียวกันการจะบริจาคร่างกายให้เป็นทานสำคัญที่ "เจตนา" กล่าวคือ เป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเหตุผล คือ มีจิตเมตตากรุณา ต้องการเสียสละให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น นี้ท่านสนับสนุน"[๑]

---

[๑] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๘๘-๘๙.

ดังนั้น การบริจาคร่างกาย อวัยวะ หรือองค์ประกอบอื่นใดในร่างกาย จึงจัดเป็นทานในพระพุทธศาสนา เป็นการให้ที่จะเป็นประโยชน์เอื้ออำนวยให้แก่ผู้อื่น โดยเฉพาะในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ซึ่งเรียกว่า "ทานบารมี"[๑] นั้น การบริจาคอวัยวะเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นเป็นความดีที่จำเป็นต้องทำเลยทีเดียว เพราะการก้าวไปสู่โพธิญาณต้องมีความเข้มแข็งของจิตใจในการเสียสละเพื่อความดี ทั้งนี้ทานที่เป็นบารมี แบ่งเป็น ๓ ขั้น เช่นเดียวกับบารมีอื่น ๆ คือ

๑) **ทานบารมี** ระดับสามัญ คือ การบริจาคทรัพย์สินเงินทองของนอกกาย ถึงจะมากมายแค่ไหนก็อยู่ในระดับนี้

๒) **ทานอุปบารมี** คือ ทานบารมีระดับรองหรือจวนสูงสุด ได้แก่ความเสียสละความดีถึงขั้นสามารถบริจาคอวัยวะเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นได้

๓) **ทานปรมัตถบารมี** คือ ทานบารมีขั้นสูงสุด ได้แก่ การบริจาคชีวิตเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือเพื่อรักษาธรรม

การบริจาคอวัยวะนั้นเป็นคุณธรรมสำคัญ และเป็นบุญมากตามหลักพระพุทธศาสนา นอกจากเป็นทานขั้นทานอุปบารมีแล้ว ยังโยงไปหาหลักสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เรียกว่า "มหาบริจาค" คือการบริจาคใหญ่

---

[๑] บารมี ๓๐ ประการ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา, ทานอุปบารมี ฯลฯ อุเบกขาอุปบารมี, ทานปรมัตถบารมี ฯลฯ อุเบกขาปรมัตถบารมี ทานบารมี การบำเพ็ญทานตามปกติ ทานอุปบารมี การบำเพ็ญทานยิ่งกว่าปกติ ทานปรมัตถบารมี การบำเพ็ญทานระดับสูงสุด เช่น สละทรัพย์ภายนอกเป็นทานบารมี สละอวัยวะเป็นทานอุปบารมี สละชีวิตเป็นทาน เป็นปรมัตถ-บารมี (ขุ. พุทธ. (ไทย) ๓๓/๗๖/๔๔๖, ขุ.จริยา. (ไทย) ๓๓/๗๗๖-๗๗๗).

ซึ่งพระโพธิสัตว์จะต้องปฏิบัติอีก ๕ ประการ[๑] คือ บริจาคทรัพย์ บริจาคราชสมบัติ บริจาคอวัยวะและนัยน์ตา บริจาคตัวเองหรือบริจาคชีวิต และบริจาคบุตรภรรยา

หลักฐานการบริจาคร่างกาย

แนวคิดในเรื่องของ "ทาน" ตามหลักพระพุทธศาสนามีเป้าหมายเพื่อปฏิบัติ พัฒนาคุณธรรม ตามลำดับขั้นของทาน ไปจนถึงการบำเพ็ญ "บารมี" เพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดอันเป็นอุดมคติในทางพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในการบำเพ็ญบารมีของพระเวสสันดร ที่ได้บริจาคสรรพทาน แม้กระทั่งบุตรภรรยาก็เพื่อเป้าหมายแห่งทานตามอุดมคติทางพระพุทธศาสนา[๒] หรือการบริจาคร่างกายหรือกระทั่งชีวิตดังปรากฏในเรื่องของช้างโพธิสัตว์ที่สละงา แม้กระทั่งชีวิตให้แก่นายพรานผู้อกตัญญู จนตัวตาย รุกขเทวดาเห็นเหตุการณ์จึงกล่าวว่า "คนอกตัญญูคอยจับผิดอยู่เป็นนิตย์ ถึงจะให้แผ่นดินทั้งหมด ก็ทำให้เขาพึงพอใจไม่ได้[๓] หรือแม้แต่การสละชีวิตของกระต่ายป่าชื่อสสปัณฑิต[๔] เป็นต้น โดยเจตจำนงเป็นการให้ในขณะที่ยังมีชีวิต เพื่อให้การช่วยเหลือ มุ่งหวังผลเป็นความดีต่อการช่วยเหลือนั้น รวมทั้งเป็นการไปสู่เป้าหมายตามอุดมการณ์ของ

---

[๑] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์,** หน้า ๘๘-๘๙.

[๒] ขุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๑๖๕๕-๒๔๔๐/๓๐๘-๓๘๕, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๖๕๕-๒๔๔๐/๔๔๗-๕๖๐, (เวสสันดรชาดก ว่าด้วยพระเจ้าเวสสันดรทรงบำเพ็ญบารมีชาติสุดท้าย),

[๓] ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๗๒/๓๐, (สีลวนาคชาดก ว่าด้วยพญาช้างสีลวะ).

[๔] ขุ.จริยา. (ไทย) ๓๓/๑๒๕-๑๔๓/๗๔๓-๗๔๕. (สสปัณฑิตจริยา ว่าด้วยจริยาของสสบัณฑิต).

ความดีนั้น ทั้งเพื่อการเกิดในดินแดนของพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป (พุทธภูมิ) ทั้งในระดับที่ยิ่งขึ้นไปคือการเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต (พุทธภาวะ) เป็นต้น

การบริจาคร่างกายจึงเป็นทานที่มีผลานิสงส์มาก แต่ต้องเป็นทานที่ประกอบไปด้วยกุศลเจตนา ประกอบพร้อมด้วยเมตตา กรุณา ที่ต้องการเสียสละเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นให้ได้ประโยชน์จากการเสียสละนั้น ทั้งทางด้านความรู้ และอวัยวะชิ้นส่วนในร่างกาย แม้การบริจาคนั้นจะเกิดขึ้นภายหลังจากเสียชีวิตแล้วก็ตาม เพราะกุศลเจตนาในขณะที่บริจาค หรือมีเจตจำนงในการบริจาคเกิดขึ้นก่อนที่จะเสียชีวิตแล้วแต่ต้น

มูลเหตุของการบริจาคร่างกาย

ในงานวิจัยเรื่องทัศนะของผู้บริจาคร่างกาย จะมีความเชื่อต่อการบริจาคร่างกายที่แตกต่างกันในลักษณะต่างๆ โดยความเชื่อเหล่านั้นหรือชุดคิดเหล่านั้นส่งผลต่อการบริจาคร่างกาย ซึ่งอาจไปสัมพันธ์กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของชาตินี้ชาติหน้า เกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย แนวคิดเรื่องทานกับการบริจาคทาน หรือหลักบุญในทางพระพุทธศาสนา อาจรวมไปถึงมองประโยชน์อันเป็นผลได้จากการบริจาค และทางการแพทย์ หรือการเสียสละเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และสัมพันธ์ไปถึงเหตุผลหรือชุดความคิดต่าง ๆ อันมีผลต่อการบริจาคร่างกาย ดังนี้

๑. ความเชื่อในเรื่องภพหน้า

ความเชื่อในเรื่องภพหน้า คือ (๑) เชื่อว่าเมื่อตายไปแล้ว เพียงจุติจิตเท่านั้น ที่ไปสู่การปฏิสนธิในภพภูมิต่อไป มิได้เอาร่างกายหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่ายกายไป ร่างกายเป็นเพียงรูปขันธ์ที่เสื่อมสลาย เน่าผุพังไปในที่สุด (๒) แนวคิดในเรื่องประโยชน์จากการบริจาคร่างกาย (๓) แนวคิดในเรื่องบุญกุศลอันเป็นผลของทาน หรือส่วนของการให้ทานย่อมเป็นประโยชน์หรือมองเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ จึงนำไปสู่การบริจาคร่างกายให้เป็นทาน ซึ่งในข้อสุดท้ายนี้จะจัดไปอยู่ในส่วนความเชื่อเรื่องทานที่สัมพันธ์กับภพภูมิหรืออุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา ดังที่พญาช้างได้สละงาเพื่อให้แก่ผู้มาขอ แต่ในเวลาเดียวก็กระทำตามอุดมการณ์หรือเป้าหมายด้วย ดังข้อความที่ว่า

> *เราให้งาคู่นี้ด้วยคิดว่างาเหล่านี้ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของเราก็หามิได้ แต่ว่าพระสัพพัญญุตญาณ อันสามารถจะตรัสรู้ธรรมทั้งปวง เป็นที่รักของเรายิ่งกว่างาเหล่านี้ตั้งร้อยเท่า พันเท่าแสนเท่า การให้งาเป็นทานของเรานั้น จงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่การตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณเถิด*[๑]

รวมไปถึงความเชื่อในการบริจาคของพระเวสสันดรที่มีเจตจำนงต่อพุทธภาวะ ต่อการบริจาคทรัพย์สินตามหลักของ “มหาทาน” จนกระทั่งไปสู่ขั้นสูงที่บริจาคเลือดเนื้อและชีวิตของภรรยาและลูกให้เป็นทานด้วย

---

[๑] ทานปรมัตถบารมี : เกิดเป็นช้างสีลวนาค, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://board.palungjit.com, (๒๓ กันยายน ๒๕๕๔).

แรงความปรารถนา “เป้าหมายสูงสุด” หรือภพภูมิต่อไปด้วย แม้จะมีผู้ให้ความเห็นว่าเป็นการกระทำที่ “เอาเปรียบ” เพื่อประโยชน์ตน แต่ในทางพระพุทธศาสนาจัดเป็นทานด้วยเหตุผลว่าเป็นการบำเพ็ญสิ่งที่มนุษย์ธรรมดาทำได้ยากยิ่ง และในเวลาเดียวกันผลของทานที่ทำได้ยากยิ่งจะให้ผลที่เป็นคุณต่อการบริจาคด้วยเจตนาอันแรงกล้านั้น

ดังนั้น ในสภาพของสังคมปัจจุบัน อาจมีผู้สะท้อนความคิดว่าการบริจาคร่างกายจะเป็นทานหรือไม่ ? ด้วยเหตุผลของความคุ้นชินต่อการบริจาคทานที่เนื่องด้วยวัตถุ สิ่งของ อาหาร หรือเป็นทานที่มนุษย์ทั่วไปสามารถกระทำได้ เมื่อเป็นการบริจาคร่างกายอาจไม่ได้อยู่ในส่วนของทานที่คนส่วนใหญ่คุ้นชิน รวมไปถึงทัศนะความเชื่อต่อการบริจาคร่างกายว่า จะทำให้ส่วนของร่างกาย อวัยวะ เกิดมาครบ ๓๒ ประการหรือไม่ ? เมื่อต้องมาเกิดในภพภูมิต่อไป ซึ่งประเด็นนี้มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับภพภูมิตามคติในทางพระพุทธศาสนาดังปรากฏในนิพนธ์ของพระพรหมคุณาภรณ์[๑] และพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี[๒] ที่ให้ทัศนะไว้ใกล้เคียงกันว่าการบริจาคร่างกายจัดเป็นทานทางพระพุทธศาสนา และเมื่อตายไปก็ไม่มีผลทำให้ร่างกายหรือชิ้นส่วนของร่างกายบกพร่องแต่ประการใด เพราะการทำงานของจิตกับการทำงานของธาตุขันธ์ไม่เกี่ยวเนื่องกัน กล่าวคือ เมื่อวิญญาณหยุดทำงาน จิตก็จุติเพื่อไปเกิดในภพภูมิต่อไป การทำงานของ

---

[๑] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์,** หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

[๒] ทัศนะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ตอบประเด็นต่อข้อความถามเกี่ยวกับ “บริจาคอวัยวะ เกิดชาติหน้าอวัยวะไม่ครบ ?” http://www.dhammajak.net/book-vachiramethi/2-2.html (๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๔).

ธาตุ ๔ หรือรูปขันธ์ในร่างกายก็เป็นที่สิ้นสุดไปด้วย เมื่อสัมพันธ์ถึงการบริจาคร่างกาย จึงเป็นกิริยาอาการของการให้ในขณะที่ยังมีชีวิต ไม่ได้มีผลต่อเนื่องเกี่ยวข้องแต่ประการใด ส่วนผลที่ได้จากการบริจาคร่างกายก็จะเป็นไปตามเจตนารมณ์หรือ การพยายามเดินไปสู่เป้าหมายอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาในชั้นที่ยิ่งขึ้นไป

๒. ความเชื่อในการสั่งสมบุญบารมี

การบริจาคอวัยวะเป็นทานถือว่าได้บุญมาก เพราะเป็นการทำบุญชั้นสูงอย่างหนึ่งที่เรียกว่าเป็นการบำเพ็ญ "บารมี" (คุณธรรมอันยิ่งยวดที่จะเป็นเหตุให้ได้บรรลุผลที่พึงประสงค์) พระพุทธศาสนาจัดการบริจาคไว้เป็นหนึ่งใน "บารมี ๑๐ ประการ" (คือ ทานบารมี) ที่พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญให้บริบูรณ์ จึงจะบรรลุสู่ความเป็นพระพุทธเจ้าได้ การบำเพ็ญความดีที่ถือว่าเป็นการสั่งสมบารมี มีอยู่ ๓ ขั้น

ขั้นที่ ๑ เรียกว่า *ขั้นสามัญ* (บารมี) เช่น ให้วัตถุหรือปัจจัยสี่เป็นทาน คือ การให้อาหาร ข้าวน้ำ เพื่อยังชีพ ที่อยู่อาศัย เสนาสนะ ที่พักพิงกันร้อนหนาว เสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องแต่งกาย ยาเภสัชเครื่องรักษาบำรุง

ขั้นที่ ๒ เรียกว่า *ขั้นปานกลาง* (อุปบารมี) เช่น ให้อวัยวะ (บริจาคเลือด บริจาคดวงตา เป็นต้น) เป็นทาน

ขั้นที่ ๓ เรียกว่า *ขั้นสูงสุด* (ปรมัตถบารมี) เช่น ให้ชีวิตเป็นทาน

การบริจาคเป็นคุณธรรมอันสำคัญอย่างยวดยิ่งที่ชาวพุทธควรฝึกทำให้ประณีตยิ่งๆ ขึ้นไปตามลำดับ ในพระไตรปิฎกมีพระพุทธศาสนสุภาษิตที่สอนให้ชาวพุทธฝึกการบริจาคให้สูงขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพจิตให้ประเสริฐกว่า กล่าวคือ "พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละ

อวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละทรัพย์ อวัยวะ และชีวิตสิ้นทุกอย่าง เพื่อรักษาธรรม”[๑]

ความเชื่อที่ว่า หากบริจาคอวัยวะแล้วเกิดมาอีกชาติหนึ่งจะมีอวัยวะที่ไม่สมบูรณ์นั้น เป็นความเชื่อที่ผิดไปจากความเป็นจริง เพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้ว พระพุทธองค์คงมีลักษณะอาการที่ไม่สมประกอบเป็นแน่แท้ เนื่องจากในพระชาติหนึ่ง ขณะยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่พระองค์เสวยพระชาติเป็น “สิวิราชกุมาร” ในพระชาตินั้นทรงควักดวงพระเนตร (ตา) ทั้งสองข้างถวายเป็นทาน ผลแห่งมหาทานครั้งนั้นทำให้พระองค์ทรงได้ทิพยจักษุเป็นการตอบแทน มาในปัจจุบันชาติเล่าพระพุทธองค์ก็ทรงมีดวงเนตรสีดำสนิทและใสแจ๋วดังดวงเนตรของลูกโคที่เพิ่งคลอด ทั้งยังทรงมี “เบญจพิธจักษุ” (จักษุทั้ง ๕) กล่าวคือ

๑. *มังสจักษุ* (ตาเนื้อ) คือ ทรงมีพระเนตรอันงดงาม มีอำนาจแจ่มใส มีพลังในการเห็นได้ไว และไกล

๒. *ทิพยจักษุ* คือทรงมีพระปรีชาชาญที่ล่วงรู้ความเป็นไปของสรรพสัตว์ด้วยอำนาจของกฎแห่งกรรม

๓. *ปัญญาจักษุ* คือทรงมีปรีชาสามารถล่วงรู้อัธยาศัยและพื้น-ฐานความถนัดของสรรพสัตว์ อันทำให้พระองค์ทรงสามารถที่จะเลือกวิธีการและคำสอนที่เหมาะสมสำหรับสัตว์ (คน) นั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

---

[๑] ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๔๗๐/๑๗๗, ขุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๔๗๐/๑๒๒ ดังมีบทพระบาลีว่า

ธนํ จเช องฺควรสฺส เหตุ　　องฺคํ จเช ชีวิตํ รกฺขมาโน
องฺคํธนํ ชีวิตญฺจาปิ สพฺพํ　　จเช นโร ธมฺมมนุสฺสรนฺโต.

๔. *พุทธจักษุ*[๑] คือ ทรงมีพระปรีชาสามารถล่วงรู้อัธยาศัยและพื้นฐานความถนัดของสรรพสัตว์ (คน) นั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

๕. *สมันตจักษุ* คือ ทรงประกอบด้วยพระสัพพัญญุตญาณ (ญาณหยั่งรู้ธรรมทั้งปวง) ในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ให้ข้อมูลเสริมทัศนะไว้ว่า[๒] "หลักฐานทางคัมภีร์แสดงว่า พระพุทธเจ้าเมื่อเป็นพระโพธิสัตว์ทรงบริจาคนัยน์ตา ก็เป็นเหตุให้พระองค์ทรงได้สมันตจักษุ คือเป็นพระเนตรหรือดวงตาที่เป็นพิเศษสุดของพระพุทธเจ้าซึ่งเราแปลว่าดวงตาซึ่งมองเห็นโดยรอบ ไม่ใช่ดวงตาที่เป็นวัตถุอย่างเดียว แต่หมายถึงดวงตาทางปัญญาด้วย ในแง่พระคัมภีร์ก็สนับสนุนชัดเจนว่าชาติหน้ามีแต่ผลดี

ในทัศนะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ให้ทัศนะเสริมไว้ในประเด็นนี้ว่า คนที่บริจาคอวัยวะเป็นทานจัดว่าได้ทำบุญอันยิ่งใหญ่ ควรได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เสียสละที่หาได้ยาก ถือว่าเป็นผู้ดำเนินอยู่ในวิถีทางของพระโพธิสัตว์ เขาเสียสละสิ่งสามัญเพื่อจักเสวยผลที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นหลายเท่านัก ไม่ใช่สละอวัยวะเป็นทานแล้วจะกลายเป็นคนพิกลพิการในชาติหน้าก็หาไม่ (ถ้าผลแห่งบารมีเป็นอย่างนี้ พระพุทธเจ้าจะทรงสอนให้

---

[๑] พระพุทธจักษุ หมายถึง อินทริยปโรปริยัติญาณ คือปรีชาหยั่งรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลาย คือ รู้ว่าสัตว์นั้น ๆ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แค่ไหน เพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อย มีความพร้อมที่จะตรัสรู้หรือไม่ และอาสยานุสยญาณ คือปรีชาหยั่งรู้อัธยาศัย ความมุ่งหมาย สภาพจิต ที่นอนอยู่ (ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๑๑๑/๑๗๒-๑๗๓, ที.ม.อ. (บาลี) ๖๙/๖๔).

[๒] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์,** หน้า ๙๑.

คนสละอวัยวะเป็นทานไปเพื่ออะไร) ใครที่เข้าใจอย่างนี้ควรรู้ไว้เสียด้วยว่าตนกำลังเข้าใจผิด ถือผิด ซ้ำยังคอยขัดขวางทางมหากุศลของคนอื่นเขาอีกต่างหาก[๑]

ดังปรากฏในสิริจุฑามณีชาดก ชุดปัญญาสชาดกที่พระโพธิสัตว์รำพึงว่า อยากบริจาคเลือดเนื้อและชีวิตให้เป็นทาน พอพระอินทร์ทราบเหตุก็แปลงเป็นพราหมณ์ครึ่งซีกมาขอกายอีกซีกหนึ่งจากพระโพธิสัตว์ เมื่อพระโพธิสัตว์ให้ยักษ์ใช้เลื่อยผ่าร่างบริจาคแล้วก็สิ้นชีวิต พราหมณ์แปลงก็แสดงตัวว่าเป็นพระอินทร์แล้วชุบชีวิตพระโพธิสัตว์คืนมา เป็นต้น[๒]

จากทัศนะนี้อาจสะท้อนให้เห็นได้ว่าความเชื่อในการบริจาคร่างกายให้เป็นทานแล้วจะมีผลทำให้ร่างกายไม่ปกตินั้นไม่ปรากฏมีเป็นหลักฐานในพระพุทธศาสนา มีแต่หลักฐานที่แสดงว่าการบริจาคร่างกายจะเป็นการขัดเกลาคุณธรรมขั้นพื้นฐานในการเสียสละ ไปจนถึงขั้นสูงสุดขั้นการสละละวางที่เรียกว่าขั้นบำเพ็ญบารมีอย่างสูงสุด และส่งผลให้มี

---

[๑] ทัศนะของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับ "บริจาคอวัยวะ เกิดชาติหน้าอวัยวะไม่ครบ ?" http://www.dhammajak.net/book-vachira-methi/2-2.html (๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๔).

[๒] อุดม รุ่งเรืองศรี ศ.ดร., **วรรณกรรมชาดกนอกนิบาตล้านนา**, ในเอกสารประกอบการเสวนาเรื่อง "วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาล้านนา" ในการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "พระพุทธศาสนาในล้านนา" โดยคณะศาสนาและปรัชญา ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ณ ศูนย์ฝึกอบรม ธนาคารไทยพาณิชย์ ต.บ้านปง อ.หางดง จ.เชียงใหม่] สื่อออนไลน์ แหล่งที่มา http://www.philo.mbu.ac.th/index.php?option=com_content&task=view&id=77&Itemid=73&limit=1&limitstart=0 (๒๒ กันยายน ๒๕๕๔).

อานิสงส์ที่เป็นคุณต่อผู้บริจาคเป็นสำคัญ และผลแห่งทานนั้นสำเร็จนับแต่เจตนาเกิดขึ้น ดังปรากฏในกรณีชาดกเรื่องพระเจ้าสิริจุฑาชาดก และที่สำคัญแนวคิดเหล่านี้มีผลอย่างสำคัญต่อความเชื่อ การทำให้เชื่อ และได้กลายเป็นพฤติกรรมทางสังคมในการบริจาคร่างกายให้เป็นทานในชั้นหลังด้วยเช่นกัน

๓. ความเชื่อเกี่ยวกับทาน

ทาน เป็นแนวคิดหนึ่งที่ผู้จะบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง หรือผู้บริหารครอบครัว โดยแนวคิดหลักของการให้ทานก็เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจต่อการปฏิบัติในทานนั้นอย่างแท้จริง รวมทั้งหวังผลต่อการทำทานและสร้างทานนั้นจนกระทั่งเกิดผลสูงสุดต่อทานนั้น ซึ่งในการศึกษานี้จะได้ยกแนวคิดเรื่องการให้ทานที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อสะท้อนถึงเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้น พร้อมทั้งแสดงให้ประจักษ์ต่อความเชื่อ และผลจากความเชื่อของการให้ทานนั้นด้วย

ก. แนวคิดเรื่องทาน

พระพุทธศาสนามีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องทานในระดับต่าง ๆ การกระทำทานเพื่อไปสู่อุดมการณ์หรือเป้าหมายแห่งทานจึงเป็นผลต่อการแสดงออกต่อการทำทานนั้น ๆ ดังกรณีเรื่องในชาดกที่กล่าวถึงพระเจ้าสีวิมหาราช ที่กระทำทานทุกชนิดทั้งช้าง ม้า วัว ควาย หรือทรัพย์สินศฤงคาร อย่างมหาศาลในฐานะกษัตริย์ ที่ปฏิบัติตน ทำหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ในฐานะพระราชาผู้ทรงธรรม ทั้งยังให้สร้างศาลาโรงทานไว้ ๖ แห่ง คือ ที่ประตูพระนคร ๔ แห่ง กลางพระนคร

๑ แห่ง และที่ประตูพระราชนิเวศน์อีก ๑ แห่ง บริจาคทรัพย์วันละ ๖ แสนทุกวัน และในวันพระ ๘ ค่ำ (วันอัฏฐมี) ๑๔ ค่ำ (จาตุทฑสี) และ ๑๕ ค่ำ (ปัณณรสี) จะเสด็จตรวจตราความเรียบร้อยของโรงทานเป็นประจำ

วันหนึ่ง ดำริว่าให้ทานมาจำนวนมาก แต่ยังไม่มีทานใดที่ไม่เคยบริจาค จึงดำริว่าใครมาขอสิ่งใดก็จะให้อย่างไม่จำกัดทั้งร่างกาย ตำแหน่งกษัตริย์ หรือการไปเป็นทาส รวมไปถึงเลือดเนื้อ ดวงตา และชีวิต เมื่อมีผู้มาขอจึงได้ปฏิบัติด้วยการให้ทานจริง

แนวคิดเรื่องทานอันหมายถึงการให้ ดังการเสียสละดวงตา ด้วยหวังผลต่อทานที่เชื่อว่าเป็นมหาทานหรือทานอันยิ่งใหญ่ที่ไม่เคยมีผู้ใดกระทำมาก่อน ดังปรากฏในสีวิราชชาดก ที่พระเจ้าสีวิราชยอมสละดวงตาให้เป็นทานแก่ชายผู้ตาบอด[๑] การตั้งมโนจิตเจตนาอันแรงกล้าต่อการกระทำทานนั้น จนกระทั่งสามารถให้ได้แม้กระทั่งเลือด เนื้อ ร่างกาย ด้วยหวังผลต่อการให้ทานว่าเป็นทานที่ยิ่งใหญ่ รวมทั้งจัดเป็นความเสียสละอย่างยิ่งยวดด้วยเช่นกัน แนวคิดนี้ยังปรากฏในส่วนของทานกับการเสียสละในเวสสันดรชาดก[๒] รวมไปถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการบริจาคร่างกายให้เป็นทานเพื่อเป็นอาหารของกระต่ายในสสปัณฑิตชาดก[๓] ด้วยเช่นกัน หากดูแนวคิดจะสะท้อนให้เห็นได้ว่าทานมีความหมายเป็นการเสียสละ เป็นการกระทำที่ทำได้ยากยิ่งโดยเฉพาะอวัยวะ

---

[๑] ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๕๓-๘๒/๔๗๘-๔๘๓.

[๒] ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๖๕๕-๒๔๔๐/๔๔๗-๕๖๐.

[๓] ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๖๑-๖๔/๑๗๙.

และสิ่งอันเป็นที่รัก แต่ในเวลาเดียวกันผู้สละก็อาจจะมีความมุ่งหวังต่อผลของทานนั้นแตกต่างกันไป คือมองในเรื่องคุณค่าของการให้ทาน เช่น การช่วยเหลือ เกื้อกูล ส่งเสริมสนับสนุน หรือความศรัทธาต่อผลของทานดังปรากฏต่อพฤติกรรมของนางสุปปิยะอุบาสิกา ที่เมื่อแสวงหาเนื้อเพื่อต้มถวายพระผู้อาพาธไม่ได้ ด้วยความเต็มของศรัทธาจึงได้เฉือนเนื้อของตัวเองต้มถวายพระภิกษุผู้อาพาธนั้น[๑] แม้ผลของการให้ทานจะทำให้ถึงกับป่วยไข้ แต่เมื่อพระพุทธเจ้าทราบเหตุ ด้วยอานิสงส์แห่งการบริจาคทานคือเนื้อด้วยศรัทธา หรือด้วยมหิทธานุภาพของพระพุทธเจ้าจึงทำให้เนื้อที่เฉือนหายไปกลับมายังคงสภาพเดิมทำให้นางมีปีติยินดีต่อความดีที่ทำและความศรัทธาต่อพระพุทธเจ้าเพิ่มยิ่งขึ้น

ดังนั้น จุดประสงค์การให้ชีวิต เลือดเนื้อ อวัยวะเป็นทาน ไม่ว่าของผู้ใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งของพระโพธิสัตว์ ดังปรากฏใน **เรื่อง การให้ของพระโพธิสัตว์เป็นกุศลที่เป็นบารมีเพราะปรารถนาดับกิเลส**[๒] ดังให้รายละเอียดไว้ว่า การบริจาคบุตรภรรยาและอุปกรณ์มีทรัพย์เป็นต้น เป็นทานบารมี การบริจาคอวัยวะ เป็นทานอุปบารมี การบริจาคชีวิตของตนเป็นทานปรมัตถบารมี เมื่อพิจารณาจากประเด็นนี้จึงทำให้เห็นว่าการสละสิ่งที่ได้ชื่อว่าให้ยาก ย่อมเป็น “บารมี” คือการเพิ่มพูนคุณภาพทางคุณธรรมของชีวิตมนุษย์ ในฐานะที่มนุษย์คนหนึ่ง ๆ จะพึงกระทำหรือพึงปฏิบัติได้

---

[๑] วิ.มหา. (ไทย) ๕/๒๘๐/๘๐-๘๓.

[๒] ขุ.จริยา. (ไทย) ๓๓/๓.../๖๔๘.

ข. แนวคิดเรื่องผลของทาน

ผลของทาน เป็นชุดคิดประการหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่ประ-หนึ่งเป็นแรงจูงใจ ที่ทำให้ผู้ได้รับการศึกษา ได้เข้าใจ และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับกาลสมัย ทั้งจะยังเป็นชุดคิด เหตุผลที่ถูกนำไปใช้ในการให้คำปรึกษา และกระทั่งส่งเสริมความเข้าใจต่อการศึกษาที่ถูกต้อง เป็นระบบ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในองค์รวม และจะยังเป็นการรักษาหลักการอุดมการณ์ทางพระพุทธ-ศาสนาไว้ด้วยเช่นกัน

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีการให้เหตุและผลของการให้ทาน เช่นการให้ทานแล้วจะเจริญด้วยโภคทรัพย์ ข้าทาส บริวาร ซึ่งแนวคิดนี้นัยหนึ่งอธิบายว่าผลของการกระทำทานหรือทำดีในทางพระพุทธศาสนามีอานิสงส์หรือผลได้ ในอีกความหมายหนึ่งได้รับผลของการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำ

รวมไปถึงความศรัทธาในทาน กล่าวคือ ผู้ให้ต้องรู้ตามเจตนารมณ์แห่งทาน คือตั้งอยู่บนเจตนาของกุศลจิตตามทัศนะของพระพรหม-คุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)[๑] รวมไปถึงแนวคิดของพระมหาปรม โอภาโส (กองคำ) ที่ให้ทัศนะเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนาไว้ว่า[๒]

---

[๑] รายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์,** (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๘๙.

[๒] พระมหาปรม โอภาโส (กองคำ), “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘. ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน วิ.ม. (บาลี) ๕/๒๘๐/๕๐.

มนุษย์ผู้มีศรัทธานั้นสามารถที่จะทำอะไรก็ได้ แต่ถ้าเป็นศรัทธาที่ขาดปัญญา (สัทธาญาณวิปปยุต) คือ ศรัทธาที่ขาดปัญญาพิจารณา ไม่รู้ไม่เข้าใจในเหตุและผลว่าที่ทำไปแล้วจะเป็นประโยชน์อย่างไรหรือไม่ ผู้ที่มีศรัทธาแต่ไม่ทันได้พิจารณา ก็ให้ได้ทุกสิ่งทุกอย่าง แม้ชีวิตเลือดเนื้อของตัวเองก็ยังสามารถที่จะให้ได้ ผู้ที่มีศรัทธาก็ต้องพิจารณาเหมือนกัน ถ้าผู้ที่มีศรัทธายังไม่ทันพิจารณา ศรัทธาถ้าขาดปัญญาแล้วก็เป็นศรัทธาที่ให้โทษได้ เช่น ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้ว่า "ภิกษุทั้งหลาย บรรดาคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสนั้นมีอยู่ เขาสามารถที่จะสละเลือดเนื้อของตนถวายพระก็ได้ ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นภิกษุไม่พึงฉันเนื้อมนุษย์ ภิกษุรูปใดฉัน ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติถุลลัจจัย อนึ่ง ภิกษุยังมิได้พิจารณา ไม่พึงฉันเนื้อ รูปใดฉัน รูปนั้นต้องอาบัติทุกกฎ

ดังนั้น ผลของศรัทธารวมทั้งความมุ่งหวังต่อศรัทธา จึงนำไปสู่ การบริจาคอวัยวะ หรือส่วนแห่งร่างกายตามอุดมคติที่เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์หรือเป็นกุศลในทางศาสนาด้วยเช่นกัน แต่ในเวลาเดียวกันผลของทานที่ปรากฏ เช่น การมีเนื้อคืนกลับ การได้เกิดเป็นพระโพธิสัตว์ หรือการปรารถนาพุทธภูมิแล้วได้ผลจากการทำทานนั้น ก็ทำให้เชื่อว่าเป็นทานอย่างสูงสุดในพระพุทธศาสนาแล้ว จึงได้นำไปสู่ความเชื่อต่อการบริจาคร่างกายให้เป็นทานด้วยเช่นกัน

ผลแห่งการบริจาคร่างกาย

ผลแห่งทานตามหลักพระพุทธศาสนาย่อมมีความหมายเป็นไปตามเงื่อนไขของสิ่งที่บริจาค วัตถุที่ให้ โดยเฉพาะการบริจาคที่สัมพันธ์กับความเชื่อ การให้ทานหรือบริจาคอวัยวะ ร่างกาย หรืออื่นใดเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์หรือประโยชน์ที่สัมผัสได้ในปัจจุบัน ซึ่งอาจจำแนก และแบ่งได้ ดังนี้

๑. ผลได้ในปัจจุบัน

หากมองผลได้ในปัจจุบัน จะเห็นว่าเมื่อนำแนวคิดในเรื่องของการบริจาคร่างกายให้เป็นทานจะเห็นความสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่ร่างกาย ขั้นแรกเลย คือการฝึกจิตใจให้มองเห็นคุณค่าของการเสียสละหรือการสละละวางให้กับคนใดคนหนึ่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมเป็นประโยชน์หรือมองไปย่อมเห็นเป็นประโยชน์ (๒) ประโยชน์จากร่างกายที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์ หรือวงการแพทย์ (๓) ประโยชน์ในฐานะที่จะเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย หรือการใช้ร่างกายให้เป็นประโยชน์ในทางการแพทย์

ก. ผลต่อผู้บริจาค ในเบื้องต้นผู้บริจาคก็ได้ฝึกการเสียสละหรือการให้วัตถุสิ่งของนั้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของผู้รับ หมายความว่า การเสียสละย่อมเป็นองค์คุณอย่างหนึ่งในการพัฒนาตนเอง

ข. ผลต่อผู้รับ หากมองประโยชน์ของการเสียสละสิ่งสำคัญที่สุดคือผู้รับที่อยู่ใกล้ย่อมได้รับประโยชน์จากการเสียสละนั้นอย่างสูงสุด กล่าวคือ ประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ผู้รับโดยตรง เพราะสิ่งเหล่านั้นย่อม

เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เช่น การเสียสละ ดวงตา ไต หรือสิ่งอื่นใด ย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้รับบริจาคสิ่งนั้นๆ โดยตรง[๑] ดังผู้ที่ได้รับการเปลี่ยนดวงตา จากการบริจาคผ่านสภากาชาดไทยที่สะท้อนว่าเหมือน "ตายแล้วเกิดใหม่" ชีวิตเปลี่ยนไป จากที่ไม่เห็นกลับเห็นได้ หรือในเวลาเดียวกันจากผู้ที่เปลี่ยนไต จากโครงการ "ไต" เทียม ที่ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ได้รับการบริจาคไต มีชีวิตที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ย่อมเป็นผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ และมีคุณูปการต่อการใช้ชีวิตด้วยเช่นกัน

ค. ผลต่อสังคม/ส่วนรวม เมื่อมีการเสียสละร่างกายหรือองค์ประกอบส่วนรวมในร่างกาย ให้แก่ผู้จำเป็นต้องใช้ ผลที่ได้ก็คือสังคมในภาพกว้างเห็นความสำคัญของการเสียสละแก่สังคม พร้อมกันนั้นสังคมก็ได้ประโยชน์ คือ ผู้เจ็บป่วย ได้รับผลจากการเสียสละ ได้องค์ความรู้จากการศึกษาของแพทย์ที่นำมาเผยแผ่ และนำไปสู่การหาทางป้องกันรักษา ในเวลาเดียวกันความเสียสละนั้นได้ทำให้แพทย์ผู้ที่จะทำการศึกษาได้ภาพรวมของการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีผลเป็นการขับเคลื่อน

๒. ผลในสัมปรายภพ

พระพุทธศาสนา มีคำสอนเกี่ยวกับชีวิตที่หลากหลาย ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายตามหลักคิด "ไตรลักษณ์" คือสรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง

---

[๑] พระมหาสง่า ไชยวงศ์, "การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทานในพระพุทธศาสนา". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๑), หน้า ๕๐-๕๕. พระมหาบุญทัน อานนฺโท, : "การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทานบารมี". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๗๗.

อยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่เฉพาะเรื่องความตาย แต่สัมพันธ์ไปถึงชีวิตหลังความตาย[๑] เพราะแนวคิดเรื่องการข้ามภพข้ามชาติมีอยู่ในพระพุทธศาสนา ดังนั้น การบริจาค เสียสละ มอบส่วนอวัยวะร่างกายให้เป็นทาน จึงต้องมีแนวคิดที่เป็นส่วนสัมพันธ์ หลังจากบริจาคแล้วจะเป็นอย่างไร ? ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะปรากฏขึ้นในปัจจุบัน แต่หลักฐานที่ปรากฏก็คือ ชีวิตที่สมบูรณ์จากการบริจาคย่อมได้รับการยืนยันผลจากคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนา รวมทั้ง “ผู้บริจาค” คืออดีตชาติของพระพุทธเจ้าในภพต่าง ๆ ตามคติทางพระพุทธศาสนา และก็ได้รับการยืนยันเป็นหลักว่า ปกติ ในส่วนของผลที่จะได้แก่ผู้บริจาคก็แปลว่าผู้บริจาคได้รับผลของการปฏิบัตินั้นตามคติในผลแห่งทานอันเป็นบุญ โดยมีเจตนาเป็นเครื่องกำกับต่อผลนั้น ทั้งนั้นถ้าเป็นไปได้ก็แปลว่าจะทำให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีกว่าหรือสูงกว่า หรือได้รับจากแรงอธิษฐานต่อพระพุทธศาสนาและสิ่งนั้น ๆ

ชีวิตหลังความตายของผู้บริจาคร่างกาย ยังสัมพันธ์ไปถึงการเกิดใหม่ ในอีกมุมหนึ่งเป็นการเสียสละที่เรียกว่าทานอย่างเลิศ โดยมีกรอบคิดในเรื่องบุคคลที่เคยกระทำในอดีตตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หรือรวมไปถึงบุคคลที่บริจาคในปัจจุบันที่เห็น แล้วอาจได้รับสิทธิบางประการทางการแพทย์ ที่มีผลต่อแรงจูงใจ หรือผลคาดหวังต่อการ

---

[๑] Phramaha Pisit Manivamso (Maneewong), An Analytical Study of Maranassati in Theravada Buddhism, Thesis submitted in Partial Fulfillment of The of The Requirement for the Degree of Master of Arts, (Buddhist Studies), International Master Degree of Arts Programme **(Graduate school :** Mahachulalongkornjavidyalaya University, Bangkok, 2553), pp. 69-73.

บริจาค ซึ่งทุกประการล้วนมีส่วนสัมพันธ์กัน อันจะมีผลสัมพันธ์ต่อการบริจาคหรือไม่บริจาคต่อไป ?

ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยสรุปแนวคิดเรื่องทานที่เกี่ยวกับการบริจาคร่างกาย ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า การบริจาคร่างกายจัดเป็นทานในทางพระพุทธศาสนา โดยมีอุดมการณ์ที่ปรากฏเป็นหลักฐานในทางพระพุทธ-ศาสนา นอกจากนี้การบริจาคร่างกายยังจัดเป็น “ขั้น” ของการบำเพ็ญ “บารมี” เพื่อไปสู่การเป็นโพธิสัตว์ หรือบุคคลผู้ที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ใช้วิธีการดังกล่าวในการพัฒนาคุณธรรมของตนเองไปสู่การเกิดเป็นพระโพธิสัตว์ หรือไปสู่ความเป็นพระพุทธเจ้าด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยในบทนี้เป็นข้อสรุปสั้นที่มุ่งมองไปที่ทานกับการบริจาคร่างกายเป็นสิ่งสัมพันธ์กันตามหลักพระพุทธศาสนา และให้ผลจากการกระทำนั้นตามหลักแห่งทานด้วยเช่นกัน ซึ่งในการศึกษานี้จะได้เชื่อมต่อไปถึงทานต่อแรงจูงใจ ผลมุ่งหวังที่จะได้ทำการศึกษาในบทต่อไปต่อการทำการบริจาคร่างกายที่ปรากฏในปัจจุบัน

การบริจาคร่างกายจัดเป็นทานในขั้นที่ ๒ คือเป็นการเสียสละที่เหมือนทานทั่วไป แต่แตกต่างจากทานขั้นแรกตรงที่เป็นการเสียสละที่ยิ่งกว่าทานในขั้นแรก แม้ผู้บริจาคจะเสียชีวิตไป และการบริจาคร่างกายนั้นเป็นร่างกายที่พร้อมจะเปื่อยเน่าผุพังแล้วก็ตาม แต่กุศลเจตนาของผู้บริจาคเกิดขึ้นในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ การบริจาคนั้นจึงสำเร็จผลทางจิตนับตั้งแต่เจตนาเกิดขึ้นในเบื้องแรกแล้ว และจัดเป็นทานในขั้นที่ ๒ หรือบารมีระดับกลาง เป็น “อุปบารมี” คือเป็นทานที่บำเพ็ญเพื่อพัฒนาบารมีให้เข้าไปใกล้ยิ่งขึ้นไปอีกด้วยเช่นกัน คือการบริจาคอวัยวะร่างกาย ซึ่งจะเป็นทานที่มีผลอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความรู้ สังคม (ผู้ที่ได้รับ

อวัยวะ) และเป็นกุศลต่อเนื่องเพื่อไปสู่การบำเพ็ญทานในขั้นที่ยิ่งขึ้นไปที่เรียกว่าทานปรมัตถบารมี ที่มีเป้าหมายเพื่อการเกิดเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ต่อไปหรือเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าในอนาคตด้วยเช่นกัน

ในส่วนของการที่จะพัฒนาการบริจาคร่างกายให้เป็นทานที่ปรากฏในคัมภีร์ส่วนใหญ่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะยังมีชีวิตอยู่ อาจตีความได้ว่าแม้ไม่เกิดผลปฏิบัติต่อการบริจาคร่างกายนั้น แต่กุศลเจตนาจากการบริจาคนั้นได้สำเร็จผลแล้วด้วยเช่นกัน และส่งผลเป็นทานที่ยิ่งขึ้นไป หรือให้อานิสงส์เกิดขึ้นในขณะนั้นด้วยเช่นกัน

ในเวลาเดียวกัน ถ้าทานนั้นสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในเรื่องความรู้ที่จะเกิดขึ้นได้ทางการแพทย์ก็จะจัดเป็นทานที่มีผลานิสงส์ยิ่งขึ้นไปด้วยเช่นกัน และผู้เรียนเช่นหมอ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาเทคนิคการแพทย์ วิทยาการแพทย์ให้ยิ่งขึ้นไป ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้วย และในขณะเดียวกันถ้าผู้ศึกษาสามารถนำความรู้เพื่อนำไปสู่การพิจารณาธาตุขันธ์ที่เกิดขึ้นของร่างกายก็แปลว่าร่างกายนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ในอันที่จะเกิดขึ้นอย่างสูงสุด พร้อมกันนั้นก็จะทำให้เกิดประโยชน์นำไปสู่การพิจารณายกจิตไปสู่สภาพธรรมที่สูงเพื่อการเข้าถึงธรรม ตรัสรู้ธรรม ก็จะแปลว่า การบริจาคร่างกายนั้นเป็น "ทานปรมัตถ" คือทานที่เกื้อหนุนให้เกิดการปฏิบัติขั้น "ปรมัตถ" คือความรู้ ความจริงสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาด้วย

ประโยชน์และโทษที่เกิดจากการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน

ประโยชน์จากการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน จัดเป็นข้อดีที่จะนำมาเป็นกรณีตัวอย่างเพื่อประโยชน์การศึกษาและปฏิบัติตาม ที่ท่าน

จำแนกไว้เป็นประโยชน์ทั้งการศึกษา แสวงหาความรู้ รวมถึงการสร้างต้นแบบต่อทาน ที่มีความหมายเป็นการเสียสละ แบ่งปัน ให้ ดังนั้นในการศึกษานี้จะได้จำแนกเพื่อชี้ให้เห็นถึงผลได้ ประโยชน์/โทษของการบริจาคร่างกาย ตามหลักคิดทางพระพุทธศาสนา และในทางการแพทย์ ดังนี้

๑. ประโยชน์ในการศึกษาทางพระพุทธศาสนา

การบริจาคร่างกาย จัดเป็นทาน เป็นวิธีการทำบุญอย่างหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา เป็นการฝึกบารมีขั้นสูงที่เรียกว่าปรมัตถบารมี ในอีกความหมายหนึ่งการให้ร่างกายเป็นทาน ยังเป็นไปเพื่อการสร้างองค์ความรู้ และแสวงหาความรู้ จากความจริงจากร่างกาย ชีวิต และหลักคิดทางพระพุทธศาสนาหลายประการ

๒. ประโยชน์จากความรู้ที่ได้จากการพิจารณาร่างกาย

การใช้ร่างกายในการพิจารณาเพื่อให้เป็นประโยชน์ทางการศึกษา มีหลักการพิจารณา คือ (๑) พิจารณาความจริงจากความจริงของร่างกาย กล่าวคือ สรรพสิ่งจะเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ คือ เกิดขึ้น เปลี่ยนแปลง และเสื่อมโทรม สิ้นไปในที่สุด ร่างกายที่เห็นอยู่ จะเปลี่ยนแปลงจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ ชราและเสียชีวิตไปในที่สุด[๑] (๒) มองกฎของการเปลี่ยนแปลงอย่างเข้าใจ[๒] ไม่เศร้าโศกเสียใจต่อความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ กล่าวคือ

---

[๑] แนวคิดเกี่ยวกับไตรลักษณ์ รายละเอียดใน พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม,** (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๔, (อ้างจาก ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑).

[๒] องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๕๗๖/๓๖๘.

สรรพสิ่งมีความเปลี่ยนแปลง มีพลัดพราก เป็นองค์ประกอบหลัก แต่เมื่อญาติหรือบุคคลในครอบครัวที่เคารพรัก เสียชีวิตไปตามสภาพความจริงก็ไม่เสียใจ แต่มองอย่างพิจารณาว่าเมื่อถึงที่สุดเราก็จะมีสภาพที่ไม่แตกต่างจากเขาเหล่านั้น และให้เร่งกระทำดี สิ่งที่เป็นประโยชน์ เพื่อทิ้งไว้เป็นคุณงามความดี (๓) มองความเปลี่ยนแปลงนั้นตามความจริงตามธรรมชาติ และรองรับความเปลี่ยนแปลงโดยไม่ทุรนทุราย[๑] เช่น ให้มองความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมชาติ มองตามสภาพความเป็นจริง เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ โดยให้เข้าใจความเจ็บป่วยเหล่านั้น แก่ชรา และพลัดพราก เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต หมายถึง ใช้ความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นเป็นเครื่องเตือนสติให้มนุษย์ได้มองความเสื่อมสลาย เปลี่ยนแปลงของร่ายกายเป็นเพียงเครื่องปรุงแต่งที่เป็นไปตามสภาพของสังขาร ที่มีปรากฏการณ์ของการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไปในชั่วเวลาหนึ่ง ดังนั้นการใช้ร่างกายเพื่อเป็นอุปกรณ์ในการพิจารณาให้เป็นไปตามสภาพของความจริง มองธรรมชาติให้เป็นธรรมชาติ มองธรรมชาติให้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและองค์ประกอบชีวิตในอันที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาจิตไปสู่ความสุขจากสิ่งที่มีอย่างเข้าใจเป็นด้านหลัก ดังปรากฏเหตุการณ์ในครั้งพุทธกาลที่นางกีสาโคตมี ที่มีบุตรและเสียชีวิตตั้งแต่ยังเล็ก การตายของบุตรทำให้นางตกอยู่ในความทุกข์อย่างหนัก ถึงขนาดอุ้มศพลูกไปทุกหนทุกแห่ง จนกระทั่งมาพบพระพุทธเจ้าขณะประทับอยู่ ณ วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี พระพุทธองค์ทรงแนะอุบายคลายความทุกข์

---

[๑] พระเทพเวที (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม,** หน้า ๑๐๘. พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม,** (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๗-๗๘.

โดยการให้นางไปเสาะหาเมล็ดพันธุ์ผักกาดจากบ้านที่ไม่เคยมีคนตาย ปรากฏว่านางต้องผิดหวังเพราะทุกบ้านนั้นก็ล้วนแต่มีคนตายทั้งสิ้น ในที่สุดนางจึงได้ข้อสรุปว่า ความตายเป็นเรื่องธรรมดาของคนหรือสิ่งมีชีวิต ไม่มีใครเกิดมาแล้วไม่ตาย การตายของบุตรตนจึงเป็นเรื่องธรรมดาเรื่องหนึ่งของชีวิต ครั้นคิดได้แล้วนางจึงสำเร็จเป็นพระโสดาบันบุคคลทั้งที่ยังไม่ได้บวช

หรือกรณีที่นางปฏาจารา ที่สูญเสียบุตร สามี พ่อแม่พี่ชาย และทรัพย์สมบัติ ทำให้กลายเป็นคนเสียจริตไปเพียงเพราะมองปรากฏการณ์ของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างทันท่วงที ทำให้ยึดผูกกับความสูญเสียมองไม่เห็นความจริงในความจริงนั้น แต่ในทางกลับกันเมื่อนำความสูญเสียนั้นมาเป็นอารมณ์ในการพิจารณาแสวงหาความจริง ทำให้นางได้สติกลับตัว และมองเห็นความจริงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต แม้ในขณะปฏิบัติธรรมของนางกีสาโคตมีเมื่อบวชเป็นภิกษุณีแล้ว นางได้มองเปลวเพลิงเป็นอารมณ์ ที่มีการเกิดโพลงขึ้น สว่างจ้า และหรี่ลงมืดสลัวประหนึ่งสิ่งนั้นสอนให้เห็นว่าความจริงของชีวิตเป็นเพียงอาภรณ์แห่งความจริงที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการพิจารณาความจริงจากร่างกาย และชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ จึงย่อมเป็นอาภรณ์แห่งการพัฒนาองค์คุณธรรมภายในของชาวพุทธตามหลักของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเมื่อพิจารณาลงไปในรายละเอียดจะไปสัมพันธ์กับการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน ที่จะมองถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การสร้างบุญจากการบริจาคจึงจะสัมพันธ์กับทาน การเสียสละ เพื่อประโยชน์ต่อชีวิตอื่น เพื่อตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงอย่างเข้าใจ

ก. ความรู้ที่เกิดจากการพิจารณาอสุภะ

ในคราวที่นางสิริมา สตรีผู้มีสิริโฉมงดงามที่สุดของเมือง ได้รับคัดเลือกจากผู้ปกครอง นักธุรกิจ ประชาชน ให้ดำรงตำแหน่ง "หญิงงามประจำเมือง"[๑] (นครโสเภณี) นั้น ที่ผู้ใดประสงค์จะได้นางไว้ปรนนิบัติต้องใช้จ่ายด้วยราคาแสนแพง ในคราวหนึ่งนางได้ทำบุญตักบาตร พระภิกษุผู้หนึ่งได้เห็นความงดงามของนางที่ในขณะนั้นแม้กำลังป่วยอยู่ จนทำให้เกิดอาการจับจิตปฏิพัทธ์ชอบใจหลงรูป นอนซมด้วยอาการพิษของรูปที่มาทางตา ข้าวปลาอาหารที่บิณฑบาตมาไม่เป็นอันฉัน นอนละเมอเพ้อถึงนาง "สิริมา" จากนั้นไม่นานนางได้เสียชีวิตลง พระพุทธเจ้าเมื่อทราบข่าว จึงได้แจ้งไปยังผู้จัดการศพว่าอย่าเพิ่งเผา พร้อมส่งคนไปแจ้งแก่พระภิกษุผู้ป่วยไข้นั้นว่า จะพาไปเยี่ยมนางสิริมา พระภิกษุนั้นดีใจโรคาพาธที่มารุมเร้าประหนึ่งหายไป เมื่อไปถึงบริเวณพิธีพระพุทธเจ้าได้สั่งยังมิให้เผานางสิริมา พร้อมกับให้ประกาศขายแก่ผู้มามุงดู จากราคาค่าตัวที่สูงสุดของนางที่มีชีวิตอยู่จนกระทั่งให้โดยไม่คิดมูลค่า ก็ยังไม่มีผู้ใดประสงค์จะรับไป โดยมองว่าตายไปแล้วไม่มีประโยชน์เป็นเพียงซากศพที่เน่าเหม็นส่งกลิ่นเท่านั้นเอง การพิจารณาอสุภะจากร่างกายนั้นทำให้ผู้ที่ใช้ความรู้จากสิ่งที่เห็น เพื่อไปสู่ความจริงได้เข้าถึงอุดมการณ์สูงสุดทางพระพุทธศาสนาต่อไป

---

[๑] นางสิริมา เดิมเป็นหญิงโสเภณี ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าได้บรรลุโสดาบัน จึงเลิกอาชีพโสเภณี ได้ตั้งสลากภัตร ๘ ที่ ถวายสงฆ์ทุกวัน ต่อมานางป่วยหนักเสียชีวิตแต่ยังสาว ได้ไปเกิดเป็นเทพธิดาอยู่ในวิมาน (ขุ.วิ.อ. (ไทย) ๑๓๗/๘๑).

พระพุทธเจ้าได้ตรัสพุทธพจน์แก่บริษัท ๔ ที่มุงดูศพนางสิริมาได้ความว่า[๑] "จงดูอัตภาพที่ตกแต่งอย่างสวยงาม แต่มีกายเป็นแผล[๒] มีกระดูกเป็นโครงร่าง[๓] อันกระสับกระส่าย ที่มหาชนดำริหวังกันมาก[๔] ซึ่งไม่มีความยั่งยืนตั้งมั่น" หากนำแนวคิดตามพุทธพจน์นี้มาพิจารณา อาจทำให้เห็นได้ว่า ร่างกาย เป็นเครื่องมือและฐานในการพิจารณา ตามหลักอสุภะ คือ พิจารณาร่างกายให้เป็นไปตามสภาพความเป็นจริง กลายเป็นแนวคิดหนึ่งที่จะเป็นเครื่องมือนำไปสู่เป้าหมายของการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา[๕]

การที่พระพุทธเจ้าใช้ร่างกายมาเป็นส่วนหนึ่งในการอธิบายแนวคิดเรื่องความเปลี่ยนแปลง ดังปรากฏในกรณีของนางรูปนันทาที่งดงามและถือตัวถือตนจากความงามนั้น สำคัญตนคิดว่าตนงดงามเลอเลิศกว่าใครทั้งสิ้น คราวหนึ่งนางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์จึงเนรมิตให้มี

---

[๑] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๔๗/๗๗, (สิริมาวัตถุ เรื่องนางสิริมา).

[๒] กายเป็นแผล หมายถึงมีทวาร ๙ (ขุ.ธ.อ. ๕/๙๐).

[๓] มีกระดูกเป็นโครงร่าง หมายถึงมีกระดูก ๓๐๐ ท่อนเป็นโครงร่าง (ขุ.ธ.อ. ๕/๙๐).

[๔] ดูเทียบ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๐๒/๓๕๙, ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๗๖๙/๔๖๘, ๑๑๖๐/๕๓๐.

[๕] Phramaha Pisit Manivamso (Maneewong), An Analytical Study of Maranassati in Theravada Buddhism, Thesis submitted in Partial Fulfillment of The of The Requirement for the Degree of Master of Arts, (Buddhist Studies), International Master Degree of Arts Programme **(Graduate school** : Mahachulalongkornjavidyalaya University, Bangkok, 2553), pp. 83-85.

สตรีจำแลงมาถวายงานพัดพระองค์อยู่ ให้สวยกว่านางรูปนันทา ชนิดที่นางเห็นแล้วยังชื่นชมในความงามนั้น และเปรียบเทียบว่า ตัวเองยังไม่งดงามเท่า จากนั้นทรงเนรมิตภาพที่งดงามสวยนั้น ค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นสตรีสูงวัย และเฒ่าชราไปในที่สุด นางเห็นดังนั้นจึงละความสำคัญผิดลงได้ และน้อมรับฟังธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ดังพุทธพจนที่ว่า

ร่างกายนี้ถูกสร้างให้เป็นนครแห่งกระดูก
ฉาบด้วยเนื้อและเลือด เป็นที่สถิตแห่งความแก่
ความตาย ความถือตัว และความลบหลู่กัน[๑]

การที่นางรูปนันทา ได้เห็นรูปจำแลง ที่พระพุทธเจ้าทรงเนรมิตขึ้นเพื่อละคลาย ความ "หลงรูป" ของนาง จนหันมามีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และปรับปรุงพฤติกรรม พร้อมเจตคติจนเป็นชาวพุทธที่เข้าใจต่อหลักการทางพระพุทธศาสนาจนวาระสุดท้ายนั้น ย่อมเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดเรื่องอสุภะหรือการใช้ร่างกายเพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาธาตุขันธ์ย่อมมีความหมายเป็นการตระหนักรู้ต่อความจริงของชีวิต ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งปฏิบัติพัฒนาคุณธรรมภายในเพื่อก้าวไปสู่การมีคุณภาพจิตที่ดีอย่างถูกต้อง ตามหลักการพระพุทธศาสนาต่อไป

หรือการที่พระผู้มีพระภาคตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลผู้เสียพระทัย เพราะการจากไปของพระนางมัลลิกาเทวีให้หายคลายจาก

---

[๑] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๐/๗๘, ชนปทกัลยาณีรูปนันทาเถรีวัตถุ เรื่องพระรูปนันทาเถรีผู้งามในรัฐ.

คิดถึงร่าง "ร่างกาย" ที่จากไป ดังพุทธพจน์ว่า "ราชรถอันวิจิตรงดงามยังชำรุดได้ แม้แต่ร่างกายนี้ ยังเข้าถึงชราได้ แต่ธรรมของสัตบุรุษหาเข้าถึงชราไม่ สัตบุรุษกับสัตบุรุษรู้กันได้อย่างนี้"[๑] หรือปรากฏพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอุตตราเถรี ภิกษุณีที่มีอายุยืนยาวถึง ๑๒๐ ปี ที่ว่า "ร่างกายนี้แก่หง่อมแล้ว เป็นรังของโรค มีแต่จะทรุดโทรมลงไป ร่างกายที่เน่าเปื่อยนี้ก็จะแตกดับไป เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด"[๒] หรือการที่พระพุทธเจ้าตรัสพุทธพจน์แก่อธิมานิกภิกขุ ที่สำคัญตนว่าสำเร็จแล้ว ในขณะที่พระภิกษุทั้งหลายที่กำลังดูซากศพในป่าช้าว่า "กระดูกเหล่านี้มีสีเหมือนสีนกพิราบ ถูกเขาทิ้งไว้เกลื่อนกลาด เหมือนน้ำเต้าที่ร่วงเกลื่อนกลาดในสารทกาล ความยินดีอะไรเล่าจะเกิด เพราะเห็นกระดูกเหล่านั้น"[๓] จากหลักฐานที่ปรากฏ และยกมาย่อมเป็นเครื่องสะท้อนได้เป็นอย่างดีว่า แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ต่อการมองความจริงของชีวิตผ่านร่างกาย ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพิจารณาสภาพสังขารให้เป็นองค์ประกอบของการใช้ชีวิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองสู่สภาพธรรมที่สูงขึ้น ในการพัฒนาไปสู่เป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

ข. การพัฒนาปัญญา

ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในหลายๆ กรณีจากการบริจาคร่างกาย เช่น การบริจาคจะทำให้เกิดอีกชาติมีอวัยวะไม่ครบ เป็นต้น ซึ่งเป็น

---

[๑] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๑/๗๙.

[๒] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๔๘/๗๘.

[๓] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๔๙/๗๘.

ประเด็นข้อโต้แย้งทางสังคมที่สำคัญ ดังนั้น ปัญญาหรือความรู้ จนเป็นความเข้าใจความจริงย่อมมีความสำคัญ

แนวคิดในเรื่องการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน ตามความหมาย ของพระพุทธศาสนาจะเป็นการพัฒนาปัญญาไปตามลำดับขั้น กล่าวคือ การพัฒนาปัญญาด้วย (ก) มองความจริงเป็นความจริง กล่าวคือ ร่างกายมีสภาพเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เมื่อถึงที่สุดก็จะเปื่อยสลายไป การบริจาคร่างกายย่อมสะท้อนให้เห็นความจริงข้อนี้ จะพัฒนาเป็นความเข้าใจด้วยปัญญาว่า การบริจาคย่อมเป็นประโยชน์ เป็นการเสียสละ และเป็นการสละละวางเพื่อประโยชน์แก่สิ่งอื่นที่ยิ่งกว่า (ข) การมองความจริงเป็นความเข้าใจ กล่าวคือ การเสียสละร่างกาย ย่อมเป็นความเข้าในต่อชีวิตสู่ชีวิต เมื่อมองเห็นประโยชน์อันเกิดจากการบริจาค ความเข้าใจชีวิตย่อมเป็นสิ่งที่เป็นยอดของการกระทำในทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น (ค) การพัฒนาศรัทธาเป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง กล่าวคือ บางคนบางท่านยังเข้าใจคลาดเคลื่อน จากความจริงว่าเมื่อบริจาคไปแล้ว จะทำให้อวัยวะไม่ครบ เป็นต้น ก็มีประจักษ์พยาน คือ พระพุทธเจ้าในคราวที่เป็นพระโพธิสัตว์มีการบริจาคดวงตา เมื่อเกิดมาก็ยังมีสภาพร่างกายเป็นปกติครบ ๓๒ ประการ ดังนั้นจึงแปลความได้ว่า การบริจาคร่างกายเป็นการสร้างศรัทธาที่ถูกต้อง รวมทั้งสร้างปัญญาเป็นความเข้าใจความจริงตามสภาพความจริง สรุปง่าย ๆ คือ ร่างกายที่เรามีอยู่ตอนนี้ เป็นเพียงร่างกายในชาตินี้ หมายถึงเป็นเพียงรูป ขันธ์ในปัจจุบันภพ คือภพมนุษย์เท่านั้น ถ้าในชาติต่อไปได้เกิดมาเป็นมนุษย์อีกชาติหนึ่ง ผู้ที่จะเกิดนั้นต้องอาศัยกรรมอื่นๆ มาตกแต่งให้เป็นร่างกายใหม่ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องติดพันกับเรื่องร่างกายของเราในชาตินี้แต่อย่างใด

เรื่องการบริจาคอวัยวะ หลังจบชีวิตไปแล้ว ไม่สามารถส่งผลให้เราเกิดมากลายเป็นคนพิกลพิการในชาติหน้าได้ กรรมที่ทำให้บุคคลเกิดมามีร่างกายไม่ครบ ๓๒ นั้น ส่วนมากมาจากการทำผิดศีลข้อปาณาติบาต คือทำร้ายและเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น (ง) การพัฒนาปัญญาในการมองความจริงทั้งหมด เป็นความจริงอย่างสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ใช้ปัญญาพิจารณาทานในระดับต่าง ๆ นำไปสู่การเสียสละอย่างมีศรัทธานอบน้อมต่อทานนั้น และเอาทานนั้นไปใช้พิจารณาความจริงของชีวิต โดยเฉพาะร่างกายจนเข้าสู่ความจริงของชีวิตตามเจตนาทางพระพุทธศาสนาต่อไป ดังวจนะที่ว่า **"จตูสุ ธมฺเม ฐิโต ปรโลกํ น ภาเย"**[๑] ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ๔ ประการแล้ว ไม่ต้องกลัวปรโลก" คนที่จะบริจาคร่างกายได้ แปลว่า จิตเจริญแล้ว ใกล้ถึงความเป็นอริยะชนเบื้องต้น (พระโสดาบัน) ด้วยจิตเริ่มมีการละออกจากสักกายทิฏฐิ (ไม่ต้องการร่างกายหรือยึดถือในร่างกายตนน้อยแล้ว) ถ้าหันมาปฏิบัติธรรมแบบถูกทางอีกนิดหน่อย ก็จะก้าวขึ้นสู่ภูมิธรรมชั้นอริยชนได้ ซึ่งจัดว่าเป็นไปตามแนวทางพระพุทธศาสนาในที่สุด

๓. ประโยชน์ในการสร้างทานบารมี

การทำทานจัดเป็นวิธีการสร้างความดีในทางพระพุทธศาสนาประการหนึ่ง ทั้งยังสัมพันธ์ไปถึงการสร้างบารมี ที่มีความหมายถึงการทำบุญอันยิ่ง หรือให้ยิ่งขึ้นไปอีก ดังปรากฏเป็นทัศนะในการศึกษาของบทที่ ๒ ที่ผ่านมา ซึ่งในความหมายก็คือ (ก) เป็นการส่งเสริมให้ชาวพุทธ

---

[๑] สํ.ส. (บาลี) ๑๕/๗๕/๗๐, สํ.ส. (ไทย) ๑๕/๗๕/ ๘๒. ธรรม ๔ ประการ หมายถึง มีศรัทธา เป็นผู้อ่อนโยน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทราบถ้อยคำ (ของผู้ขอ).

ได้ฝึกหัดขัดเกลา และพัฒนาตนเอง ประหนึ่งปรากฏในวัตรปฏิบัติแนวทางของพระโพธิสัตว์ที่มีการบริจาคร่างกาย ชีวิต เลือดเนื้อเพื่อเป้าประสงค์ต่อการเสียสละเป็นเบื้องต้น (ข) เป็นการพัฒนาคุณธรรมในภายในให้ยิ่งขึ้นไป (ค) เป็นการส่งเสริมทานในการสร้างทานที่ยิ่งขึ้นที่เรียกว่าบารมี เพื่อปรารถนาพุทธภูมิ หรืออุดมการณ์อันสูงสุดของพระพุทธศาสนาต่อไป (ง) เป็นการส่งเสริมคุณธรรมภายใน ให้เป็นแบบอย่างหรือต้นแบบการทำความดีในเรื่องของการสร้างทานบารมีนั้น ให้ปรากฏต่อสาธารณะ

๔. ประโยชน์อันเกิดจากการเสียสละแบ่งปัน

การบริจาคร่างกายให้เป็นทาน นอกจากเป็นการแสดงออกถึงความเสียสละแล้ว ยังเป็นวิธีทำบุญของพระโพธิสัตว์ที่แสดงความเสียสละอย่างยิ่งยวด การเสียสละย่อมมีผลเป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกันในสังคม พร้อมทั้งเป็นการอุดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางสังคม นอกจากนี้ การบริจาคร่างกายยังทำให้ผู้ที่เจ็บป่วย ที่ต้องอาศัยการสับเปลี่ยนชิ้นส่วนจากร่างกายอื่น ๆ ด้วยเทคโนโลยีทางการแพทย์ ที่สับเปลี่ยนปรับเปลี่ยน และ/หรือ ทำให้เกิดพัฒนาการทางร่างกายใหม่ และสามารถนำพาร่างกายนั้นไปปฏิบัติเพื่อประโยชน์ต่อการเข้าถึงหลักการ อันเป็นอุดมการณ์ทางศาสนา ผู้บริจาคย่อมได้รับอานิสงส์แห่งการบริจาคเสียสละนั้น ดังที่พระโพธิสัตว์ในครั้งอดีตได้กระทำพฤติกรรมเหล่านี้ยังสะท้อนถึงความเสียสละ ที่จะเป็นแบบอย่างโดยมองข้ามความเชื่อบางประการ เช่น เมื่อเกิดใหม่ จะทำให้ร่างกายไม่ครบ ๓ ประการ และ/หรือกรณีอื่นใด ที่เป็นผลต่อเนื่องอันเกิดจากการบริจาค จึงทำให้เกิดความเป็นต้นแบบต่อการเสียสละ แบ่งปัน ประหนึ่งมอบชีวิตใหม่ให้แก่ผู้ที่

เจ็บป่วยเพื่อก้าวเดินต่อไป รวมไปถึงสละแบ่งปันเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่สังคมและผู้เสียสละได้เข้าใจว่าคุณค่าของความเสียสละคือสิ่งใด เป็นต้น

ประโยชน์ต่อสาธารณะ / วงการแพทย์

การบริจาคร่างกายหรือองค์ประกอบของร่างกาย มีผลในลักษณะต่าง ๆ ตั้งแต่การฝึกหัดขัดเกลาผู้ให้ให้เสียสละตัวเอง มองเห็นความสำคัญของชีวิตอื่นอันจะเป็นผลได้จากการบริจาคร่างกาย รวมไปถึงการมองเห็นประโยชน์จากความรู้ และการเห็นความสำคัญของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าของการบริจาคหรือเสียสละ ซึ่งสามารถจำแนกได้ คือ

๑. ประโยชน์ทางวิชาการ

ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นในแวดวงการแพทย์ เพราะความรู้ทางการแพทย์ ทำให้เกิดพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ อาทิ ในอดีตเพราะสังคมไทยหรือสังคมโลกยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิวัฒนาการของโลก พร้อมทั้งความรู้ไม่ได้ทำให้เกิดเครื่องมือทางการแพทย์ หรือยา หรือองค์ความรู้ใดในการรักษาโรค จึงทำให้มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโรคในอดีตจำนวนมาก ดังเหตุการณ์ในครั้งพุทธกาลที่เกิดโรคระบาด[๑] จนต้องทำให้ผู้คนอพยพหนี และเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก[๒] รวมไปถึงใน

---

[๑] วิ.มหา. (ไทย) ๔/๘๘/๑๔๒.

[๒] ดังกรณีที่ปรากฏในธรรมบทเรื่องกุมภโฆสกะเศรษฐี (ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๓๒-กุมภโฆสกวัตถุ) และนางสามาวดีที่บ้านเมืองเกิดโรคติดต่อระบาด มีประชาชนพลเมืองล้มตาย จึงเกิดการอพยพหนีตาย (ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๑/๓๑ สามาวตีวัตถุ) เมืองเวสาลี เกิดโรคระบาดอย่างรุนแรง พระพุทธเจ้าจึงเสด็จไปโปรด และทรงแนะนำให้สวดมนต์ จนเป็นเป็นที่มาของความเชื่อต่อการทำน้ำมนต์ครั้งแรกในประวัติพุทธศาสนา (ขุ.ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑-๑๘/๙-๑๔.

ประวัติศาสตร์โลกที่มีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดกาฬโรค[๑] หรือในสังคมไทยเราเอง ในอดีตก็จะพบว่า โรคระบาด โรคห่าอหิวาตกโรค ได้คร่าชีวิตผู้คนจำนวนมาก[๒] ดังนั้นความรู้หรือความรู้ทางการแพทย์ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการหาวิธีการแก้ไข ป้องกันปัญหาที่มาพร้อมกับพัฒนาการของโรคภัยไข้เจ็บในลักษณะต่าง ๆ การบริจาคร่างกายจึงเท่ากับการส่งเสริมให้เกิดการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของโรค เพื่อนำไปสู่การแสวงหาความรู้ต่อการป้องกัน หรือหาองค์ความรู้ทางด้านยาในการแก้ไขป้องกันโรคที่กำลังเกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

---

[๑] ในช่วง ค.ศ ๑๓๔๘ และ ๑๓๕๐ ยุโรปเคยเกิดโรคระบาดอย่างรุนแรง ที่เรียกว่า "กาฬโรค (Black Death หรือ Black Plague หรือ Bubonic Plague) กาฬโรคเริ่มเกิดขึ้นในแถบตะวันตกเฉียงใต้ และตอนกลางของเอเชีย และแพร่กระจายเข้าไปที่ยุโรป มียอดผู้เสียชีวิตจากทั่วโลกรวมแล้วประมาณ ๗๕ ล้านคน และในจำนวนประมาณ ๒๐ ล้านคน เกิดขึ้นที่แถบยุโรป จากเหตุการณ์กาฬโรคระบาดในยุโรปทำให้ชาวยุโรปเสียชีวิตไปร่วม ๒/๓ ของประชากรชาวยุโรปทั้งหมด รายละเอียดใน Austin Alchon, Suzanne, **A Pest in the Land : New World Epidemics in a Global Perspective,** (New Mexico : University of New Mexico Press, 2003), p. 21.

[๒] เหตุการณ์โรคระบาด "อหิวาตกโรค" ระบาดในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ ๓ ในช่วง พ.ศ. ๒๓๖๓ ทำให้มีผู้คนเสียชีวิตจำนวนมาก ในพงศาวดารให้ข้อมูลว่า "เริ่มตั้งแต่ปีมะโรง เดือน ๗ ขึ้น ๖ ค่ำ (ตรงกับวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๓) ในระยะ ๘ วัน มีผู้คนตายไปถึงจำนวน ๓ หมื่นคน (กรุงเทพฯ ขณะนั้นมีคนทั้งหมด ๙ หมื่นคน) ศพที่เอาไปทิ้งป่าช้าที่วัดสระเกศ วัดสังเวชวิศยาราม ที่บางลำพู วัดบพิตรพิมุข วัดปทุมคงคา และวัดอื่น ๆ นั้น มากมายก่ายกอง ฟืนเผาไม่ทัน ดูรายละเอียดเกี่ยวกับพัฒนาการทางการแพทย์ใน มัลคอล์ม สมิธ, หมอฝรั่งในวังสยาม = A Physician at the Court of Siam, พิมาน แจ่มจรัส แปล, (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, ๒๕๕๑),

๒. ประโยชน์ทางการแพทย์

ในทางการแพทย์การบริจาคร่างกาย มีประโยชน์มาก ดังทัศนะของนายแพทย์ สมพนธ์ บุณยคุปต์[๑] ที่ว่า

วงการแพทย์ได้มีวิวัฒนาการมาตามลำดับ ผู้ป่วยด้วยโรคบางชนิดที่ในอดีตไม่มีหนทางรักษาใด ๆ นอกจากนับวันรอวันตาย เช่น ภาวะไตวาย ตับวาย หัวใจวาย ปอดไม่ทำงาน สมองตาย ไขกระดูกไม่ทำงาน ซึ่งมีสาเหตุของโรคต่าง ๆ กัน ถ้าเกิดในคนสูงอายุมาก ๆ คงจะไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะเป็นวัย "ไม้ใกล้ฝั่ง" ซึ่งไม่ช้าก็จะล้มหายตายจากโลกนี้ไป แต่ถ้าภาวะเหล่านี้เกิดแก่เด็กหรือวัยหนุ่มสาวที่ในสภาพร่างกายส่วนอื่นยังปกติ ชีวิตห่างจากจุดจบโดยธรรมดามากนัก เป็นวัยที่ยังจะทำประโยชน์ให้แก่โลก แก่ประเทศชาติ แก่สังคม และแก่ครอบครัวได้อีกมาก จะเป็นเรื่องที่น่าเสียดายถ้าแก้ไขอะไรไม่ได้ จึงทำให้วงการแพทย์พยายามหาหนทางแก้ไขด้วยวิธีต่าง ๆ แต่มักทำได้ชั่วคราว โอกาสที่จะแก้ไขได้ถาวรหรือยืนยาวเป็นเวลานาน ได้แก่ การเปลี่ยนและปลูกถ่ายอวัยวะต่าง ๆ นับเป็นเวลาหลายปีที่วงการแพทย์ของโลกได้พัฒนาเทคนิคต่าง ๆ รวมทั้งจัดหายาที่จะใช้ร่วมเพื่อให้อวัยวะของผู้อื่นใช้การในเจ้าของใหม่ได้นานและดีที่สุด

---

[๑] นายแพทย์ สมพนธ์ บุณยคุปต์ **"การบริจาคร่างกายเพื่อให้ชีวิตอื่น"** [สื่อออนไลน์] แหล่งที่มา http://www.vichaiyut.co.th/jul/31_02-2548/31_02-2548_P21-22.pdf (๓๐ มิ.ย. ๒๕๕๔).

๓. การบริจาคร่างกายเพื่อการศึกษาแพทย์

นอกจากการบริจาคอวัยวะอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วเช่น ตับ ไต หัวใจ ปอดแล้ว การบริจาคทั้งร่างกาย ก็มีความสำคัญยิ่ง เป็นการสร้างประโยชน์ทั้งด้านวิชาการ ด้านสาธารณสุข ด้านจริยธรรม และการสร้างเสริมสังคมอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ดีต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะในการศึกษาทางการแพทย์ บุคลากรทางการแพทย์จำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากร่างกายของมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการรักษาผู้ป่วยในอนาคต การศึกษาจากร่างกายใช้ประโยชน์ในหลานกรณี อาทิเช่น

๑. เพื่อใช้ในการศึกษานิสิตแพทย์
๒. เพื่อใช้ในการศึกษาของแพทย์เฉพาะทาง
๓. เพื่อใช้ในการศึกษานักศึกษาของพยาบาล
๔. เพื่อใช้ในการศึกษาของนิสิตเทคนิคการแพทย์
๕. เพื่อใช้ในการศึกษาของนักศึกษารังสีเทคนิค
๖. เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยทางการแพทย์
๗. เพื่อใช้ในการจัดทำพิพิธภัณฑ์กายวิภาคศาสตร์[๑]

ดังนั้น ประโยชน์ในทางการแพทย์มองไปถึงประโยชน์เป็นรายกรณีของร่างกายที่สามารถปรับเปลี่ยนด้วยเทคโนโลยีทางการแพทย์ รวมไปถึงวิธีวิทยาที่เกิดจากความรู้เฉพาะต่อการนำองค์ประกอบในร่างกายจากคนหนึ่งไปสู่คนหนึ่ง เพื่อยืดอายุการใช้งาน หรือปรับเปลี่ยนให้เกิดผล เช่น การเปลี่ยนไต การเปลี่ยนแก้วเลนตา เป็นต้น ซึ่งสามารถ

---

[๑] ที่มา ข้อมูลออนไลน์ http : www.chulalong...index.phpM = 12, (๑๐ มี.ค. ๒๕๕๕).

ให้รายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมได้ คือ เปลี่ยนเฉพาะตาดำ การผ่าตัดเปลี่ยนดวงตา คือการเปลี่ยนกระจกตาดำ (หรือเรียกว่า ตาดำ หรือกระจกตา) กระจกตาเป็นที่อยู่ส่วนด้านหน้าตรงกลางตา ส่วนที่ใสไม่มีสี รูปร่างและขนาดของพระจกตาเปรียบได้กับหน้าปัดนาฬิกา ทำหน้าที่ให้แสงผ่านเข้าไปในลูกตา และทำให้ลูกตาคงรูปร่างอยู่ได้ การผ่าตัดเปลี่ยนดวงตาไม่ใช่เปลี่ยนทั้งลูกตา เปลี่ยนเฉพาะผิวของกระจกตาเท่านั้น เพราะฉะนั้นผู้ที่ตาเหล่ ตาบอดสี ตาบอดมาหลายปี สามารถอุทิศตาได้ เพราะตาดำหรือกระจกตายังดีอยู่[๑]

ก. อวัยวะที่ยังใช้ประโยชน์ได้

พัฒนาการทางการแพทย์ทำให้เกิดการปลูกถ่ายและเปลี่ยนอวัยวะในร่างกายของมนุษย์ที่สามารถถ่ายเทจากคนหนึ่งไปสู่คนหนึ่งได้ในมุมหนึ่งจัดเป็นพัฒนาการความรู้ทางการแพทย์ เมื่อถึงที่สุดการเปลี่ยนถ่ายอวัยวะก็ต้องไปสัมพันธ์กับการใช้อวัยวะอื่นที่สับเปลี่ยนเข้ามาซึ่งในวงการแพทย์มีพัฒนาการจนกระทั่งสามารถเปลี่ยนถ่ายและนำไปใช้ทดแทนกันได้ในบางกรณี จากการบริจาคอวัยวะของผู้ประสงค์บริจาคหรือการแสดงเจตจำนงในการบริจาคร่างกายในกรณีที่ผู้ป่วยจะสิ้นอายุไขเพื่อประโยชน์ต่อผู้ป่วยที่อาจมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนถ่ายอวัยวะ ซึ่งไม่ใช่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือการค้าขาย หรือตอบสนองด้วยมูลค่า ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นจะเท่ากับไปส่งเสริมให้เกิดการค้า "มนุษย์"

---

[๑] ข้อมูลทางออนไลน์ จาก อ.วัน /orawant@hotmail.com. (๒ ก.ค. ๒๕๔๕ / ๑๒ : ๔๖ : ๒๖ น.)

หรือชิ้นส่วน เท่ากับขาดเจตนารมณ์ของการให้ทาน[๑] รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดระบบทุนเมตตา ที่ไม่ได้เป็นไปตามเจตจำนงของการให้ หรือการบริจาค

๑) ประโยชน์ทางการแพทย์ ทำให้เห็นพัฒนาการของวงการแพทย์ในภาพกว้าง คือ เห็นพัฒนาการของความรู้ เทคโนโลยี การศึกษาในองค์รวมของวงการแพทย์ อันเกิดประโยชน์โดยตรงต่อการศึกษาร่างกาย การมีเครื่องช่วยส่งเสริมความรู้ทั้งในส่วนของผู้ศึกษา หมอ นักศึกษาแพทย์ และอุปกรณ์เครื่องรู้ต่อความเป็น "โรค" นั้น ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจทั้งสาระบบต่อวงการแพทย์ ทั้งยังช่วยให้หมอแพทย์ได้ใช้ความรู้จากวิชาการแพทย์ในการมองโครงสร้างในองค์รวมต่อประชาชาติและมนุษย์ชาติได้

๒) ประโยชน์ทางความรู้ การบริจาคร่างกายและอวัยวะให้เป็นทานในเบื้องต้น อย่างน้อยก็เป็นการยืนยันความรู้ในเรื่องของทาน ที่ทำให้เห็นว่าทาน ที่แปลว่าการเสียสละ สามารถทำได้ทั้งสิ้น โดยเริ่มตั้งแต่ใจ วาจา และกาย จนมีผลเป็นการบริจาคร่างกาย เมื่อนักศึกษาแพทย์ได้รับร่างกายก็เอาร่างกายไปศึกษาในเชิงสรีรวิทยา จนได้ความรู้ในเชิงกายวิภาคและนำไปสู่การแสวงหาความรู้เพื่อเข้าใจ ป้องกัน และรักษาโรคอันเกิดสมมติฐานของการศึกษาจากกร่างกายที่ได้รับบริจาคมา นักศึกษา / หมอ เมื่อได้รับความรู้ก็นำความรู้มาพัฒนาต่อเป็นความรู้

---

[๑] ดูแนวคิดเรื่องจริยธรรมทางการแพทย์ต่อการตอบสนองเป้าหมายทางการแพทย์ใน พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์,** (กรุงเทพ-มหานคร : กองทุนวุฒิธรรม เพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒๔-๓๕๒.

ยิ่งขึ้นไปในการพัฒนาการ พัฒนาการป้องกันโรค หรืออื่นใดที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการแพทย์ ก็ย่อมเป็นประโยชน์ทั้งในส่วนของความรู้เฉพาะหน้า และต่อความเข้าใจในแนวคิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ ศาสนา ความเชื่อด้วย

๓) ประโยชน์จากการเสียสละ / สงเคราะห์ซึ่งกันและกันในฐานะมนุษย์ การมองเรื่องความเสียสละ ประหนึ่งจะเป็นเครื่องระลึกเตือนว่าความเสียสละจากคนหนึ่งทำให้มีอีกคนหนึ่ง พร้อมกันนั้นผู้ได้รับการปลูกถ่ายอวัยวะ ย่อมตระหนักว่าเรามีส่วนหนึ่งของคนอีกหนึ่งที่เสียสละให้ ย่อมเป็นเครื่องเตือนให้เห็นถึงคุณค่าของการเสียสละ "บริจาค-ทาน" ที่ทำให้เขาได้ยืดอายุการใช้งานต่อสังขารร่างกาย พร้อมกันนั้นก็ทำให้เขาเหล่านั้นได้มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงประโยชน์ที่เขาจะทำให้กับคนอื่นตามคุณค่าของการเสียสละที่เขาได้รับมา

๔) ประโยชน์จากการปลูกถ่ายอวัยวะให้ คือ ถ้าบุคคลเหล่านั้นเป็นบุคคลที่ทำประโยชน์ให้มนุษย์และสังคม ก็จะทำให้เขามีเวลาที่เหลือจากการปลูกถ่ายหรือได้รับอวัยวะจากการบริจาคไปใช้ในการเปลี่ยนถ่ายให้เขามีศักยภาพทางร่างกายเขามีประสิทธิภาพเท่าเดิม หรือเพิ่มมากขึ้นก็แปลว่าเขาจะสามารถสร้างประโยชน์ ทำงานเพื่อสังคมหรือส่วนรวมได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ประหนึ่งยืดอายุ หรือเพิ่มเวลาในการใช้งานให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น

โทษจากการบริจาคร่างกาย

โทษที่คาดว่าจะเกิดจากการบริจาคร่างกาย หรือการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับร่างกาย อาจสัมพันธ์ไปถึงแนวคิดทางศาสนาความเชื่อ

สังคม และเศรษฐกิจ ที่เป็นปัญหาต่อเนื่องทั้งสะท้อนถึงความเป็นไปได้และไม่ได้ ซึ่งอาจจำแนกได้ ดังนี้

๑. **ปัญหาทางจริยธรรม** หมายถึง ปัญหาของการได้มาซึ่งร่างกายในทางที่ไม่ถูกต้องทั้งศีลธรรมและกฎหมาย กล่าวคือ การบริจาคร่างกายให้เป็นทานส่วนหนึ่งจะเป็นเหตุผลให้เกิดการค้ามนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาการค้ามนุษย์เป็นสิ่งต้องห้ามไม่ควรกระทำ[๑] รวมทั้งจะเป็นอาชญากรรมจากชิ้นส่วนของร่างกาย มีการค้าขายชิ้นส่วนของร่างกาย

> *มีข้อมูลว่า คนไทยเป็นจำนวนมากที่ต้องการไตเพราะเป็นโรคไตเรื้อรัง ต้องล้างไตเป็นประจำ ซึ่งสิ้นเปลืองมาก และสุขภาพมิได้เป็นเช่นคนปกติ* ***ถ้าเขาได้รับไตมาเปลี่ยนเพียงข้างเดียวจะทำให้เขาได้ชีวิตใหม่*** *หลายคนต้องดิ้นรนไปต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศจีน ซึ่งมีไตมาก จากพวกนักโทษที่ถูกประหาร แต่ผลที่ได้จากการปลูกถ่ายไต ไม่สู้ดีนัก มักจะมีโรคบางอย่างติดมาด้วยทำให้อายุไม่ยืนยาว ถ้ามองในแง่กรรม คงจะไม่ดีนัก เพราะเจ้าตัวเขาไม่ได้ให้ แต่ราชการไปบังคับเอาของเขามา จิตเขาก็มีทุกข์จากการถูกคุมขังอยู่แล้ว เรื่องที่ทำให้เป็นมลทินแก่วงการแพทย์ของเรา คือการที่มีการฟ้องร้องเรื่องลักขโมยไต*

---

[๑] การค้าขายมนุษย์ หรือชิ้นส่วนอวัยวะมนุษย์ เป็นอาชีพต้องห้ามของชาวพุทธ ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง.แมส.โปรดักส จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๕. อ้างจาก องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๓๓.

หรือเอาไตไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต รวมทั้งการตัดสินว่าสมองตายและนำอวัยวะไปใช้โดยไม่ถูกต้อง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นจริงหรือไม่ แต่ทำให้เกิดรอยด่างใน วงการแพทย์เปลี่ยนอวัยวะผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงต้องระมัดระวังทำให้ถูกต้องและใสกระจ่างทุกกรณี จะได้ไม่เป็นข่าวดังที่ทำความเสื่อมเสียให้แก่วงการแพทย์

ปัญหาอาชญากรรมทางร่างกาย ที่มีเป้าหมายเพื่อการรักษาหรือเปลี่ยนอวัยวะ ในทางการแพทย์อาจสามารถแก้ไขได้ แต่เมื่อสัมพันธ์กับแนวคิดในเรื่องจริยธรรมทางศาสนา อาจหมายถึงการเบียดเบียน การแย่งชิง สิ่งที่ผู้อื่นไม่ได้มีเจตนาสละ จึงเท่ากับเป็นอาชญากรรมที่มาพร้อมกับร่างกาย หรือการนำร่างกายไปใช้ให้ประโยชน์ในทางการแพทย์

๒. ปัญหาจากโรคติดต่อ หมายถึง เมื่อมีการเปลี่ยนถ่ายอวัยวะอาจเป็นเหตุให้ได้รับเชื้อโรคที่มาพร้อมกับอวัยวะ กล่าวคือ มีรายงานผลว่าร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้ร่างกายนั้นไม่มีประสิทธิภาพด้วยสาเหตุของประสิทธิภาพของอวัยวะที่เปลี่ยนถ่ายมา กับโรคบางกรณีที่เป็นมาแต่เจ้าของร่ายกายเดิม เป็นต้น

๓. ปัญหาประสิทธิภาพของอวัยวะ กล่าวคือ อวัยวะของร่าง-กายที่จะใช้ประโยชน์ของร่างกาย อาจด้วยระบบพันธุกรรม สุขภาพของอวัยวะที่เปลี่ยนถ่าย การดูแลรักษาก่อนที่จะได้รับการเปลี่ยนถ่ายล้วนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอวัยวะภายในร่างกายทั้งสิ้น ซึ่งย่อมส่งผลต่อสุขภาพของอวัยวะที่เกิดขึ้นในขณะนั้นว่ามีสภาพอย่างไร มีลักษณะอย่างไร เป็นต้น

๔. ปัญหาในเชิงทัศนะ/มุมคิด หมายถึง การที่ผู้เปลี่ยนอวัยวะจะเข้าใจต่อชีวิต หรือไม่เข้าใจชีวิต กล่าวคือ การใช้อวัยวะผู้อื่นมาต่อชีวิตตัวเองด้วยเทคนิคทางการแพทย์ที่เจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งที่กระทำได้ แต่ในมุมหนึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้อีกชีวิตหนึ่งมองชีวิตอื่นเป็นเพียงเครื่องมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเจ้าของอวัยวะไม่ยินยอม ดังนั้นจึงต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เพราะมิฉะนั้นจะเป็นการเอาเปรียบ เบียดเบียนชีวิตอื่น ร่างกายอื่นที่แม้ผู้เป็นเจ้าของร่างกายจะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม การได้มาโดยไม่ได้เกิดจากเจตนาจะให้ของผู้เป็นเจ้าของอวัยวะ ดังมีรายงานว่ามีการใช้ไตจากศพของนักโทษประหารในประเทศจีนเป็นต้น ซึ่งเท่ากับว่าผู้จะใช้อวัยวะของผู้อื่น จะทั้งผู้เปลี่ยนให้ ผู้รับการเปลี่ยน มีเจตนาเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ซึ่งในทางการแพทย์จัดเป็นอาชญากรรมที่ต่อเนื่องไปถึงการซื้อขายอวัยวะ หรือชิ้นส่วนของร่างกาย ดังนั้นเจตนารมณ์ของการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน จัดเป็นทานในทางพระพุทธศาสนาเป็นการบำเพ็ญความดี เป็นบารมีอย่างหนึ่ง ต้องไม่มองเห็นมนุษย์อื่นเป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งในการต่อชีวิตให้กับตนเองเท่านั้น

๕. บริจาคร่างกายกับความเชื่อทางสังคมในสังคมปัจจุบัน มีความเชื่อและมีคำถามในปัญหาทางจริยธรรมหลายประการ เช่น

ก. บางคนมีความเชื่อว่า ถ้าให้อวัยวะเขาไปแล้วในชาตินี้เกิดมาชาติหน้าจะมีอวัยวะไม่ครบ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ตอบว่าอันนี้ไม่จริงเลย มีแง่พิจารณา ๒ อย่างด้วยกัน คือ ๑. ในแง่คัมภีร์แสดงว่า พระพุทธเจ้า เมื่อเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงบริจาคนัยน์ตา (พระเจ้าสีวิราช) ก็เป็นเหตุให้พระองค์ได้สมันตจักษุ คือมีพระเนตรหรือดวงตาที่เป็นพิเศษสุดของพระพุทธเจ้า ซึ่งเราแปลว่าเป็นดวงตาซึ่งมองเห็นโดย

รอบ ไม่ใช่ดวงตาที่เป็นวัตถุอย่างเดียว แต่หมายถึงดวงตาทางปัญญาด้วย ในแง่พระคัมภีร์สนับสนุนชัดเจนว่าชาติหน้ามีแต่ผลดี ๒. ในแง่เหตุผล ที่เข้าใจว่าบริจาคอวัยวะแล้ว เกิดมาอวัยวะจะบกพร่อง เหตุผลที่ถูกต้องไม่ใช่อย่างนั้น เราต้องมองว่าชีวิตที่เกิดมานี้ จิตใจเป็นส่วนสำคัญในการปรุงแต่งสร้างสรรค์ อย่างเราเป็นอยู่ทุกวันนี้ ถ้าเรามีเมตตาคิดดีปรารถนาดีต่อผู้อื่น ยิ้มแย้มแจ่มใส ต่อไปหน้าตาเราจะถูกปรุงแต่งให้แจ่มใสเบิกบาน ในทางกลับกัน ถ้าเราคิดร้ายต่อผู้อื่น มักโกรธ อยากจะทำร้ายรังแกเขาอยู่เรื่อย หน้าตาก็จะบึ้งตึง เครียด หรือถึงกับดูโหด-เหี้ยม นี้เป็นผลมาจากสภาพที่เคยชินในชีวิตประจำวันแม้แต่ในชาติปัจจุบันนี้เอง การบริจาคทำให้จิตใจแจ่มใส การคิดโกรธผู้อื่นทำให้ใจขุ่นมัว แม้ผลในปัจจุบันก็มีแต่ความขุ่นมัว...เมื่อหน้าตาในชาติปัจจุบันยังไม่สามารถทำให้ดีได้ ก็จะเป็นผลในชาติหน้าด้วย แต่ถ้ามีจิตใจแจ่มใสเบิกบานอยู่เสมอ ก็เป็นผลให้เกิดเป็นคนมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ นี้เป็นขบวนการกฎแห่งกรรม หรือกรรมธรรมชาตินั่นเอง การบริจาคอวัยวะจึงไม่ขัดกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือกฎแห่งกรรม มีแต่เหตุผลในทางสนับสนุน[๑]

ข. การบริจาคอวัยวะ ร่างกายจะมีผลทำให้พิการ เหมือนพระจักขุบาลเถระตาบอด[๒] หรือไม่ เพราะเคยตาบอดติดต่อกันมาหลายภพชาติ ผู้บริจาคบางคนจึงกลัวว่าบริจาคอวัยวะดวงตาไปแล้วจะทำให้เกิดมาเป็นคนตาบอด ความจริงเรื่องพระจักขุบาลเถระนั้นที่ท่านตาบอด

---

[๑] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **การแพทย์ยุคใหม่ ในพุทธทัศน์,** หน้า ๙๑-๙๔.

[๒] ขุ.ธ.อ. (บาลี) ๑/-/๑๖-๑๗.

ติดต่อกันมานาน เป็นเพราะผลกรรมในอดีตของท่าน ที่เคยมีเจตนาวางยาให้หญิงชราคนหนึ่งให้ตาบอด ท่านทำด้วยความโกรธ ที่รักษาดวงตาของนางหายแล้วแต่นางบอกว่ายังไม่หาย เพียงเพื่อจะไม่ต้องการเสียค่ารักษา ท่านจึงมีเจตนาในทางทำร้าย ได้ให้ยาขนานใหม่ทำให้ตาบอด หมอจักขุบาลจึงได้รับผลแห่งกรรมนั้นตลอดมา อย่างนี้เป็นเพราะเจตนาในทางร้าย จึงไม่เกี่ยวกับชาติปัจจุบันว่าบริจาคอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งออกไป ในเรื่องนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า
มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ
ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย
เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป
เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น[๑]

ค. การบริจาคอวัยวะ ร่างกายมีโทษต่อตนเองหรือคนอื่นหรือไม่ การบริจาคไม่มีโทษต่อตนเองและคนอื่น แต่มีประโยชน์ต่อตนเองที่ได้บริจาคทานชั้นสูง ที่เรียกว่า อุปบารมี และอวัยวะที่บริจาคแล้วก็เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ได้รับบริจาคไปแล้ว เหมือนได้ชีวิตใหม่

ง. ปัญหาทางชีวจริยศาสตร์ (bioethics)[๒] หมายถึง การพิจารณาชีวิตในแง่มุมของจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นความเจริญก้าวหน้าทาง

---

[๑] ขุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑/๑, ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑/๑, ขุ.ธ.อ. (บาลี) ๑/-๑๗.

[๒] แหล่งที่มาวารสาร @ll BIOETHIC ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๗. http: www.bioethics.or.th/bioethichnology-th/newsdetail.asp?id = 3501. (๙ มีนาคม ๒๕๕๕).

วิทยาศาสตร์ เช่นการโคลน (cloning) การวิจัยเซลล์ต้นกำเนิด (stem cell) แม้จะมีการทำได้บ้างในสัตว์พวกแกะ โค กระบือ หนู แต่ในการโคลนมนุษย์แต่ละประเทศยังไม่ยอมอนุญาตให้ทำ เพราะเกรงปัญหาจะเกิดตามมาอีกหลายประเด็น ส่วนการวิจัยเซลล์ต้นกำเนิดนั้นมีกว้างขวาง เป็นการวิจัยเพื่อนำบางส่วนที่เพาะได้ไปใช้เป็นยารักษาโรค หรือช่วยเสริมให้สุขภาพแข็งแรงขึ้น ยังใช้ตัวอ่อนที่แต่การผสมกันของเชื้อผู้ชายและไข่ของผู้หญิง ในกรณีนี้ยังไม่มีปัญหาทางกฎหมาย แต่มีปัญหาทางจริยธรรมว่าควรหรือไม่ควร ว่าเป็นการฆ่ามนุษย์หรือไม่ และถ้าใช้เซลล์อวัยวะส่วนอื่นของร่างกายไปทำก็จะไปถือว่าเป็นขโมยแต่อย่างใด เพราะเซลล์นั้นมีจำนวนมากในร่างกายมนุษย์ใช้เพียงเซลล์ตามผิวหนังร่าง-กาย ก็สามารถทำได้ ซึ่งถ้าเจ้าของจะบริจาคให้ก็ไม่ได้รู้สึกเกิดความสูญเสียหรือน่ากลัวแต่อย่างใด จึงไม่เป็นปัญหาในการบริจาคอวัยวะเหล่านั้น มีเพียงเรื่องจริยธรรมว่าควรหรือไม่เท่านั้น เพราะบางครั้งเซลล์เหล่านั้นก็สามารถทำให้เป็นสิ่งมีชีวิตขึ้นมาได้ ในสิ่งเหล่านี้ถ้ามีชีวิตแต่ยังไม่มีวิญญาณเข้าไปอาศัย ก็ยังไม่มีความผิดฐานฆ่ามนุษย์ ตามที่บัญญัติไว้ในศีลแต่อย่างใด

เหตุเนื่องด้วยเจตนารมณ์ในการบริจาคร่างกาย ตามหลักการทางพระพุทธศาสนามุ่งการเสียสละเป็นสำคัญ และให้มองตามสภาพของความเป็นจริงว่าสภาพร่างกายมีความเปลี่ยนแปลงไปเมื่อถึงที่สุด แต่เมื่อสามารถสละให้เป็นทานได้ ก็แปลว่าร่างกายเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนให้ชีวิตมนุษย์สามารถทำความดีได้ รวมถึงการทำความดีด้วยการบริจาคร่างกายด้วย ดังนั้นถ้าผู้ใช้ผู้บริจาคขาดความเข้าใจต่อเจตนารมณ์ของทานดังกล่าว ก็จะเป็นผลเสียมากกว่าเป็นผลดี พร้อม

กันนั้นพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนในเรื่องการค้ามนุษย์ ผู้วิจัยเชื่อว่าคงหมายรวมไปถึงชีวิต ร่างกายและชิ้นส่วนของร่างกายของความเป็นมนุษย์ด้วยเช่นกัน

เมื่อกล่าวโดยสรุป การบริจาคร่างกายให้เป็นทาน เป็นได้ทั้งอามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน มีประโยชน์ดังนี้ คือ (๑) เป็นการพัฒนาตนตามหลักของการให้ทานในทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นผู้เสียสละแบ่งปัน เป็นแบบอย่างต่อการเสียสละ (๒) เป็นการบำเพ็ญทานที่ยิ่งกว่าทานธรรมดา (๓) ได้บำเพ็ญบารมีเพื่อการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นพระโพธิสัตว์ อาจหมายถึงการปรารถนาพุทธภูมิหรือพุทธภาวะต่อไป (๔) นอกจากนี้ผลของการให้ทานยังจะนำไปเป็นประโยชน์ต่อชีวิตอื่นผู้อื่นทั้งในส่วนของผลได้จากร่างกาย และชีวิต ที่จะได้ประโยชน์จากการเสียสละในส่วนต่าง ๆ (๕) ได้ประโยชน์จากการพิจารณาร่างกายบนฐานของความเป็นจริงที่มีการแปลงเปลี่ยนตลอดเวลา ประหนึ่งให้มองความจริงของชีวิต เพื่อประโยชน์ที่ชาวพุทธจะไม่มัวเมาประมาทต่อชีวิตตามสัจจะความจริงทางพระพุทธศาสนา (๖) การพัฒนาความรู้ทางการแพทย์จากสิ่งที่ได้จากการศึกษาหาความรู้ เป็นการพัฒนาปัญญาในเชิงประจักษ์และปัญญาญาณที่ยิ่งขึ้นไป เพื่อประโยชน์ต่อการรักษาและศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ดังนั้น ประโยชน์ของการบริจาคร่างกายย่อมสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า และประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นหลักการและหลักปฏิบัติด้วยเช่นกัน

บริจาคร่างกายต้องพัฒนาไปสู่ปัญญา และอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาได้

แนวคิดเรื่องบริจาคร่างกายให้เป็นทาน เป็นแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาที่มีการยอมให้สละร่างกายเพื่อเป็นทาน เป็นการแบ่งปันสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน และการบำเพ็ญบารมีเพื่อไปสู่การเป็นพระโพธิสัตว์ และในเวลาเดียวกันพระพุทธศาสนาก็มองว่าร่างกายเป็นเพียงธรรมชาติที่ถูกขับเคลื่อนจากช่วงเวลาหนึ่งไปสู่ช่วงเวลาหนึ่ง ดังนั้นการบริจาคร่างกายจึงเป็นทั้งแนวคิด อุดมการณ์ที่เป็นวิธีการในการพัฒนาองค์คุณธรรมภายในตามหลักพระพุทธศาสนา และในการศึกษาวิจัยนี้มุ่งไปที่ศึกษาแนวคิดการบริจาคร่างกายให้เป็นทานในพระพุทธศาสนา รวมทั้งประโยชน์และโทษของการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน ซึ่งได้ข้อสรุปในองค์รวม ได้ดังนี้

๑. ทานในพระพุทธศาสนา เป็นวิธีการทำบุญที่มีเป้าหมายเพื่อผลแห่งบุญ เริ่มตั้งแต่ระดับการสละแบ่งปันวัตถุสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ อันพึงให้ได้ที่เรียกว่า *วัตถุทาน* รวมไปถึงพัฒนาเป็นการแสดงเจตนาแห่งความรู้เพื่อให้นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพจิต ความคิด และชีวิตที่เรียกว่า *ธรรมทาน* แม้ให้ยิ่งยวดขึ้นไปก็จัดเป็นธรรมทานที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญที่เรียกว่าอภัยทานในที่สุด โดยผลแห่งทานตามแนวทางพระพุทธศาสนามองว่าเป็นวิธีการทำดี ทั้งยังมีผลเป็นการเกื้อกูลสงเคราะห์กันเป็นสำคัญต่อสังคมในฐานะมนุษย์จะสามารถกระทำได้

๒. แนวคิดการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน หลักการที่สำคัญคือ “การสละ” แนวคิดที่ปรากฏในการบริจาคร่างกายเป็นสำคัญ คือ (ก) เห็นประโยชน์จากการสละ ในการพัฒนาคุณธรรมภายในตัวเอง

ไม่มีความรู้สึกหวงแหนเสียดายในการสละนั้น (ข) เห็นความยากลำบากของผู้อื่นเป็นสิ่งที่พึงให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ (ง) เป็นการบำเพ็ญ บารมีตามแนวทางของพระโพธิสัตว์ที่จะมีเป้าหมายเพื่อการไปเกิดใน พุทธภูมิหรือภพภูมิอันเป็นการพัฒนาองค์คุณธรรมภายใน ดังนั้นการบริจาคร่างกายจึงจัดเป็นทานและวิธีการทำบุญในทางพระพุทธศาสนา

๓. **ความเชื่อต่อการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน** เป็นเครื่อง-หมายการทำดีตามกรอบทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ความเชื่อเช่นทำเป็นบุญ ทำให้อวัยวะครบ หรือขาดเมื่อไปเกิดในชาติต่อไป มีผลและไม่มีผลต่อการกระทำการบริจาคร่างกาย แต่ในแนวคิดหนึ่งที่ปรากฏชัดเจนก็คือ การบริจาคร่างกายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการทำความดีตามแนวพระโพธิสัตว์ที่หมายถึงการบริจาคย่อมมีผลเป็นนวัตกรรมความดีทางศาสนาต่อสังคมในภาพรวมด้วยเช่นกัน

๔. **ประโยชน์ของการบริจาคร่างกาย** จะเกิดขึ้นทั้งในส่วนของวงการแพทย์ และวิชาการ ที่จะได้ประโยชน์จากร่างกายหรืออวัยวะ (ก) สามารถนำไปทำประโยชน์ได้ตามลักษณะเฉพาะของสิ่งที่ได้อย่างแท้จริง อันเป็นไปตามแนวทางของผู้ให้ ผู้ใช้ และเทคนิคทางการแพทย์ (ข) เป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการแพทย์จากสิ่งที่ควรรู้แก่ผู้เรียนผู้สอน ผู้ใช้ร่างกายเพื่อการศึกษาด้วย

๕. **การบริจาคร่างกายให้เป็นทาน** ไม่จัดเป็นโทษทั้งในทางพระพุทธศาสนาและการแพทย์ ถ้าการบริจาคนั้นเป็นไปโดยความสมัครใจ มีเจตนาที่หวังผลเป็นความดี ที่เสียสละบนพื้นฐานของความปรารถนาดีให้ผู้ที่จะได้รับผลจากการบริจาคได้ความสุขทั้งการยืดอายุและความรู้ รวมทั้งผู้มีส่วนต่อการสับเปลี่ยนเป็นไปตามครรลองแห่ง

"จริยธรรม" การบริจาคร่างกายจะเป็นโทษก็ต่อเมื่อมีเจตนากระทำผิดจากการใช้ชิ้นส่วนของร่างกายให้เป็นไปในทางที่เป็นโทษ โดยมีการนำชิ้นส่วนร่างกายไปใช้ในทางการค้าพาณิชย์ที่มีเป้าหมายเพื่อการเบียดเบียน ทำร้าย หรือเข่นฆ่าผู้อื่น ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เป็นประโยชน์และก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งจะกลายเป็นการค้ามนุษย์และค้าชิ้นส่วนอวัยวะของมนุษย์ และ/หรือการค้ามนุษย์ ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาอาชญากรรม ผิดกฎหมาย ผิดศีล ผิดธรรม

ดังนั้น เราชาวพุทธในฐานะเป็นศาสนาแห่งปัญญา เมื่อมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงจากการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน และจัดว่าเป็นวิธีการทำบุญประการหนึ่งแล้ว จึงควรมีการเผยแผ่และทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริจาคร่างกาย ที่ถูกต้องและมองเห็นประโยชน์อย่างแท้จริงจากการบริจาคร่างกาย การบริจาคร่างกาย จึงจะเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง โดยมีข้อควรปฏิบัติได้ คือ

๑. **พัฒนาความรู้จากร่างกาย** กล่าวคือ ส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ พระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง ผ่านแนวคิดที่เกิดจากการบริจาคร่างกายให้เป็นทาน หมายถึง ให้ทานด้วยความเข้าใจในการเสียสละการบริจาคร่างกายโดยพิจารณาร่างกายในฐานะเป็นดินแดนของการเปลี่ยนแปลง เป็นดินแดนของการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อร่างกายที่จะมีประโยชน์ในส่วนของการให้ร่างกายแข็งแรงเพื่อทำความดี เมื่อละสังขารร่างกายจะเป็นเพียงสิ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จึงมีความสำคัญในฐานะที่จะเป็นเพียงปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลง คือมีการเปลี่ยนแปลงเป็นองค์ประกอบของร่างกายอยู่ในตัวเอง

๒. พัฒนาความรู้ร่างกายสู่ความจริง สามารถนำสิ่งที่รู้ไปสู่การปฏิบัติได้จริง กล่าวคือ ปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ความเข้าใจความจริงตามธรรมชาติ ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจตามหลักการที่แท้จริงทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ให้มองร่างกายเป็นเพียงส่วนเสริมของชีวิต จิต วิญญาณ ที่เป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาคุณธรรมภายในพัฒนาตนเองเป็นความดีตามหลักการทางพระพุทธศาสนา บำเพ็ญบารมีเพื่อให้มียิ่งกว่า ๑ ชีวิต เป็นต้น

นอกจากนี้ยังควรมีการศึกษาแสวงหาความรู้ ให้ครอบคลุมการแพทย์ยิ่งขึ้น รวมทั้งการวิจัยเพื่อประโยชน์ต่อโรคและการรักษาโรคอย่างแท้จริง นอกจากการบริจาคร่างกาย อาจมีแนวคิดหรือคำสอนอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ทั้งในส่วนของการทำความเข้าใจต่อหลักการทางพระพุทธศาสนา และวิทยาการทางด้านอื่น ๆ ซึ่งไม่เฉพาะทางการแพทย์ หรือทางการแพทย์ก็ตามด้วย

ให้มีการทำวิจัยทางด้านการแพทย์ ทั้งในเชิงกว้าง ทั้งในหลักการและหลักปฏิบัติ กล่าวคือ ให้มีการใช้ประโยชน์ต่อการบริจาคร่าง-กายที่ได้รับบริจาคให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาหาความรู้ เพื่อพัฒนาต่อยอดความรู้นั้นอย่างสูงสุด เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อเทคนิคทางการแพทย์ หมายถึงเมื่อเจตนาของผู้บริจาคมาเต็มพร้อมแล้ว การแพทย์จึงต้องเร่งและใช้ประโยชน์จากการบริจาคให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ต่อการแพทย์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากผลทางการแพทย์

รวมทั้งทำการวิจัยในประเด็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวเนื่องกับวิธีวิทยาทางการแพทย์ และ/หรือเทคนิคทางการแพทย์ให้

ครอบคลุมกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะหลักการทางพระพุทธศาสนา ที่จะต้องไปสัมพันธ์กับจริยธรรมหรือเทคนิคทางการแพทย์ ที่จะไปเป็นส่วนเสริมในการตัดสินใจทางการแพทย์ที่สัมพันธ์กับหลักจริยศาสตร์ทางศาสนา ที่เป็นทั้งหลักการสร้างแรงจูงใจต่อวิธีการทางการแพทย์ ความร่วมมือ หรือผลต่อการตัดสินใจอันเกี่ยวกับวิชาชีพทางการแพทย์อย่างเป็นระบบ และก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติด้วย

การแสวงหาองค์ความรู้ด้วยการทำวิจัยแบบบูรณาการ กล่าวคือให้มีการนำความรู้ที่ได้ทั้งทางการแพทย์และแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ปรับปรุงให้สอดประสานกัน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในส่วนวิธีการและปฏิบัติการ ทั้งในส่วนสุขภาพกายที่มาพร้อมกับวิธีวิทยาทางการแพทย์ และสุขภาพใจที่มาพร้อมกับการยกคุณภาพจิตให้สูงขึ้นเพื่อเป็นคุณภาพชีวิตในการดำเนินชีวิตในฐานะมนุษย์ต่อไป

ดังนั้นการบริจาคร่างกายในทางพระพุทธศาสนาจัดเป็น กรรมที่มีประโยชน์ทั้งในส่วนปัจจุบันชาติ คือชาติภพปัจจุบัน ที่มนุษย์จากคนหนึ่งสู่คนหนึ่งได้ใช้ประโยชน์จากอวัยวะ ชิ้นส่วน หรือองค์ประกอบจากร่างให้สามารถใช้ได้ และเมื่อชาวพุทธหรือคนหนึ่งหายจากความเจ็บป่วยก็จะสามารถดำเนินชีวิตและดำรงชีวิตให้เข้าถึงเป้าหมายทางศาสนาหรือกระทำความดี บำเพ็ญความเสียสละให้กับบุคคลอื่น ๆ ได้ ย่อมเป็นประโยชน์และเป็นเครื่องประกันรับรอง และตื่นให้กับทุกท่านได้รับรู้ทราบว่าอานิสงค์ของการทำความดีในทางศาสนาจะเป็นประโยชน์และก่อให้เกิดคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาในภาพรวมได้

เอกสารประกอบการเรียบเรียง

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

__________. **พระไตรปิฎกภาษาไทย** ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ฎีกาภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

__________. **ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสโส. กรุงเทพ : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมศิลปากร. **จารึกสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, ๒๕๒๖.

กิตฺติวุฑฺโฒ ภิกฺขุ. **ตายแล้วไปไหน.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิอภิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

กีรติ บุญเจือ. **ปรัชญาเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

คูณ โทขันธ์. **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗,

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. **ปรัญชา ๒๐๑ พุทธศาสน์.** กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘.

บรรจบ บรรณรุจิ. **ปฏิจจสมุปบาท.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๕.

บุญมี แท่นแก้ว. **ประวัติศาสนาต่าง ๆ และปรัชญาธรรม.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖.

พระ รัตนสุวรรณ. **คำบรรยายพุทธปรัชญา ภาค ๒.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๒.

__________. **ตายแล้วเกิด.** พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๖.

__________. **พุทธวิทยา เล่ม ๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๗.

พระครูภาวนาวิสุทธิ์ (จรัส จิตธมฺโม). **กฎแห่งกรรม ธรรมปฏิบัติ เล่ม ๒.** กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๓๑.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร), **โลกทีปนี.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕.

__________. โลกนาถทีปนี. กรุงเทพมหานคร : มิตรสยาม, ๒๕๓๒.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ), **กฎแห่งกรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

__________. **การบริหารจิต.** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพ : บริษัท เซเว่น พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

__________. **พัฒนาตน.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๔.

__________. **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

__________. **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

__________. **นรก สวรรค์ ในพระไตรปิฎก.** กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา. วิทยาลัยครูสวนดุสิต, ๒๕๒๔.

__________. **กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ). **การพัฒนาจิต.** พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**. กรุงเทพมหานคร : ระฆังทอง, ๒๕๔๖.

พระราชสุทธิญาณมงคล (จรัล ฐิตธมฺโม), **กรรมกับอดีตแห่งการมรณะ**. กรุงเทพมหานคร : คราฟแมนเพรส, ๒๕๓๒.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

________. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

________. **บุญ-บารมีที่จะกู้แผ่นดินไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

________. **ก้าวไปกับบุญ ธรรมะฉบับเรียนลัด.** นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน, ๒๕๔๖.

________. **ธรรมนูญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม.** พิมพ์ครั้งที่ ๓๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พุทธทาสภิกขุ. **นรกกับสวรรค์.** กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๖.

________. **ทาน ศีล ภาวนา.** กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ม.ป.ป.

________. **เตือนใจวัยรุ่น.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.

มานพ นักการเรียน. **พุทธทำนายและโลกพระศรีอาริย์.** กรุงเทพมหานคร. : โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ, ม.ป.ป.

วศิน อินทสระ. **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิท เขมจารี). **ชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๒๑.

สนั่น สุขวัจน์. **กายวิภาคศาสตร์ และสรีรวิทยา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๓๕.

สุวรรณ หังสพฤกษ์ และคณะ. **สรีรวิทยา ๒.** กรุงเทพ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๕.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **นรกสวรรค์มีจริงหรือไม่.** กรุงเทพมหานคร : เลี่ยงเชียง จงเจริญ การพิมพ์, ๒๕๐๖.

________________. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

สุเมโธ ภิกฺขุ. **อดีตเป็นชาย หลังตายแล้วเกิดเป็นหญิง.** ขอนแก่น : หจก.ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๔๔.

เสถียร โพธินันทะ. **เวียนว่ายตายเกิด.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมืองพิมพ์, ม.ป.ป.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกรรม.** กรุงเทพมหานคร : หจก.หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๔.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมณ์. **ความตายกับการตาย : มุมมองจากศาสนาและวิทยาศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

หลวงตาแพรเยื่อไม้. **มหาเวสสันดรชาดก.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กานต์ ประทุมทอง, นาวาเอก. "ศึกษาวิเคราะห์ปัญจมหาบริจาคที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาท". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

จุฑามาศ วารีแสงทิพย์. "การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการบริจาคอวัยวะในสังคมไทย". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

นภดล ทองมั่น. "การศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะทางประชากรศาสตร์และการเปิดรับสื่อที่มีต่อความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมต่อเรื่องการ

บริจาคอวัยวะของประชาชนในเขต”. **วิทยานิพนธ์วารศาสตรมหาบัณฑิต.** คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

นัฏกร อาชะวะบูล. “ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ : เฉพาะกรณีเรื่อง เจ้ากรรมนายเวร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

บุญหนา จิมานัง. “พฤติกรรมการทำบุญของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ (ถนอม ภิญโญจิตร). “การศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างการให้ทานในพระสุตตันตปิฎกกับการปฏิบัติจริงในลำพูน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระครูวินัยธรสุเทพ อกิญฺจโน (ทับทิมเทศ). “การศึกษาเชิงเคราะห์เรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระครูโสภณปริยัตยาทร (เชื่อม ชินวํโส/สอนรอด). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหาเชน แสวงมิ้ม. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอานิสงส์ของทานในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ศาสนสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาธวัช เขมธโช (พุทธโส). “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการเทศน์มหาชาติ ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหาบุญกอง คุณาธโร (มาหา). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญู (กตญฺญุตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนา).** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาสมโชค คำแก้ว. “การศึกษาเปรียบเทียบทรรศนะเรื่องการบริจาคอวัยวะของพระสงฆ์กับฆราวาสในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยาศาสตร์นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

พระมหาสง่า ไชยวงศ์. “การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง ทานในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

พระมหาอนงค์ กตปุญฺโญ (หล้าทองอินทร์). “ศึกษาเปรียบเทียบการให้ทานสมัยพุทธกาลกับปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระอุทัย จิรธมฺโม (เอกสะพัง). “ทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทและปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาเอกรินทร์ เอกนโร/วงษ์ขันธ์. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บุญในพุทธปรัญชาเถรวาทและปรัชญาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ราเชนทร์ สิงหเรศร์. “การศึกษาเปรียบเทียบทัศนะเรื่องการเกิดใหม่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์พระเวท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Ajarnanda, Swami. **The Problem of Reincarnation.** Bangkok : The Buddhist University of Thailand, 1945.

Anand, Kewal Krishna. **Indian Philosophy.** Delhi : Arun Composing Agency, 1982.

David-Neel, Alexandra. **Immortality & Reincarnation.** Canada : Inner Traditions International, 1978.

Jayatilleke, K.N. **Survival and Karma.** Kendy : The Union Printing Works, 1969.

Mackenzie, Vicki. **Reincarnation.** New Delhi : Pritha Offsets, 1988.

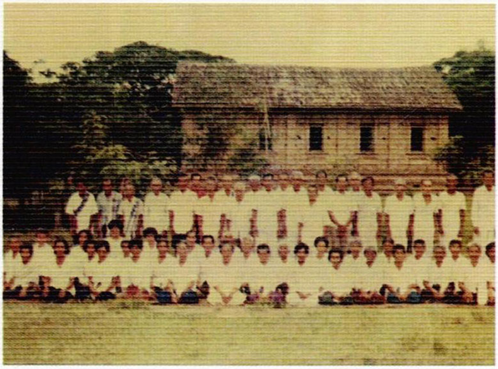
ÕFlaherty, Wendy D. **Karma and Rebirth in Classical Indian Traditions.** New Delhi : Shri Jainendra Press, 1983.

ประวัติผู้แต่ง

ชื่อ	พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก)
วัน เดือน ปีเกิด	วันอังคารที่ ๑๕ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๘
วุฒิการศึกษา	- ป.ธ.๗, อบ. (อภิธรรมบัณฑิต) - ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. (พุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๘ - ปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พธ.ม. (ธรรมนิเทศ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๓ - ปริญญาเอกพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕
ตำแหน่ง	หัวหน้าฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสน์ เจ้าอาวาสวัดฉิมทายกาวาส
สถานที่ทำงาน	- *ฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสน์* กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ - *วัดฉิมทายกาวาส* แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

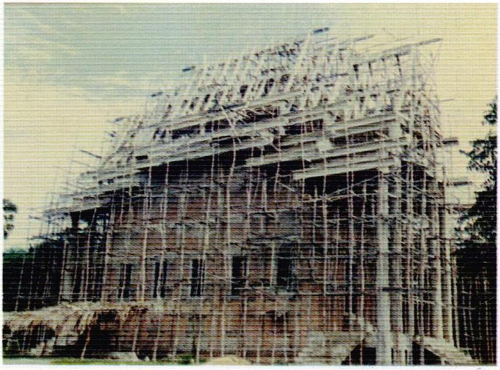
อุโบสถวัดช่อระกาวราราม
(พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๕๓๐)

คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอกและคณะอุบาสก
อุบาสิกาบ้านช่อระกา (พ.ศ. ๒๕๓๐)

คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก พร้อมคณะสงฆ์
และชาวบ้านร่วมบูรณะอุโบสถ พ.ศ. ๒๕๓๕

อุโบสถวัดช่อระกาวรารามที่กำลังก่อสร้าง
พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๔๒

ศาลาการเปรียญวัดช่อระกาวราราม สร้าง
พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๒๓ ไฟไหม้ พ.ศ. ๒๕๔๐

อุโบสถวัดช่อระกาวราราม ที่ทำการบูรณะ
เสร็จแล้ว ผูกพัทธสีมา พ.ศ. ๒๕๔๕

อาลัยพ่อสมจิตร โพธิ์นอก

สิบสี่ เดือนกรกฎา อาลัยพ่อ เศร้าใจหนอ มาจากไป ไกลนักหนา
ไม่มีแล้ว ร่มโพธิ์แก้ว ของลูกยา ใครจะคอย ห่วงหา เอื้ออาทร
พ่อคือพรหม ผู้สร้าง ทางชีวิต พ่อคือผู้ ให้ความคิด ผู้พร่ำสอน
ลูกทั้งเจ็ด สุดแสน จะอาวรณ์ เมื่อเดือดร้อน ลูกมีทุกข์ ปลุกปลอบใจ
มีใครหนอ รักเรา เท่าพ่อรัก ผูกสมัคร รักมั่น มิหวั่นไหว
ลูกแสนเศร้า หนักหนา พ่อลาไป ความพลัดพราก พาให้ ใจทุกข์ทน
ขอให้พ่อ สมจิตร ประสบสุข พ้นจากทุกข์ หมดห่วงใย ได้ศุภผล
ลูกชายหญิง ญาติสนิท มิตรทุกคน ได้อุทิศ ส่วนกุศล ให้ทั่วกัน
พร้อมคุณงาม ความดี ที่พ่อสร้าง จงนำทาง พ่อไปสู่ สรวงสวรรค์
เกิดชาติใด ภพใด ให้ผูกพัน ได้เป็นลูกพ่อนั้น ทุกชาติ เทอญ

บุตร-ธิดา

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณพ่อสมจิตร โพธิ์นอก ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๙